

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**Α Π Α Ν Τ Α
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ**

Ἐποπτεία
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ — ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

Ἐπιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑ — ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Δοκτοράν της Θεολογίας

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ ΙΙ

1. ΕΙΣ ΘΕΟΔΩΡΟΝ ΕΚΠΕΣΟΝΤΑ Α' — Β'
2. ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟΥ

Εισαγωγή — Μετάφρασις — Σχόλια
Ἄρχμ. ΝΑΥΚΡΑΤΙΟΥ ΤΣΟΥΔΑΚΑΝΑΚΗ

Εισαγωγή — Μετάφρασις — Σχόλια
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΟΚΑΤΑΙΔΗ

Κείμενον: B. Montfalcon

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι δύο λόγοι του Χρυσόστομου Εἰς Θεόδωρον, εἶναι ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἄσκησιν καὶ ἀποτελοῦν ὃ μὲν πρῶτος πραγματεῖαν περὶ μετανόιας, ὃ δὲ δεύτερος ἐπιστολήν. Ἄμφωτεροι ἐγράφησαν ἐν Ἀντιοχείᾳ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 375-381, ὅτε ἀκόμη ὁ ἱεὺς πατὴρ διήρχετο τὴν πλήρη ἀσκητικῶν παλαιωμάτων μοναχικῆν ζωὴν εἰς τὸ περίφημον ἀσκητήριον τῶν Διοδώρου καὶ Καρτερίου, ὀνομαστῶν ἀσκητῶν καὶ ἐρημησιῶν τῶν ἁγίων Γραφῶν. Ἀφορμὴν διὰ τὴν σύνταξιν τούτων ἴδωσαν ὁ πρὸς ὃν ἀπευθύνεται Θεόδωρος, συνεισκητὴς τοῦ Χρυσόστομου εἰς τὸ αὐτὸ ἀσκητήριον, νέος ζηλωτὴς καὶ ἐθερμὸς ἑραστὴς τῆς κατὰ Χριστὸν μοναχικῆς φιλοσοφίας. Παρὰ τὴν ἐπίθεσίν του εἰς τὴν μοναχικὴν ζωὴν, αἰφνιδίως καταληφθεὶς ἀπὸ πόθον τοῦ κοσμικοῦ βίου καὶ ἐγκαταλείψας τὰ ἀκέραια τῆς ἀρετῆς ἐπέστρεψεν εἰς τὸν κόσμον διὰ τὴν ἀναλόγη οἰκογενειακῆς του ὑποθέσεως καὶ νυμφεῖθός μάλιστα κάποιαν νέαν, ἣ ὅποια ἐκαλεῖτο Ἐρμιόνη. Τὸ γεγονός ἐλόγησε βαθύως τὴν ἀδελφότητα τοῦ ἀσκητηρίου εἰς ὃ ἄνηκεν ὁ ἄλλος ζηλωτὴς Θεόδωρος. Ἐρημίζον δὲ οἱ ἐκεῖ πατέρες, οὐ τοῦτο συνέβη ὅχι ἐξ ἀδυναμίας τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Θεόδωρου, ἀλλ' ἐκ φθόνου καὶ ἀπείρας τοῦ πονηροῦ, ὃ ἐποιοὺς γνωρίζει πολλοὺς νὰ μετέρχεται πολλοὺς τρόπους καὶ παντοίας μεθόδους προκειμένου νὰ πλανήσῃ οὐ μόνον ἀρχαίους μοναχοὺς, ἀλλὰ καὶ βοιωτωτάτους ἀσκητὰς ποὺ ἔχουν φθάσει ἤδη εἰς μεγάλα μέτρα ἀρετῆς καὶ τελειότητος.

Ὁ ἱ. Χρυσόστομος τότε ἀπαράσισε τὴν ἀποστάσιν ἐκ τῶν δικτύων τοῦ πονηροῦ τὸν ἐλιθεύσαντα εἰς τὸ σθερὸν παράπτωμα φίλον του, τῆς ἀθετήσεως δηλαδή τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν μοναχικῆς του ὑποσχέσεως. Καὶ πρῶτον μὲν, ὡς φαίνεται, τοῦ ἐγράφη τὴν ἐπιστολήν καὶ εἶτα τὴν πραγματεῖαν, ἣ ὅποια εἶναι καὶ ἐκτενέστερα τῆς πρώτης κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ ἐκδίδεται ἐνταῦθα πρὸ τῆς Ἐπιστολῆς. Τὸ ἀποτέλεσμα καὶ τῶν δύο ἔργων ἦτο ἄριστον καὶ ἐνοικίον. Ὁ Θεόδωρος ἀπαντήσεν εἰς τὸν μοναχικὸν βίον. Ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ἀντιοχείας Φλαβιανὸς, ἐκτιμῶν τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, τὸν ἐχειροτόνησε τὸ 383 πρεσβύτερον. Ὡς ἱερεὺς ὁ Θεόδωρος ἐσημείωσε μεγάλην πολεμικὴν δραστηριότητα κατὰ τῶν χιρτικῶν. Τὸ δὲ 393 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Μοδουνατίας τῆς

Γραμματεὺς Συντάξεως

Ἱερεὺς ἸΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ

Ἐφημέριος Ἱ. Ν. Ἁγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν

Κιλίκιας, εργασθῆς και ἐπιεὶ μὲ ζῆλον ἀποστολικόν. Διακριθῆ κριτικῶς ὡς ἐρμηνευτῆς, χρησιμοποιοῦν τὴν λεγομένην ἱστοριοφιλολογικὴν μέθοδον ἐρμηνείας τῶν ἁγ. Γραφῶν κατὰ τὸ σύστημα τῶν θεολόγων τῆς λεγομένης Ἀντιοχειακῆς Σχολῆς.

Τὰ δύο ἔργα εἶναι ἐπι μόνον πλοῦσια εἰς νοήματα και ἴσων διδασκτικὰ, ἀλλὰ και χαρακτηριστικὰ μὲν διὰ τὴν καλλιτέλειάν των, ὅτι εἶναι πλήρη καλλιλογικῶν στοιχείων (περιγραφῶν, εἰκόνων, παρομοιωμάτων, συγκρίσεων κ.λ.), συναρπαστικὰ δὲ διὰ τὴν ἐνδιαφέρονσαν ὀπότεσιν των. Ὁ ἱ. πατήρ, ἀπ' ἐνός μὲν ὑπογραμμίζει τὸ μέγεθος τοῦ ἰλιθιμῶτος τοῦ Θεοδώρου, τὴν μεγαμινότητα και ἐπέλεταν τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια ἠχημολόγησαν τὴν καρδίαν του, ἀπ' ἑτέρου δὲ τὸν προσκαλεῖ εἰς συνεισθησιν και συνεισθησιν. Ἡ ἐδερρητικὴ και ουστικὴ μετάνοια και ἡ ἀλεθρία και ἴσων καταστροφικὴ διὰ τὴν σωτηρίαν ἀπάγνωση, ἀποτελοῦν τὰ κύρια θέματα τῶν ἔργων τούτων. Τὴν διδασκαλίαν του συνηρίζει εἰς τὴν ἁγ. Γραφήν, ἀπὸ τῆν ὅποισιν ἀντλεῖ διδάγματα και κατέλληλα παραδείγματα. Γενικῶς, δὲν ὑπάρχει καρδία ποὺ νὰ μὴ συγκινήται ἀπὸ τὴν θρήνον τοῦ καρὸς τότε Χριστοσύμου, ὁ ὅποισ ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ σῶσῃ τὴν πεπτωκυία φίλον του, μὲς ἄργως δύο ἀνάμη ἀριστουργήματα ἀξίους κάλλους και ὑψηλῆς διδασκαλίας.

Ἀρχμ. ΝΑΥΚΡΑΤΙΟΣ ΤΣΟΥΚΑΝΑΚΗΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΙΝΗΤΙΚΟΣ Εἰς Θεοδώρον Ἐκπῆσοντα¹

1. Ἰ. Ἀ «Τὶς δώσει τὴ κεφαλὴ μου ὕδωρ και τοὶς ὀφθαλμοὶς μου πηγὴν ὀκρῶν;» (Ἰερμ. 8, 23). Εἶναι ἐπίκαιρον και εἰς ἐμὲ τώρα νὰ εἶπω και μάλιστα πολὺ περισσότερο παρ' ὅτι ἦτο τότε εἰς τὸν προφήτην ἐκεῖνον. Διότι, ἂν και δὲν πρόκειται νὰ πενήθω πολλὰς πόλεις, μήτε θῆνη δλόκληρα, θῆμος ἡ ψυχὴ, διὰ τὴν ὅποισν θὰ θρηνησω εἶναι ἀνταξία πολλῶν τοιοῦτων ἐθνῶν, μᾶλλον δὲ και τιμητέρα. Ἐάν δὲ διὰ τὸν Θεὸν εἰς ἄνθρωπος, πράτικων τὸ θέλημά του εἶναι καλύτερος Β ἀπὸ ἀπείρους ἄλλους παρανόμους, ἄρα και ἐσὺ προηγουμένως ἦσουν καλύτερος ἀπὸ τὰς μυριάδας τοῦ Ἰουδαϊκοῦ δαλου. Ἦστε, κανεὶς δὲ θὰ ἠμποροῦσε νὰ μὲ κατηγορήσῃ τώρα, εἰάν ἦθελα ἀφιερῶσαι θρήνους περισσότερους ἀπὸ ἐκεῖνους τοῦ προφήτου και κλαῖσαι σφοδρότερον. Διότι δὲν πενήθω διὰ τὴν ἐκ θεμελίων καταστροφὴν κάποιας πόλεως, οὔτε διὰ τὴν αἰκραλώσαν ἀνθρώπων παρανόμων, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐρήμωσιν ψυχῆς ἱερᾶς και τὴν κατεδάφισιν και τὸν ἀφανισμόν ναοῦ χριστοφόρου. Καθότι, εἰάν κανεὶς ἐγνώριζε καλῶς τὸ κάλλος τῆς διανοίας σου² τότε παρ' ἀνάμη ἐλαμπε και τὸ ὅποισν τώρα ὁ διάβολος κατέφλεξε, δὲν θὰ ἐστὲναζε μήπως ἀναγινώσκων τοὺς θρήνους τοῦ προφήτου και ἀκούων παρ' αὐτοῦ, ὅτι κείρες θαρδαρικαὶ C ἐμῶλυναν τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων και ἀνάψασαι πῦρ κατέκαυσαν τὰ πάντα, τὰ κερουβείμ, τὴν καθυσὸν, τὸ ἰλαστήριον, τὰς πλα. κ. τὰς λιθίνας και τὴν χρυσὴν στήρναν. Διότι αὐτῇ, ἡ παρούσα

1. Καὶ ἄλλοι πατέρες ἔγραψαν πρὸς μοναχὸς και μοναχῆς διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἂν οἶς και ὁ Μ. Βασίλειος (Ἐπιστολὴ 48 πρὸς παρθένον Ἐκπαύσαν, και ἑπιστολὴ 44 πρὸς μοναχὴν Ἐκπαύσαν), Θεόδωρος ὁ Στουδίτης (Ἐπιστ. 88, 102 και 106) και ἄλλοι. Τὰ καίματα αὐτῶ ἔργων πολὶν ἔδωκαν διὰ νὰ συγκινήσουν και φέρουν εἰς κατανῆσιν και τὰς πλῆθον κερουβείμους καρδίας.

2. Κάποιον ἢ στωικισμὸν τῆς διανοίας ἄνευ ἀπαλῆς τῆν καθαρότητα και ἀσώτητα τοῦ νῶς και τὴν στροφὴν και χρυσολοσίαν του εἰς τὸν Θεόν.

συμφορά, είναι τόσον παροχέρα από εκείνην, ὅσον τιμώτερα από εκείνα ἦσαν τὰ σύμβολα, ποῦ ἐφυλάσσοντο εἰς τὴν ἰουδαίαν σου ψυχὴν. ² Αὐτὸς ὁ νόος εἶναι ἀγιώτερος ἀπὸ ἐκείνον, τὸν ἰουδαϊκόν. Διότι δὲν ἔλαμπεν ἀπὸ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ, ἀλλ' ἀπὸ αὐτῆν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀπὸ τῆς καθαυτῆς καὶ πῶν κερουθεῖν εἶχεν ἐγκαθιδρυμένον ἐντίς του τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Πατέρα αὐτοῦ καὶ τὸν Παράκλητον. Τώρα ἡμῶς δὲν λάμπει πλέον. Εἶναι ἔρημος καὶ γυρνός ἀπὸ ἐκείνο τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐπρέπειαν, καὶ ὡρῶ ἐκασε ἐκείνον τὸν θεῖον καὶ ἀνεκφραστον στολισμόν. Ἐρημύθη ἀπὸ κάθε ἀσφάλειαν καὶ φύλαξιν. Καὶ δὲν ἔρεινον οὔτε θύρα, οὔτε μοχλὸς ἀσφαλείας, ἀλλ' εἶναι ἀνοικτός εἰς ἄλους τοὺς ψυκοφθέρους καὶ ἀισχροὺς λογισμοὺς. Καὶ ἐὰν θελήσουν νὰ εἰσορμήσουν ἐντός του εἴτε ὁ λογισμὸς τῆς ἀλαζονείας, εἴτε ὁ τῆς περνείας, εἴτε ὁ τῆς φιλαργυρίας ἢ καὶ ἄλλοι πλέον ἀκόθαρτοι ἀπὸ αὐτοῦ, δὲν θὰ ὑπάρξῃ κανεὶς διὰ νὰ τοὺς ἐρωδοίση. **Β** Ἐνῶ προηγουμένως, καθὼς ὁ οὐρανὸς εἶναι ἄβατος ἀπὸ ἄλλα αὐτά, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ καθαρότης τῆς διανοίας σου ἦτο ἀπροσπέλαστος ἀπὸ τὰ πάθη αὐτά. Καὶ ἵσως, εἰς μερικὸς ποὺ ἐλέπουν πύρα τὴν ἐρήμωσιν καὶ τὴν καταστροφὴν σου, φανῶ ὅτι λέγω ἀπίστευτα. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὀδύρομαι καὶ πενῶ καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ κῆρυξω τοῦτο, ἕως τότε ποὺ θὰ σὲ ἴδω καὶ πάλιν εἰς τὴν κατάστασιν τῆς λαμπρότητος, ποὺ ἦσουν καὶ πρῶτα.

Μολονθέντι δὲ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦτο φαίνεται ἀδύνατον, ἡμῶς εἰς τὸν Θεὸν τὰ πάντα εἶναι δυνατά. Διότι αὐτὸς εἶναι ἐξ ἐγειρωσιν ἀπὸ γῆς πτωχὸν καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀναψῶν πέννητα τοῦ καθίσαι αὐτὸν μετὰ ἀρχόντων, μετὰ ἀρχόντων λαοῦ αὐτοῦ. Ὁ κατοικεῖων στείραν ἐν οἴκῳ, μητέρα ἐπὶ τέκνοις εὐφραυνομένην» (Ψαλμ. 112, 7-9). **Γ** Μὴ ἀπελευσθῆς λοιπὸν διὰ τὴν ἀρίστην αὐτὴν μεταβολὴν. Διότι, ἐὰν ὁ διάβολος εἶδειε τέτοιαν ἰσχύν, ὥστε, ἀπὸ τὴν κορυφὴν ἐκείνην καὶ τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς οὐοὺ εὐρίσκειτο, νὰ σὲ ρίψῃ εἰς τὰ βάθη τῆς κακίας, πολὺ περισσότερο θὰ ἠμποροῦσε ὁ Θεὸς νὰ σὲ ἀνασῶρῃ εἰς τὴν πρώτην πάλιν παρησίαν.³ Καὶ οὐκ ἀπλῶς νὰ σὲ ἀνασῶρῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ σὲ κῆρυξῃ πολὺ περισσότερο μακάριον ἀπὸ πρῖν. Πρόσεξε μόνον νὰ μὴ ἀποθαρρυνθῆς, μηδὲ νὰ κόψῃς τὴν τόσον χρήσιμον διὰ σὲ ἐλπίδα, οὔτε νὰ πάθῃς ὅτι παθαίνουν οἱ ἀσεβεῖς. **Δ** Διότι συνήθως δὲν εἶναι

³ Παρησία. Ἡ λέξις ἀπαντᾷ συχνὰ εἰς τὸν 1. Κρησάτομον. σημαίνει δὲ τὸ ἄγροος μὲ τὸ ὄπισθεν ἐκτρέφει κανεὶς τὴν γνήσιον του ἢ ἐμφανίζεται εἰς ἀνώτερόν του, καὶ τὸ ὄπισθεν ἀπορρίπτει ἀπὸ τὴν ἡθικὴν ἀκαταρίτητα τοῦ ἐπιδεικνύοντος τοῦτο.

τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν ποὺ ὀδηγεῖ εἰς ἀπογνώσιν, ἀλλὰ τὸ νὰ ἔχη κανεὶς ψυχὴν ἀσεβῆ. Διὰ τοῦτο ὁ Σολομὼν δὲν εἶπεν ἀπλῶς, ὅτι πᾶς ὁ «ἐλθὼν εἰς βάθος κοκῶν καταφρονεῖ», ἀλλ' «ὡς ἀσεβῆς» μόνον (Παροιμ. 18, 3). Διότι εἶναι ἴδιον ἐκείνων λοιπὸν τὸ πάθος τῆς ἀπογνώσεως, ὅταν φτάσουν εἰς τὰ τρισβάθα τῆς κακίας. Καὶ τοῦτο εἶναι ἐκείνο τὸ ὄπισθεν δὲν τοὺς ἐπιτρέπει νὰ ἀνανήθουν καὶ ἐπανέλθουν ἐκεῖ ἀπ' οὐοὺ καὶ ἐξέπεσον. Διότι, ὁ ἀκόθαρτος αὐτὸς λογισμὸς, ποὺ σὸν ζυγὸς κόβεται ἐπάνω εἰς τὸν αὐχένα τῆς ψυχῆς, μὲ τὸ νὰ τὴν ἀναγκάζῃ νὰ κῆρυξῃ πρὸς τὰ κάτω, τὴν ἐμποδίζει νὰ ἀναψῶσῃ τὰ βλέμματα πρὸς τὸν Δεσπότην αὐτῆς. Καὶ μόνον ἀνθρώπος γενναῖος καὶ θαυροστός θὰ ἠδύνατο νὰ συντήρῃ τὸν ζυγὸν αὐτὸν καὶ νὰ ἀποδιώξῃ τὸν καθήμενον ἐπάνω εἰς αὐτὸν δῆμιον καὶ νὰ ἀναφανήσῃ τοὺς λόγους τοῦ προφήτου. «Ὡς γὰρ ὀφθαλμοὶ παιδικῆς εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, **Ε** ἕως οὐ σικτερήσῃ ἡμᾶς, Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπλήσθημεν ἐξουθενώσεως» (Ψαλμ. 122, 2-3). Θεῖα πράγματι εἶναι ἡ διδασκαλία αὐτῆ καὶ διδάγματα τῆς υπερτάτης φιλοσοφίας. «Ἐνεπλήσθημεν», λέγει, «ἐξουθενώσεως» καὶ ὑπέστημεν ἄπειρα δεινά. Πλὴν ἡμῶς δὲν θὰ παύσωμεν νὰ ὑψώνωμεν τὸ βλέμμα πρὸς τὸν Θεόν, οὔτε θὰ παύσωμεν νὰ ἐπιζητῶμεν τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς αἰτήσεώς μας, πρῖν τὴν ἴδωμεν πραγματοποιημένην. ³ Αὐτὸ ἴδιον τῆς γενναίας ψυχῆς εἶναι νὰ μὴ πῆγῃ κάτω, οὔτε νὰ ἀπαγοητευθεῖται ἐξ ἀτίας τοῦ πλήθους τῶν δεινῶν ποὺ τὴν κατέκουν, ἀλλ' οὔτε δὲ καὶ νὰ ὑποχωρῇ, ἐπειδὴ πολλάκις ζητήσασα ἀπὸ τὸν Θεὸν δὲν ἔλασθεν, ἀλλὰ νὰ ἐπιμένῃ, «ἕως οὐ σικτερήσῃ ἡμᾶς», καθὼς λέγει καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ.

2. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ διάβολος μᾶς εἰσάγει εἰς τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀπογνώσεως, διὰ νὰ μᾶς κόψῃ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδα, τὴν ἀσφαλῆ αὐτὴν ἄγκυραν, τὴν ὑπέδειξεν τῆς ζωῆς μας, τὴν χειραγωγὸν τῆς ὁδοῦ ποὺ ὀδηγεῖ πρὸς τὸν οὐρανόν, τὴν σωτηρίαν τῶν ἀπολλυμένων ψυχῶν. «Τῆ γὰρ ἐλπίδι, λέγει, ἐσώθημεν» (Ρωμ. 8, 24). Αὐτὴ λοιπὸν, αὐτὴ ἡ ἐλπίς, ἡ ὁπία, ὡς ἰσχυρὸν σκονιὸν ἔχει κρεμοσθῆ ἀπὸ τὸν οὐρανόν, βαστάζει τὰς ψυχὰς μας, **Β** ἀνασῶρῃσασα σιγὰ-σιγὰ πρὸς τὸ ὕψος ἐκείνο, αὐτοὺς ποὺ τὸ κρατοῦν σικτά, καὶ ἐξυψώνουσα ἡμᾶς ἐπάνω ἀπὸ τὰ κύματα τῶν κακῶν τοῦ βίου.

Ἐὰν λοιπὸν κανεὶς ἀποκαυνωθῇ καὶ ἀφῆσῃ τὴν ἱερὰν αὐτὴν ἄγκυραν, τότε ἀμέσως θὰ πέσῃ καὶ θὰ πνιγῇ εἰς τὴν ἀβύσσον τῆς κακίας. Αὐτὸ γνωρίζοντάς το καλὰ ὁ ποιητὴς, μόλις ἀντιληφθῆ ὅτι θαρυνόμεθα εἰς τὴν συνείδησιν ἐκ κακῶν πράξεων, ἔρχεται καὶ αὐτὸς καὶ μᾶς προσθέτει τὸν λο-

γιασμόν τῆς ἀπογνώσεως, ὁ ὁποῖος καὶ εἶναι θαρύτερος ἀπὸ τὸν μύλυθον. Καὶ ἐὰν τὸν δεχθῶμεν, κατ' ἀνάγκην λοιπὸν τότε, ἀφοῦ παρασυρθῶμεν ἀπέως, λόγῳ τοῦ θάρους μας, πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀποσπασθῶμεν ἀπὸ τὸ σκονί, θὰ κατέλωμεν εἰς τὸ βάθος τῶν κοκαῶν, **C** ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκειται καὶ ἐσὸ τώρα, ἐπειδὴ ἐγκατέλειψες τὰ προστάγματα τοῦ πρᾶου καὶ ταπεινοῦ δεσπότη καὶ ἐκτελεῖς ὅλας τὰς προσταγὰς τοῦ ἁμοῦ καὶ τυραννικοῦ καὶ ὀσιόνδου ἐκθροῦ τῆς σωτηρίας μας καὶ ἐθραυσες τὸν χρυστὸν ζυγὸν τοῦ Κυρίου καὶ ἔρριψες κατὰ γῆς τὸ ἐλαφρὸν φορτίον καὶ ἀντ' αὐτῶν περιεβλήθης τὸν σιδηροῦν κλοιὸν καὶ ἐκρέμασες ἐπὶ πλέον εἰς τὸν τράχηλόν σου τὸν ὄγκον μύλου. Πού θὰ σταθῆς τοῦ λοιποῦ καταποντίζων τὴν ἀθλίαν ψυχὴν σου, ἀφοῦ ἐξηγάκασες τὸν εἰματόν σου νὰ φέρεται συνεχῶς πρὸς τὰ κάτω;

Καὶ ἐκεῖνὴ μὲν ἡ γυνὴ τοῦ εὐαγγελίου (Λουκ. 15, 8), ἡ ὁποία εὗρε τὴν δρακμὴν πρὸ ἕκαστος, προσεκάλεε τότε τὰς γειτόνισσάς τῆς διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν καρὰν τῆς λέγουσας: «Συγχάρητέ μοι» (Λουκ. 15, 9). Ἐγὼ ὅμως ὄλους τοὺς φίλους, τοὺς ἰδικούς μου καὶ τοὺς ἰδικούς σου, **D** θὰ τοὺς καλέσω νὰ κάμουν τὸ ἀντίθετον τώρα, λέγων εἰς αὐτοὺς ὅσα ἐστὶ συγχάρητέ μοι, ἀλλὰ συμπενήθησατε καὶ θρηνησατέ, παρομοίως καὶ γοερῶς ἀναφωνήσατε μαζί μου. Διότι ἐπάθαμεν μεγάλην συμφορὰν. Ὅχι διότι ἀπωλέσαμεν τόσα ἢ τόσα χρυσὰ τάλαντα, οὔτε πολλοὺς πολιτίμους λίθους, ἀλλὰ διότι, ὁ ἕξ ὄλων τούτων πλέον ἀμύθητος εἰς ἀξίαν συνταξιδιώτης μας εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν θάλασσαν τὴν μεγάλην καὶ εὐρίσκωρον, δὲν γνωρίζω μὲ ποῖον τρόπον, ἀφοῦ ἀλλοίωθην, ἔπεσε μέσα εἰς αὐτὸν τὸν πυθμένα τῆς ἀπωλείας.

3. Ἐὰν μερικοὶ προσπαθοῦν νὰ ἐμπόδισουν τὸν θρόνον μου, θὰ τοὺς εἶπω τοὺς λόγους τοῦ προσήτου **E** «Ἄφετέ με, μικρῶς κλαύσωμαι μὴ κατακόψετε παρακαλεῖν με» (Ἠσαΐας 22, 4). Διότι δὲν πενθῶ τώρα πένθος πρὸς νὰ μᾶς προσάπτῃ κατηγορίαν διὰ τὴν ἀμετρίαν τῶν ὀδυσμῶν, ἀλλὰ πενθῶ δι' ἐκεῖνον, διὰ τὸν ὁποῖον, εἴτε ὁ Παῦλος, εἴτε ὁ Πέτρος ἦτο, δὲν θὰ ἐντρέποντο νὰ κλαίουν καὶ νὰ πενθοῦν, ἀπωθύντες κάθε εἶδος παρηγορίαν.⁴ **A** Διότι, εὐλόγως θὰ

4. Τὸ πένθος τοῦτο εἰς τὰ δοκτικὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων Πατέρων καλεῖται πένθος κατὰ θεόν, διότι εἶναι ἀρετὴν εἰς αὐτὸν ὡς ἐκ τῆς κακασίας μετανοίας καὶ κατανύξεως πρὸς ἑμμορῆν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. Οὐδεμίαν οὐκ εἶναι τοῦτο πρὸς τὸ κοινὸν λεγόμενον πένθος, τὸ ὁποῖον εἶναι πρὸς τὴν ἀπελπίστικον καὶ ἀλλοτρίωτον ἐπιπτώσῃν εἰς τὴν πρόνοιαν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Τὸ κατὰ θεὸν πένθος καλεῖται χαροπὸν, διότι ἀνακουφίζει καὶ θερμαίνει τὴν καρδίαν, γαλήνην τὸν νῦν, προκαλεῖ τὴν κατανύξιν καὶ τὸν θεῖον πόθον καὶ ἀφαιλεῖ τὴν χερὶν τοῦ Θεοῦ.

κατηγοροῦσε κανεὶς διὰ μεγάλην μικροψυχίαν ἐκεῖνους, πρὸς θρηνοῦν ὑπερμέτρως διὰ τὸν φυσικὸν θάνατον. Ὅταν ὄμως ἀντὶ σώματος κεῖται ἐμπρὸς μας ψυχὴ νεκρῆ, ἡ ὁποία φέρει ἀπέφρους πλιγγὰς καὶ ἀντανακλῆ ἄκορη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν τῆς νεκρότητός τῆς τὴν προτέραν τῆς καλὴν φυσικὴν κατάστασιν, τὴν εὐεξίαν καὶ τὸ κάλλος πρὸ ἔσθουσε, ποῖος εἶναι τόσον σκληρὸς καὶ ἀσπλαγχνος, ὥστε νὰ ὀπευθῶνῃ ἀντὶ θρήνων καὶ ὀδυσμῶν λόγους παραμυθητικούς; Ὅπως λοιπὸν εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ φυσικοῦ θανάτου τὸ νὰ μὴ θρηνηθῆ κανεὶς προσάδει εἰς τὴν φιλοσοφίαν, εἶται καὶ ἐδῶ τώρα ἀρμόζει τὸ πένθος.

Αὐτὸς λοιπὸν πρὸς ὀλίγον νὰ ἐφθάνει εἰς τὸν οὐρανόν, αὐτὸς πρὸς περιπέσει τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου, αὐτὸς πρὸς ἔβλεπε τὸ κάλλος πῶν σωμάτων μὲ τὸ ἴδιον ἐνδιαφέρον πρὸς ἔβλεπε καὶ ἐκεῖνο τῶν ἀγαλμάτων, **B** αὐτὸς πρὸς περιπρονοῦσε τὸν χρυσὸν ὡσὺν πηλὸν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν ὡς ὄρθορον, αὐτὸς καταλιποῦσε ἀφνειοῦς ἀπὸ πυρετὸν κάποιας ἀτόπου ἐπιθυμίας, διέφθειρε τὴν υἱεῖαν καὶ ἀνδρείαν καὶ τὴν ὑπακοήν του ὀλόκληρον καὶ κατέλιξε νὰ γίνῃ ὑπέρτης τῶν ἡδονῶν. Τοῦτον δὲν θὰ τὸν κλαύσωμεν λοιπὸν, εἴπε μου παρακαλῶ, καὶ δὲν θὰ τὸν πενθῶμεν μέγρις ὅτου τὸν κερδίσωμεν πάλιν; Καὶ πῶς δὲν θὰ κάμωμεν ὅλα αὐτὰ, ὅταν πρόκειται περὶ ἀνθρωπίνης ψυχῆς; Διότι τὴν λύσιν μὲν τοῦ προβλήματος διὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος ἀσφαλῶς δὲν πρόκειται κανεὶς νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὸν παρόντα κόσμον, καὶ ὄμως οὔτε τὸ γεγονός αὐτὸ ἐμποδίζει τοὺς ἀνθρώπους νὰ θρηνοῦν τοὺς νεκροὺς τῶν. Ἀντιθέτως τὸν θάνατον τῆς ψυχῆς, μόνον ἐδῶ εἶναι δυνατόν νὰ ἀπομακρύνῃ κανεὶς. Ἐγὼ γὰρ τῷ ἁγίῳ, λέγει, τίς ἐξομολογήσεται σοι;» (Ψαλμ. 8, 6). **C** Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι μεγάλη μωρία τὸ νὰ πενθοῦν τόσον θαρρῶς ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι πενθοῦν διὰ τὸν σωματικὸν θάνατον μολονοῦν γνωρίζουν ὅτι δὲν πρόκειται μὲ τοὺς θρήνους τῶν νὰ ἀναστήσουν τὸν νεκρόν, ἡμεῖς δὲ νὰ μὴ παρουσάζωμεν καρμίαν τοιαύτην διάθεσιν, ἢν καὶ γνωρίζωμεν, ὅτι ὑπάρχει πολλὰς ἐλπίς νὰ ἐπαναφέρωμεν εἰς τὴν προίεραν τῆς κατάστασιν τὴν χαμένην ψυχὴν;

Πολλοὶ δὲ καὶ σήμερον ὄπως καὶ εἰς τὰς ἡμέρας τῶν προγόνων μας, ἀφοῦ μεταστράφησαν ἀπὸ τὸ ἀγαθὸν εἰς τὸ

5. Νέκρωσιν καὶ θάνατον τῆς ψυχῆς προκαλεῖ μόνον ἡ ἁμαρτία, ἡ ὁποία εἶναι ἐπὶ μόνον φοβερὸν (Χρυσοστόμου Ἐπισκ. Ἀ' πρὸς Ὀλιμπιάδα, PG 52, 549), καὶ «θεοῦ ἀλλοτρίωσις» κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον (PG 57, 662).

κακόν και παρεξέκλινον ἐκ τῆς στενῆς και τεθλιμμένης ὁδοῦ, τὸσον πολὺ συνῆλθον ἐκ τῆς πτώσεώς των, ὥστε μὲ τὰ μετ' ἐπειτα κατορθώματά των ἀπέκρυψαν τὰς προηγουμένας ἡττάς των και ἔλαβον τὸ βραβεῖον και ἐφόρεσαν τὸν στέφανον τῆς νίκης και ἀνεκτιμώμενον* **D** μεταξὺ τῶν νικητῶν και συνηριθμήθησαν εἰς τὸν κύρον τῶν ἁγίων.

Ὅσον δὲ κανεὶς παραμένει εἰς τὴν κἀμνον τῶν κοσμηκῶν ἡδονῶν, και ἂν ἔχη ἄπειρα τέτοια παραδείγματα, τοῦ φαίνεται ἀκατόρθωτον τὸ πρᾶγμα. Ἄν ὅμως ἔστω και ἐπ' ὀλίγον ἀρχίσῃ νὰ ἀποκαρῆ ἐκείθεν, προκωρῶν πάντιστε, τὴν μὲν καυστικότητα τῶν ἡδονῶν ἀφήνει ὅσῳα του, τὸν δὲ ἐμπροσθεν και πρὸ τῶν ποδῶν του ἀπλοῦμενον δρόμον θὰ ἴδῃ νὰ εἶναι πλήρης δρόσου και εὐκολίας. Μόνον νὰ μὴ ἀπελιπώμεν, μήτε νὰ ἐμποδίσωμεν τὴν ἐπιστροφήν. Διότι αὐτὸς ποῦ κατελήφθη ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν, και ἂν ἀκόμη διαθέτῃ ἄπειρον δύναμιν και προθυρίαν, μεταξὺ τὰς κατέχει. Διότι ἐφ' ὅσον ἐκλείσεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν θύραν τῆς μετανοίας και ἔσφαξε τὴν εἰσοδὸν ποῦ ὀδηγεῖ εἰς τὸ στάδιον τῶν ἀρετῶν **E** πὼς θὰ δυνηθῇ νὰ πράξῃ μικρὸν ἢ μέγα καλόν, ἐν ὧσφι εὐρίσκειται ἐκτὸς αὐτοῦ; Δι' αὐτὸ και ὁ πονηρὸς τὰ πάντα ἐπινοεῖ διὰ νὰ μὴς ἐμφυτεύσῃ τὸν λογισμὸν αὐτόν. Διότι ἔτσι δὲν θὰ τοῦ χρειασθῶν ἰδρωτὲς και κόποι διὰ νὰ ἀντισταθῇ πρὸς ἡμᾶς. Πὼς λοιπὸν θὰ τοῦ χρειασθῶν, ἐφ' ὅσον οἱ ἐξ ἁμαρτιῶν κατακαίμενοι και πεσμένοι κάτω δὲν θέλουσι νὰ τοῦ ἀντισταθῶν;

Ἐκεῖνος λοιπὸν ποῦ θὰ δυνηθῇ νὰ διαλύσῃ τὸν δεσμὸν τοῦτον και ἐπανακτήσῃ τὴν δύναμίν του **5 A** και μέγρις ἐσχάτης του ἀναπνοῆς δὲν παύσῃ νὰ τὸν πολεμῇ και ἂν ἀκόμη περιπέσῃ εἰς ἄπειρα ἄλλα παραπτώματα, πάλιν θὰ ἐγερθῇ και θὰ πλῆρῃ δυνατὰ τὸν ἐκθρόν. Ὅποιος ὅμως δεθῇ μὲ τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀπογνώσεως και παραλύσῃ ἔτσι τὴν δύναμίν του, πὼς θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ὑπερισχῆσῃ και ἀντισταθῇ εἰς τὸν ἀντίπαλόν του, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἐτράπη εἰς φυγήν.

4. Και μὴ μοῦ εἴπῃς, ὅτι αὐτὰ εἶναι μόνον δι' ἐκείνους ποῦ εἶναι ὀλίγον μόνον ἁμαρτωλοὶ. Ἄλλ' ὅς πάρωμεν ἕνα ἐξ ἐκείνων, ποῦ εἶναι πλήρως κακός, και ποῦ κἀμνει ὅλα ὅσα τὸν ἀποκλείουσι ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Καὶ αὐτὸς ὅς προέρχεται ὅχι ἐκ τῶν ἐξ ἀρχῆς ἀπίστων, ἀλλ' ἀπὸ

5. Ἀνεκτιμώμενον σημαίνει τὴν διὰ τοῦ κήρυκος γνωστοποίησιν τοῦ νικητοῦ, μετὰ ἀπὸ γενομένου ἀγῶνος, πρὸς τοὺς παρισταμένους θεατὰς. Ἄνεκτιμώμετον τὸν ἀσκητὴν (ἀγωνιστὴν) τοὺς νικῶντας στεφανώσεως κατὸν στεφάνον, λέγει ὁ Ἀριστοφάνης (Πλάουτος στ. 585-588). Ὁμοίω και ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν δευτέραν του Παροιμίαν θὰ ἀνεκτιμῶσῃ τοὺς ὀλίγους νικητὰς τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων εἰς τὸ πᾶντομον ἐκεῖνο θέατρον.

τοὺς πιστοὺς και ἀπὸ ἐκείνους ποῦ ἔκουν προηγουμένας εὐαρεστήσει τὸν Θεόν, ὕστερα δὲ ἂς γίνῃ πόρνος, **B** μοικὸς, μαλακὸς, κλέπτης, μέθυσος, ἀρρονοκαίτης, ὕβριστης και τὰ παρόμοια. Ὅστε και τοῦτον ἐγὼ λοιπὸν θὰ τὸν συγκυρώσω νὰ ἀπαγορευθῇ διὰ τὴν σωτηρίαν του ἕστω και ἂν ἔχη φθάσει εἰς βαθὺ γῆρας' μὲ τὸσον μεγάλην και ἀνεπίπτου κακίαν. Διότι ἐὰν θεδαίως ἦτο πάθος ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ δίκαιόν του κανεὶς θὰ ἐφθάνεν εἰς ἀπόγνωσιν, ἐπειδὴ δὲν θὰ ἤδύνατο νὰ σῶσῃ τὴν φλόγα, τὴν ὅποιαν ἀναψε μὲ τὸ τὸσον μεγάλα ἁμαρτήματά του. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι χωρὶς πάθος ὁ Θεός, εἴτε βασανίζει, εἴτε τιμωρεῖ δὲν τὸ κἀμνει μὲ ὀργήν, ἀλλὰ μὲ πολλὴν φροντίδα δι' ἡμᾶς και φιλανθρωπίαν. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἔχη κανεὶς μέγαν θάρρος και πεποίθησιν εἰς τὴν δύναμιν τῆς μετανοίας. Πράγματι, τοὺς ἁμαρτάνοντας κατ' αὐτοῦ δὲν τοὺς τιμωρεῖ διὰ λογαριασμὸν του, **C** καθ' ὅτι ἡ θεία φύσις καμμίαν θλάβῃ δὲν παθαίνει, ἀλλ' ἀποβλέπων εἰς τὸ συμφέρον μας και διὰ νὰ μὴ φθάσωμεν εἰς μεγαλύτερον διαστροφήν, σκεπτόμενοι τὴν περιφρόνησιν και τὴν παραθεώρησιν του. Διότι ὅπως ἐκεῖνος ποῦ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ φῶς, ἐκεῖνο μὲν σὺδὸλας τὸ βλάπτει, τὸν ἑαυτὸν του ὅμως βυθίζει εἰς πυκνὸν σκότος, ἔτσι και ἐκεῖνος ποῦ συνήθεσε νὰ περιφρονῇ τὴν πανίσχυρον ἐκείνην δύναμιν, κατ' οὐδὲν βλάπτει αὐτήν. Ζημιώνει ὅμως τὸν ἑαυτὸν του πάρα πολὺ.

Διὰ τοῦτο και ὁ Θεός μὲ τιμωρίας μὴς ὑπελεῖ και τὰς στέλλει πάλαις ὅχι διὰ νὰ λάθῃ ἐκδίκησιν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴς ἐλκύσῃ πληροῦν του. **D** Δι' αὐτὸ και ὁ ἰατρὸς δὲν ποιεῖ μὲν ἀπὸ τὰς ὕβρεις τῶν παραφρονοῦντων, οὔτε και περιέρχεται κἀμνει ὅμως και πραγματεύεται τὸ κάθε τι ὥστε νὰ παύσωσι νὰ ἀσκηνοῦσιν ἔτσι ἐκεῖνοι, ἀποβλέπων ὅχι εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλ' εἰς τὴν ὠφέλειαν ἐκείνων. Καὶ ἂν ἐπαδείξουν ἕστω και ὀλίγον ὅτι σαρκονοῦσι και συνέρχονται, χαίρει και εὐφραίνεται και μὲ περισσοτέρων ἐπιμονῆν τοὺς ἐπιθέτει τὰ φάρμακα, ὅχι ὡς ἐκδικούμενος διὰ τὰς ὕβρεις ποῦ ὑπέστη,

7. Ἡ ἀπόγνωσις, ἐκ τῆς ὁμοίας θέλει νὰ προφύλαξῃ τὸν θεοδύμον ὁ ἰ. Πατὴρ, εἶναι ἡ ἀπελπισία εἰς τὴν ὅποιαν περιπέτουν οἱ ἁμαρτάνοντας, εἴτε λόγω συναισθήσεως τῆς ἐνοχῆς των, εἴτε διὰ τὴν συνειδητοποίησιν τῆς ἀπόλειαν ἀγῶνιν, ὅς ἡ ἀπόγνωσις ἡ εἰρήνη τῆς καρδίας κ.λ. Ἐν προκειμένῳ δὲ ἡ ἀπόγνωσις καταστράφη ὅτι δὲν ἠφάνισεν ἐκ τῆς καρδίας τὸν ἁμαρτωλὸν ἢ διατρέξῃ τῆς ἁμαρτίας και ἴδωσι τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας. Διὰ τοῦτο ὁ ἰ. Χριστοστέμης ἠμωρεῖ ὅς τὸ πλῆθος ἐπέβηεν σατανικὸν τέχνασμα, ἀφοῦ δὲ αὐτῆς ὁ ἁμαρτωλὸς ἀπελιπώσεται διὰ τὴν σωτηρίαν του. Ἡ ἐνοχὴ πολλὰς φέρει εἰς συναισθήσιν, ὅταν οἱ ἔλεγγι τῆς συνεισθήσεως κατορθώσωσι νὰ δημιουργήσωσι συντριβὴν και κατάνυξιν. Ἡ ἀδικατορία ὅμως και ἡ ἀπόγνωσις, ἐπιφέρουν παντελῆ ἔλεθρον και καταστροφήν.

ἀλλ' ἐπειδὴ θέλει νὰ ἀυξήσῃ τὴν ἀφέλειαν ἐκείνων καὶ νὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ εἰς πλήρη ὑγείαν. Ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς, διὰν φθάσωμεν εἰς τὴν ἐσκάτην παραφροσύνην, ἔκι διὰ νὰ μᾶς ἐκδικηθῇ διὰ τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματά μας, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλει νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἐκ τῆς νόσου τῆς ἁμαρτίας, λέγει καὶ κάρνει τὸ πᾶν. **Ε** Καὶ τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ τὸ διαπισώσῃ κανεὶς καὶ μὲ τὴν ὀρθὴν λογικὴν.

5. Ἐάν ὅμως κανεὶς ἤθελεν ἀμφισβητήσῃ ταῦτα, εἶναι δυνατόν νὰ τὰ ἀποδείξωμεν καὶ μὲ τοὺς λόγους τῆς ἁγίας Γραφῆς. Εἰπέ μου, ποῖος ὑπῆρξε μαριώτερος τοῦ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων, **6** Ἄ ὁ ὁποῖος ἂν καὶ ἔλαβε τόσον πείραν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ προσκυνῆσῃ τὸν προφήτην αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν διατάξῃ νὰ προσφέρῃ δῶρα καὶ θυμίαμα, ἐν τούτοις αὐτὸς ἐπανάηθε πάλιν εἰς τὴν προτέραν του ὑπερηφάνειαν καὶ ὅσα ἐπροσκύνησαν τὸν Θεὸν ἀντ' αὐτοῦ, δεμένους τοὺς ἔρριψεν εἰς τὴν κάμινον. Καὶ ὅμως αὐτὸν τὸν τόσον ἡμῶν καὶ ἀσεβῆ καὶ θηρίον μᾶλλον παρὰ ἄνθρωπον βασιλέα, τὸν καλεῖ εἰς μετάνοιαν καὶ τοῦ παρέκει καὶ ἄλλας ἀφορμὰς διὰ νὰ μετανοήσῃ. Καὶ πρῶτα μὲν αὐτὸ τὸ θαῦμα ποῦ ἐγίνε μετὰ εἰς τὴν κάμινον, μετὰ δὲ ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ δράμα, ποῦ εἶδεν ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ἐξήγησεν ὁ Δαυιδῆ **B** καὶ ποῦ ἦτο ἱκανὸν νὰ λυγίσῃ ἀκόμη καὶ λιθίνην καρδίαν. Καὶ πρὸς τούτοις, μετὰ τὴν ἐμπράκτον ταύτην προτροπὴν, καὶ ὁ ἴδιος ὁ προφήτης τὸν συνεδοούλευε, λέγων· ἐλθὲ κοῦτο, βασιλεῦ, ἡ βουλή μου ἀρεσάτω σοὶ καὶ τὰς ἁμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύνῳις λύτρωσαι καὶ τὰς ἀνομίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων· ἵσως ἔσται μακροθυμία τοῖς παραπτώμασι σου» (Δαν. 4, 24).

Τι λέγει, σοφὸ καὶ μακάριο; Ἐπειτα ἀπὸ τόσον μεγάλην κατὰ τὴν ὑπάρξει πάλιν ἐπιστροφήν καὶ μετὰ ἀπὸ τόσον νόσον ὑπάρχει ὑγεία καὶ μετὰ ἀπὸ τόσον παραφροσύνην ὑψίσταται ἐλπίς σωτηρίας; Ὁ βασιλεὺς ὅμως ἐκ τῶν προτέρων ἐστέρησε τὸν ἑαυτοῦ του ἀπὸ κάθε ἐλπίδα, πρῶτον μὲν διότι ἠγνόησεν ἐκεῖνον, ποῦ τὸν ἐπλάσσε καὶ ἐκείνον ποῦ τὸν ἀδίκησεν εἰς ἐκείνην τὴν τιμὴν, **C** μολονότι εἶχε διὰ νὰ διμυγῆται, ἀποδείξῃς τῆς δυνάμεως καὶ τῆς προνοίας αὐτοῦ καὶ δι' ὅσα ἐγίναν ἐπ' αὐτῶν ἡμερῶν του καὶ δι' ὅσα συνέβησαν εἰς τὸν καιρὸν τῶν προγόνων του. Μετὰ δὲ τοῦτο πᾶ-

8. Τὸ κείμενον τῶν Ὁ Ἐρημητευθῶν ἔχει ἐν προκειμένῳ· «Καὶ μὲν καὶ ἀσεβίας εἶπε οὐσίας αὐτῶν» (Δανιὴλ 3, 46), τὸ δὲ Ἑβραϊκόν, καὶ εἰς τὰς ἐπιγραφὰς νὰ προσφέρουν εἰς αὐτὸν δῶρα καὶ θυμίαμα» (Ἄ. Χαστούσι, Ἡ Ἁγία Γραφή, Παλαιὰ Διαθήκη, τ. Β' σελ. 876). Τὸ κείμενον τοῦ Ι. Πατρὸς ἔχει ἑμμανὰ καὶ βέρον, δηλαδὴ θεοῦ κινῶν, τὸ ὅποσον ἀρρησιμωσιεῖται ἐπίσης πρὸς ἐξαγνομήν εἰς τὰς θεοσίας τῶν εἰδωλολατρῶν.

λιν, ἂν καὶ ἔλαβεν ἀπὸς ἀποδείξεις τῆς σοφίας καὶ τῆς προγνωστικῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ εἶδε νὰ ἀνατρέπεται καὶ ἡ μαγικὴ καὶ ἡ ἀστρομαντεία! καὶ ὅλη ἐκείνη ἡ σκηνοθεσία τῆς διαβολικῆς μαγανείας, διέπραξε χειρότερα ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Διότι αὐτὰ τὰ ὅποια δὲν ἡμῶρεςαν νὰ ἐξηγήσων οἱ Γοζορηνοὶ σοφοὶ μάγοι καὶ διὰ τὰ ὅποια ἀπολογούσαν διὰ ὑπερβαίνουσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, αὐτὰ μὲ τὴν δύνανμιν τοῦ Θεοῦ ἐρήμηνεσε πρὸς χάριν του ἕνα αἰκνάλων παιδίον. Τόσον κατέπεισεν αὐτὸν διὰ τοῦ θαύματος ἐκείνου, ὥστε νὰ μὴ πιστεύσῃ μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ νὰ γίνῃ δημόσιος κήρυξ **D** καὶ διδάσκαλος τῆς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Ὡστε ἂν, καὶ προτοῦ λάθῃ ἐκεῖνο τὸ μεγάλο σημεῖον, ἦτο ἀσυγχώρητος διότι ἠγνόει τὸν Θεόν, πολὺ περισσότερο ἐπρεπε νὰ εἶναι ἀσυγχώρητος μετὰ τὸ θαῦμα ἐκεῖνο καὶ τὴν παραδοκίαν αὐτοῦ καὶ τὴν διδασκαλίαν ποῦ ἐγίνε εἰς τοὺς ἄλλους. Δόξα δὲν θὰ ἀπένεμε τόσην τιμὴν εἰς τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ, ἐάν δὲν ἐπίστευεν καλῶς, ὅτι εἰς Θεὸς ἀληθινὸς μόνον ὑπάρχει καὶ δὲν θὰ ἐνομοθέτει διὰ τοὺς ἄλλους τέτοια πράγματα. Ἄλλ' ὅμως καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην ἀπολογία πάλιν εἰς εἰδωλολατρείαν ἐξέπεσε καὶ ἐκεῖνος ποῦ ἐγνόησε καὶ ἐπροσκύνησε τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ ἐφάσεν εἰς τόσην παραφροσύνην, ὥστε τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ οἱ ὁποῖοι δὲν τὸν ἐπροσκύνησαν **E** ἔρριψεν εἰς τὴν κάμινον.

Τι λοιπόν; Ὁ Θεὸς μετεχειρίσθη τὸν ἀπιστάτην ὅπως ἤρμοζεν εἰς τὴν περίπτωσίν του; Ἀντιθέτως, τοῦ ἔδωσε μεγαλύτερας ἀποδείξεις τῆς δυνάμεώς του, μετὰ τὴν τίστην του παραφροσύνην, σύροντάς τον εἰς τὴν προτέραν του κατάστασιν. Καὶ κατὰ ἀκόμη θαυμαστότερον. Διὰ νὰ μὴ θεωρηθῶν ἀπίστευτα ἔνεκα τῆς ὑπερβολῆς τῶν τὰ γενόμενα, δὲν εἶδε τὸ σημεῖον ἐκεῖνο κατ' ἄλλον τρόπον, **7** Ἄ Ἄλλ' εἰς τὴν κάμινον, τὴν ὁποῖαν ὁ ἴδιος ἤγαγε διὰ τοὺς παῖδας τοὺς ὁποῖους ἔδεσε καὶ τοὺς ἔρριψε μέσα. Θαυμαστὴ λοιπὸν καὶ παράδοξος ἦτο ἐπίσης καὶ ἡ σθένος τῆς φλογός. Ὁ φιλόδημος Θεός, προκειμένου νὰ ἐμμενύσῃ περισσότερο φόβον καὶ δημιουργήσῃ μεγαλύτεραν ἐκκλησίαν καὶ διαλύσῃ ὅλην τὴν πόρρωσιν τοῦ βασιλέως ἐκείνου, ἔκαμε καὶ ἀπὸ αὐτὸ κατὰ μεγαλύτερον καὶ παραδοξότερον. Διότι ἀφοῦ ἔπρεπε νὰ πυρωθῆ ἡ κάμινος τόσον, ὅσον ἤθελεν ἐκεῖνος, ἔτσι ἐπιδεικνύει τὴν δύνανμίν του. Δὲν διαλύει τὰ μηχανήματα τῶν ἐκθρῶν, ἀλλ' ἐνῶ ὑπάρκουν ἐν δόρσει τὰ καθιστὰ ἀκρηστοῖα. Καὶ διὰ νὰ μὴ κά-

9. Ἀστρομαντεία δὲν σημαίνει ἐννοεῖται ἐπιστήμη τῆς μελέτης τῶν σφαιρῶν σωμάτων καὶ φαινομένων, ἀλλὰ τὴν διὰ τῶν ἀστρῶν ἀποκομμένην μαντεσίαν, ἥτις ἦτο μέγας ἐν χρῆσει εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς.

ποιος, άφοϋ τούς είδε νά έκουν διασωθή από την πυράν, νομίση ότι ήτο φανταστικόν τό πυρ τοϋτο, επέτρεψε νά καοϋν εκείνοι, που τούς έρριπαν μέσα εις την κάμινον, δεικνύων έτσι ότι ήτο πραγματικόν τό θλαπέριμον πυρ. Β "Άλλως δέν θά κατέτρωγε την νάφθαν και τό στυπίον και τάς κληματίδας και τά τόσα άλλα άντικείμενα που έρρίπτοντο εις αυτήν. Τίποτε δέν είναι ισχυρότερον από την προσταγήν του Θεού. Άκολουθεί δέ ή φύσις όλων πών όντων εκείνον, ό οποίος έδημιούργησε τά πάντα εκ του μηδενός, πράγμα που και τότε απειδείκη. Διότι δεξαμένη ή φλόξ τά σώματα φθαρτά, τά απέφυγε ως νά ήσαν άφθαρτα και απέδωσε πίσω την παρακαταθήκην άθικτον και μάλιστα με πολλήν λαμπρότητα. Διότι, ώσαν βασιλείς από τά άνάκτορά των, έτσι οι παίδες εκείνοι εξήλθον από την κάμινον και κανείς δέν ήτένιζε τόν βασιλέα, άλλ' όλων οι όφθαλμοί, αφήνοντας εκείνον εστρέφοντο προς τό παράδοξον θέαμα και ούτε τό διάδημα, ούτε ή αλουργίς.¹⁰ Ο ούτε άλλο τι από την εμφάνισιν του βασιλέως, είλκυσε τόσον τούς άκλους πών άθών εκείνων, όσον ή θέα των πιστών εκείνων παιδών, οι όποιοί ενώ τώσην ώραν παρέμειναν εις τάς φλόγας, εξήλθον άπ' εκεί έτσι, όπως θά ήτο εύλογον νά εξέλθουν αυτοί, οι όποιοί θά έπάθαιναν τοϋτο εις τό θνητόν των. Και πράγματι αυτό που είναι τό πλέον εύθραστον εις ήμάς ή φύσις των τριών δηλαδή, άνήσιστο εις την παρφογήν εκείνην φλόγα ισχυρότερον και από άδάμαντα. Και δέν ήτο τοϋτο μόνον τό όμιον θαυρασμού, ότι δέν έπαθον τίποτε, άν και έρρίφθησαν εις τό μέσον της καμίνου, αλλά ότι και άηιλαν μεταξύ των συνεκώς. Γνωρίζουν δέ όσοι παρευρέθησαν εις καθισιν ανθρώπων, ότι όσον εκείνοι παραμένουν με κλειστά τά κεφάλη, έτσι και έπ' όλιγον, άντέκουν εις τόν εμπρησμόν. Δ Μάλις δέ συμβή νά ανοίξουν τό στόμα των, εύθύς φεύγει από τό σώμα ή ψυχή.

Άλλ' όμως, ενώ συνετελέσθησαν τόσα θαύματα και όλοι οι παρόντες και οι θεαταί εξεπλάγησαν και όσοι ήσαν άπόντες δι' έπιστολών έπιηροφορήθησαν τό συμβάν, ό βασιλεύς όμως που έδίδασε τούς άλλους έμεινε τελικώς άδιόρθωτος και επανήλθεν εις την προτέραν του κακίαν. Και ούτε έτσι τόν έτιμώρησεν ό Θεός, άλλ' έμακροθήμησεν άκόμη, συμβουλευών αυτόν με όνειρο και με τόν προφήτην. Έπειδή δέ τίποτε εξ όλων τούτων δέν τόν διώρθωσε

10. Διάδημα: Ταινία δι' ής δένεται περί την κεφαλήν ή κόμη. Τοϋτο έφερον κυρίως οι βασιλείς και οι άνδροντοι της έξουσίας. Άλουργίς = ποικίρα όσθή.

ποώς, τότε του έπιφέρει την τιμωρίαν, δια διά νά τόν εκόκηθη διά τά ήδη συντελεσθέντα, αλλά δια νά ανακόψη τά επικείμενα δεινά και νά ανακατίση την προοδούσαν κακίαν. Ε Πάλιν και τοϋτο δέν ήτο ή όριστική του τιμωρία, άλλ' άφοϋ έπ' όλιγα έτη τόν έπαίδευσεν, ύστερα τόν αποκατέστησεν εις την προτέραν του τιμήν, και δια μόνον δέν εξημιάθη ποώς εκ της τιμωρίας, αλλά και εκέρδισε άντιθέτως τό μεγαλύτερον των αγαθών, τό ότι εκράτησε στερεάν την εις Θεόν πίστιν του και μετενόησε διά τά προνοούμενα παραπτώματά του.

6. Τσαύτη λοιπόν είναι ή φιλανθρωπία του Θεού. Α Ουδέποτε αποστρέφεται την μεάνισιν ή όποία γίνεται με ειλκρίνειαν, αλλά και άν άκόμη κανείς φθάση εις αυτό τό τέρμα της κακίας και άπ' εκεί ποσιμίση νά επιστήσθη πάλιν εις την όδόν της άρετής, ό Θεός τόν δέχεται και του γίνεται προσπίος και κάνει τό πών. δια νά έπαναφέρη αυτόν εις την προτέραν του κατάστασην. Ίδού και τό πλέον παράδοξον της φιλανθρωπίας του Θεού. Και άν άκούη κάποιος δέν έπίδειξη τελείαν μεάνισιν, ούτε αυτήν την μητράν και έπ' όλιγον διαρκέσασαν αποστρέφεται ό Θεός, άλλό και αυτήν άμείβει πλουσίως. Τοϋτο δέ γίνεται φανερόν και εξ όσων ό προφήτης Ησαΐας περί των Ίουδαίων ούτω πως λέγει: "Δι' άμαρτίαν θραχύ τι έλύθησιν μου άπ' αυτού και έλυτήθη και έπορεύθη συγγός και ισάμισιν αυτόν και παρεκάλεσα αυτόν" (Ησ. 57, 17-18).

Τοϋτο δύνανται νά τό πιστοποιήση και ό άσεβέστατος εκείνος βασιλεύς, ό όποιος επεδόθη πολύ εις την άμαρτίαν, άθρόμενος υπό της γυναικός του. Έπειδή δέ μόνον επένθησε και περιεβλήθη σάκκον μετανόας και κατεδίκασε τά παραπτώματά του, τόσον είλκυσε την φιλανθρωπίαν του Θεού, ώστε τόν απήλλαξε από όλα τά διαπραχθέντα σφάλματά του. Είπε λοιπόν ό Θεός εις τόν προφήτην Ηλίαν: "Εώρακες πως κατενόγη Άχαάθ" από προσώπου μου; Ούκ έπάξω την κακίαν έν ταις ήμέραις αύτου, άνθ' ών διέκλαυσεν από προσώπου μου" (Γ' Βασ. 20, 29).

Ο Μετά δέ από αυτόν ό Μανασσής¹² καίτοι υπερβάλε πάντας εις άφροσύνην και καταδυνάστευσιν και την λα-

11. Ο Άχαάθ (874-878 π.Χ.) ήτο βασιλεύς του βασιλείου του Ίσραήλ, σζυγγός του ή διαδόχου δια την εθνοκρατίαν και την κακίαν της Ίερζάβελ, θυγάτηρ βασιλέως της Τύρου.

12. Μανασσής (682-688 π.Χ.), βασιλεύς του βασιλείου του Ίουδα, υιός του Ίσάκτου. Και όπως επιστήριζε την εθνοκρατίαν εις τό κράτος του, μετανόησας όμως εσίγησε και πάλιν την πόρτιν θρησκείαν εις αυτό.

τρείαν τοῦ μακαϊκοῦ Νόμου καθήγησε καὶ τὸς πόδας τοῦ ναοῦ ἔκλεισε καὶ συνετέλεσε ὥστε νὰ ἀνθῆ ἡ πλάνη τῶν εἰδώλων καὶ μολονότι ἔγινεν ἀσεβέστερος ἀπὸ ἄλλους τοὺς μεταγενεστέρους, ἐπειδὴ κατόπιον μετενόησε, συγκατελέγετο καὶ αὐτὸς μεταξὺ τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ὅμως ἀναλογιζόμενος τὸ μέγεθος τῶν ἀνομιῶν του καταλαμβάνετο ἀπὸ ἀπόγνωσιν διὰ τὴν ἐπιπόδον καὶ μεταστροφὴν του εἰς τὸ ἀγαθόν, θὰ ἔκρινεν ὄλο ὅσα μετὰ ταῦτα ἐπέτυχε διὰ τῆς μετανοίας. Τώρα, ὅμως μὲ τὸ νὰ ἴδῃ ἔκτι τὸ μέγεθος τῶν ἀμαρτιῶν, ποῦ διεπραξε ἀλλὰ τὸ ἄπειρον πέλαγος τῆς θείας εὐσπλαχνίας, καὶ μὲ τὸ νὰ θραύσῃ τὰ δεσμὰ τοῦ διαβόλου ἠγέρθη καὶ ἠγωνίσθη καὶ ἐβάδισε τὸν καλὸν δρόμον. Καὶ ἔκτι μόνον μὲ τὰ ὅσα συνέθεσαν εἰς τὴν ζωὴν ἑαυτοῦ **Δ** ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς λόγους τοῦ προφήτου διαλαλεῖ ὁ Θεὸς τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀπογνώσεως, λέγων, "Σήμερον δὲν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσθητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ" (Ψαλμ. 94, 9). Τὸ δὲ "σήμερον" εἶναι δυνατόν νὰ λέγεται καθ' ὄλον τὸν βίον, ἀκούη δὲν θέλησ, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ γῆρας. Διότι ἡ μετάνοια δὲν μετράται μὲ ποσότητα χρόνου, ἀλλὰ μὲ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς. Διότι καὶ οἱ Νινευίται δὲν ἐκρείσθησαν πολλὰς ἡμέρας διὰ νὰ ἐξαλείβουν τὴν ἀμαρτίαν των, ἀλλ' ἄρκετον ἦτο μικρὸν διάστημα τῆς ἡμέρας νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἀμαρτίαν ἐκεῖνην. Καὶ ὁ Ἀησιῆς δὲν ἐκρείσθη πολὺν χρόνον διὰ νὰ διαλύσῃ τὴν ὁδὸν ποῦ φέρει εἰς τὸν παράδεισον, ἀλλ' ἤρκησε τόσος ὅσος θὰ ἐκρείζετο διὰ νὰ προσφέρῃ κάποιος μίαν μόνον λέξιν. **Ε** Εἰς τὴν μικρὰν στιγμὴν, ἀφοῦ συνεκινήθη διὰ τὰ ἀμαρτήματα τοῦ προτέρου βίου του, ἔλαθε πρὸ τῶν ἀποστόλων τὸ θραβεῖον τῆς εὐδοκίμησεως. Βλέπομεν δὲ καὶ τοὺς μάρτυρας, ὅτι εἰς πολλοὺς χρόνους, ἀλλ' εἰς ὀλίγους ἡμέρας, πολλάκις δὲ καὶ εἰς μίαν καὶ μόνην, νὰ στεφανώωνται λαμπρῶς.

7. 9 Α "Ὅστε λοιπὸν μᾶς χρειάζεται παντοῦ προθυμία καὶ πολλὴ διάθεσις. Καὶ ἂν εἶσι ἐτοιμάσωμεν τὴν συνείδησίν μας, ὥστε μὲ πολλὴν δραμύτητα, μὲ δσην δηλαδὴ θέλει καὶ αἰταιεῖ ὁ Θεὸς καὶ τὴν προηγουμένην κακίαν νὰ μισήσῃ καὶ νὰ προτιμήσῃ τὴν σωστὴν ὁδόν, τότε ὁ χρόνος δὲν θὰ μᾶς ζημιώσῃ καθόλου. Πολλοὶ λοιπὸν ἐνώ ἤσαν τελευ-

15. "Ὁς ἐν τῷ παραπικρασμῷ." Ὁ στίχος αὗτος τοῦ 94 Ψαλμοῦ ἀναφέρεται εἰς ἑλὰ ἐκεῖνα τὰ ἐπιστάδια ἄνευρας καὶ διακασιμίας τῶν Ἑβραίων εἰς τὴν ἔρημον, μετὰ τὴν ἐξοδὸν των ἐκ τῆς γῆς Αἰγύπτου, πρὸς τὴν Μωσθεῖν καὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Ἀρχὴς γενομένης ἐκ τοῦ γεγονότος τῶν διὰ τὰ μικρὰ ὅσα τῆς Μαρῆς (Ἐβραῖος 15, 17 καὶ 17, 7 ἔπειτα ἐπιπόδον Ἀριθμοὶ 20, 1-18 κ.κ.).

ταῖα, ἐξεπέρασαν εἰς ἀρετὴν τοὺς πρώτους. Διότι δὲν εἶναι βαρὺ τὸ νὰ πέσῃ κανεὶς, ἀλλὰ τὸ νὰ κείται καὶ νὰ μὴ ἐγείρεται στὰν πέση, καὶ νὰ ἐπιθυμῇ τὸ κακὸν καὶ δεκτικὴ ὀκνηρίαν καὶ διὰ τῶν λογισμῶν τῆς ἀπογνώσεως νὰ ἀποκρύπτῃ τὴν ἀσθένειαν τῆς θελήσεως του. Πρὸς αὐτοὺς καὶ ὁ προφήτης ἐν ἀπορίᾳ ἔλεγε «Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται, ἢ ὁ ἀποστρέφον οὐκ ἐπιστρέφει;» (Ἰερ. 8, 4). **Β** Ἐὰν δὲ ζητήσῃς ἀπὸ ἡμᾶς ἐξηγήσεις διὰ μερικὸς ἐξ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν των πάλιν ἠμάρτησαν, σοὺ λέγω, ὅτι ὅλα αὐτὰ δι' αὐτοὺς ἐλέγχθησαν. Διότι, αὐτοὺς ὁ ὁποῖος ἔπεισε, προηγουμένως ἀνήκεν εἰς τοὺς ἰσχυμένους καὶ ἔκτι εἰς τοὺς πεσόντας. Διότι, πῶς θὰ ἠμπορούσε νὰ πέσῃ αὐτὸς ποῦ εἶναι πεσμένος; Θὰ εἰπωσὺν καὶ ἄλλα ἀκόμη, ἀλλὰ διὰ παραβολῶν καὶ ἄλλα διὰ σαφεστέρων γεγονότων καὶ λόγων. Τὸ πρόβατον ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἀπεσιόσθη ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐνενήκοντα ἐννέα προβάτων καὶ τὸ ὅποιον ἐπανεφέρθη ἔπειτα ὑπὸ τοῦ καλοῦ ποιμένος τίποτε ἄλλο δὲν μᾶς φανερώνει, παρὰ τὴν πίστιν τῶν πιστῶν καὶ τὴν ἐπιστροφὴν των. Διότι καὶ αὐτὸ ἦτο πρόβατον ὄχι κάποιος ἄλλης ποιμνῆς, ἀλλ' ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν λοιπῶν ἐνενήκοντα ἐννέα, καὶ τὸ ἔδοκεν προηγουμένως ὁ ἴδιος ποιμὴν καὶ δὲν ἐπλανήθη ἀπλῶς, ἀλλ' ἐκάθη εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς φάραγγας, **Γ** δηλαδὴ εἰς κάποια μακρὰν ὁδόν, ποῦ ἔπεισε πολὺ ἀπὸ τὴν εὐθείαν. Τὸ ἔφησε ἄρ' γε νὰ περιπλανᾶται; Καθόλου; ἀλλὰ τὸ ἐπανεφέρει οὐκ ἐπινοῦντάς το εἰς τοὺς ὄρους, χωρὶς νὰ τὸ σὴρῃ καὶ νὰ τὸ κτυπήσῃ. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ ἀριστοὶ ἀπὸ τοὺς ἱατροὺς ἐπαναφέρουν μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὴν ὑγείαν ὄσους ἀρρώστους πάσχουν ἀπὸ μακροχρόνιον ἀσθένειαν, θεραπεύοντες αὐτοὺς ὄχι μόνον συμφώνως πρὸς τοὺς ἱατρικοὺς κανόνας, ἀλλ' ἐνίστη κίμωντες καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς χάριν των, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς δὲν ὀδηγεῖ ἀποτόμως εἰς τὴν ἀρετὴν αὐτοὺς ποῦ ἔχουν διαφθαρή ἀλλὰ μὲ ἡμερον τρόπον καὶ θαμηδόν, υποβαστάζων αὐτοὺς εἰς κάθε περίπτωσιν, ὥστε νὰ μὴ μεγαλύσῃ τὸ σῶμα καὶ γίνῃ μακροτέρα ἡ πλάνη. **Δ** Ὅχι μόνον ἡ παραβολὴ αὕτη ὑπὲρβηκε τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνη τοῦ ἀκούτου υἱοῦ. Πράγματι καὶ αὐτὸς δὲν ἦτο κανεὶς ἕξνος, ἀλλὰ υἱὸς, καὶ ἀδελφὸς ἐκεῖνου, ὁ ὁποῖος εὐφράσθησεν τὸν πατέρα καὶ δὲν ἐξέκειλεν εἰς κάποια συνθησμένην κακίαν, ἀλλὰ, ὡς θὰ ἔλεγε κάποιος, εἰς αὐτὸ τὸ ἔσχατον τῶν κακίῶν, διότι αὐτὸς, ποῦ ἦτο πλούσιος καὶ ἐλευθέρως καὶ εὐγενῆς ἔγινεν ἀθλιώτερος καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δούλους καὶ μισωτοὺς καὶ ἕξνους. Πλὴν ὅμως πάλιν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν κριτὴν του κατάστασιν καὶ ἀπέλαθε τὴν προτέραν ὁδόν.

Ἐάν δὲ ἀπελπίζετο ἀπὸ τῆν ζωὴν του καὶ ἄποκαμῶν ἀπὸ τὰ συμβάντα παρέμεινε εἰς τὸ ξένα, δὲν θὰ ἐπετύγχανε ἐκεῖνα ποὺ ἐπέτυχε, ἀλλὰ λιμοκτονῶν, θὰ ὑψίστατο τὸν πῶ χειρότερον θάνατον. Ἐπειδὴ ὁμοῦ μετενόησε καὶ δὲν ἐφθασεν εἰς ἀπόγνωσιν, **Ε** μετὰ ἀπὸ τῶσων ἐξακραιώσων, ἀποκαθίσταται εἰς τὴν προτέραν λαμπρότητα πάλιν καὶ ἐνδύεται τὴν ἰσραϊστὴν στολὴν καὶ ὑπολαμβάνει μεγαλύτερα ἀγαθὰ ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του, ὁ ὁποῖος δὲν ἔπασσε. Ἐοσαῦτα γὰρ ἔφη, λέγει, δουλεύω σοὶ καὶ οὐδέποτε ἐντολὴν σου παρήλαθον καὶ οὐδέποτε μοι ἔδωκας ἔριπον, ¹⁰ **Α** ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ· ὅτε δὲ ὁ υἱὸς σου οὐκ ὁ καταφαγῶν σου τὸν θῖον μετὰ πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσκον τὸν στευτόν» (Λουκ. 15, 29-30). Τόσων μεγάλῃ εἶναι ἡ δύναμις τῆς μετανόιας.

8. Ἐχοντας λοιπὸν τόσα πολλὰ παραδείγματα, ἃς μὴ μείνωμεν πλέον εἰς τὸ κακόν, μήτε νὰ ἀπελπιθῶμεν διὰ τὴν συμφιλίωσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι ἃς εἴπωμεν «Πορεύσομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου» (Λουκ. 15, 18) καὶ ἃς πλησιάσωμεν τὸν Θεόν. Διότι αὐτὸς οὐδέποτε μᾶς ἀποστρέφεται, ἀλλ' ἡμεῖς ἡμεῖθα ἐκεῖνοι ποὺ ἀπομακρυνόμεθα ἀπ' αὐτόν. «Θεὸς γάρ, φησὶν, ἐγγίζων ἐγὼ εἰμι καὶ οὐ Θεὸς πόρρωθεν» (Ἰερ. 23, 23). Μετ' ὧν ἴδιον δὲ πάλιν προφήτην κατηγορῶν αὐτοῦς ἔλεγεν. «Οὐαὶ οἱ ἁμαρτῖαν ὑμῶν διατάσαν ἀναμέσον ὑμῶν καὶ ἐμοῦ.» (Ἠσ. 59, 2). **Β** Ἐπειδὴ λοιπὸν τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν Θεόν, ἃς ἄρωμεν ἀπὸ τὸ μέσον τὸν ὁκλήρην τοῦτον φραγμὸν καὶ τίποτε δὲν θὰ μᾶς ἐμποδίσῃ νὰ πλησιάσωμεν τὸν Θεόν.

Ἄκουσε ὁμοῦ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα πᾶς τοῦτο ἔχει γίνεσθαι. Μεταξὺ τῶν Κορινθίων,¹⁴ κάποιος ἄνθρωπος ἐπίσημος διέπραξε τόσον μεγάλην ἁμαρτίαν, ποὺ οὔτε μεταξὺ τῶν εἰδωλολατρῶν ἦτο γνωστὴ. Ἦτο δὲ κριστιανὸς καλὸς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς καὶ ἔξ ἐκεῖνων μάλιστα ποὺ ἔχουν πολλὴ οἰκειότητὴ τὸν Χριστόν. Μερκοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ἀνῆκε καὶ εἰς τὸν κλήρον. Τί λοιπὸν; Τὸν ἀπέκοψε μήπως ὁ Παῦλος ἐκ τῆς μερίδος τῶν σωζομένων; Καθόλου! Ἄλλωςτε αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κατηγορεῖ τοὺς Κορινθίους τὸ μέγιστον, διότι δὲν τὸν ἀδύγησαν εἰς μετάνοιαν. Ἐρωθῶμεν δὲ νὰ δεῖξῃ εἰς ἡμᾶς ὅτι δὲν ὑπάρχει ἁμαρτία **С** ποὺ νὰ μὴ δύναται νὰ θεραπευθῇ, πάλιν ἔλεγε περὶ αὐτοῦ ποὺ ἠμάρτησε θαυρύτερον καὶ ἀπὸ τοῦ εἰδωλολάτρας. «Παράδοτε τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς δαειθρὸν τῆς σαρκός, ἵνα τὸ

14. Ἡ ἐπιθέσις αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὸ **Ε'** κειμ. τῆς **Α'** κειμ. Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ ἁγ. Παύλου.

πνεῦμα σαθῆ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Α' Κορ. 5, 5). Ἀλλὰ ἔλεγε τοῦτο πρὸ τῆς μετανόιας. Ὅταν ὁμοῦ μετενόησεν, Ἐϊκάνων τῷ τοιοῦτῳ ἡ ἐπιτήμια, λέγει, ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων» (Β' Κορ. 2, 6)· καὶ ἐπιστολὴν ἔγραψε διὰ νὰ τὸν παρηγορήσῃ πάλιν καὶ νὰ δεχθῆ τὴν μετάνοιαν, διὰ νὰ μὴ ἐξαπατηθῆ ὑπὸ τοῦ σατανᾶ.

Ἀλλὰ καὶ ἐν ὁλόκληρον ἔθνος, τὸ ἔθνος τῶν Γαλατῶν,¹⁵ τὸ ὁποῖον ἀφοῦ ἐπίστευσεν καὶ ἐπέτελεσε θαύματα καὶ ὑπέμεινε πολλὰς δοκιμασίας, ἐξ αἰτίας τῆς πίστεώς του εἰς τὸν Χριστόν, ὅταν ἔπασσε εἰς ἀσέβεια, τὸ ἀνῶρθασε καὶ πάλιν. Ὅτι ἔκαμε θαύματα τὸ ἐδήλωσε μὲ τὸ νὰ εἴπῃ. **Δ** «Ὁ οὖν ἐπακορηγῶν ὑμῖν τὸ Πνεῦμα καὶ ἐνεργῶν δυνάμει ἐν ὑμῖν» (Γαλ. 3, 5). Ὅτι δὲ ἔπαθον πολλὰ ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τοῦτο τὸ ἔδειξε μὲ τὸ νὰ λέγῃ «Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῆ; εἰ γε καὶ εἰκῆ» (Γαλ. 3, 4-5). Παρὰ ταῦτα ὁμοῦ, καὶ παρὰ τὴν μεγάλην τῶν προόδων, διέπραξαν τέτοιαν ἁμαρτίαν, ἡ ὁποία ἐστὶν ἰκανὴ νὰ τοὺς ἀποξενώσῃ ἀπὸ τὸν Χριστόν. Διὰ τὴν ἁμαρτίαν αὐτὴν ὁ Παῦλος ἐκφορᾷ τὴν γνώμην του, λέγων «Ἰδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐάν περὶ τῆς πίστεως, Χριστοῦ οὐδὲν ὑμᾶς ὑπερλήσει» (Γαλ. 5, 2). Καὶ πάλιν «Ὅπῃνες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξερπέσατε» (Γαλ. 5, 4). Καὶ ὁμοῦ μετὰ τὸ τῶσων μεγάλων παρὰ τῶν τῶν, τοὺς δέχεται καὶ λέγει «Τεκνία μου, οὗς πάλιν ὠδύνας, ἄκρις οὐ μορφοῦσθαι Χριστοῦ ἐν ὑμῖν» (Γαλ. 4, 19), δεκνύσων ὅτι καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν χειρίστην αὐτὴν διαφθοράν, εἶναι δυνατόν πάλιν ὁ Χριστὸς ἐξ ἀκριῆς νὰ μορφοῦσθαι εἰς ἡμᾶς. Διότι δὲν θέλει ἐπὶ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέφει καὶ ζῆν αὐτόν» (Ἰερ. 33, 11).

9. ¹¹ **Α** Ἄς ἐπιστρέψωμεν λοιπὸν, φίλτατε, καὶ ἃς πρᾶξωμεν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅτι αὐτὸ μᾶς ἐπλάσσε καὶ μᾶς ἔφερεν εἰς ὑπαρξίν, διὰ νὰ συμμετάσχωμεν εἰς τὸ αἰῶ-

15. Οἱ Παῖδες ἦσαν καλλιτῆ φυλὴ τῆς βορειοδυτικῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως τῆς Γαλλίας. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 1^{ου} π.Χ. κίονος μέρος αὐτῶν ἐπεχείρησε πολλὰς ἐπιδρομὰς ἐναντίον τῆς Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος, προεβήσαν τρομακτικὰς καταστροφὰς. Ἐκδιωχθέντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος τὸ 277 π.Χ. ἀντιγόνην τοῦ Σονατῆ διέβησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἠελησάν τὸ κράτος τῆς Παργάμου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Παργάμου Ἀταλκὸς ἔ **Α'** (241-197 π.Χ.) κατανίκησε τοὺς Γαλάτας, οὕτως τελικῶς ἦλθον καὶ ἠγκαταστάθησαν εἰς τὴν περὶ τὴν Ἀγρῶσαν περιοχὴν, ἧς ἐκλήθη Γαλιλία. Πρὸς αὐτοὺς ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον ὁ ἁγ. Παῦλος καὶ ἔγραψε τὴν ἐπ' ὀνόματι τῶν φερομένων ἐπιστολῶν. Τὸ σφάλμα τῶν χριστιανῶν τῆς Γαλιτίας συνέστατο εἰς τὸ ὅτι, μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ ἁγ. Παύλου, ἐπέχθησαν τοὺς ἰουδαϊκοὺς λεγόμενους χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι εἰδωλοκῶν ὅτι μετὰ τὴν ἐκκλῆσιν τοῦ Χριστοῦ δὲν κληρονομήσῃ ἡ ἰσχὺς τοῦ μουσικοῦ νόμου. Τοῦτο ὁμοῦ ἐπέτελλε παραγράσειν τῆς πίστεως, διότι τὴν σατανᾶ τοῦ νόμου ἀντικατέστησε μὲ τὴν εἰσοῦν τῷ Χριστῷ ἡ χάρις, ὅτι ἡ σὰς ἔγραψα.

νια αγαθά, διὰ τὴν μὲν προσφέρει τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ οὐκ ἐπὶ τὴν μὲν παραδώσει εἰς τὸ πῦρ. Διότι, τοῦτο δὲν ἔγινε δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ διὰ τὸν διόβολον, ἐνῶ δι' ἡμᾶς ἔχει εὐτρεπισθῆ καὶ εἰσπραχθῆ ἡ βασιλεία πρὸ πολλοῦ. Καὶ αὐτὰ τὰ δύο δεῖκνυται. Ἐλεγε πρὸς αὐτούς, πού ἦσαν εἰς τὰ δεξιά. «Ἐδεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου» (Ματθ. 25, 34). Καὶ εἰς αὐτοῦς πού ἦσαν εἰς τὰ ἀριστερά, **Β** «Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον ὑμῖν πλὴν δι' ἑσῶς, ἀλλὰ ἐπὶ διαβόλου, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ» (Ματθ. 25, 41). "Ἐπει λοιπὸν δὲν ἔγινε δι' ἡμᾶς ἡ γένεσις, ἀλλὰ δι' ἐκείνων καὶ τοὺς ἀγγέλους του, ἐνῶ ἡ βασιλεία ἡτοιμασθῆ δι' ἡμᾶς πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Μὴ λοιπὸν καταστήσωμεν ἀναξίους τοὺς ἑαυτοῦς μας νὰ εἰσεέλθωμεν εἰς τὸν νυμφῶνα. Διότι ἐνόσω εὐρισκόμεθα εἰς τὸν κόσμον τοῦτον καὶ ἂν ἀκόμη διαπράξωμεν ὅσπερα ἀμαρτήματα, εἶναι δυνατόν ὅλα νὰ τὰ ξεπλύνωμεν, ἐπ' ὅσον ἐπιδεικνύμεν μετάνοιαν διὰ τὰ διαπραχθέντα ἀμαρτήματα." Όταν ὁμοῦ μεταφερθῶμεν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, οὐτε καὶ ἂν ἐπιδεικνύμεν βαθυτάτην μετάνοιαν, θὰ συντελεσθῇ αὕτη εἰς τίποτε. **Γ** ἀλλ' εἴτε τρίζομεν τοὺς ὀδόντας, εἴτε θρηνοῦμεν, εἴτε κλινοπαρκαλοῦμεν, οὐτε σταγόνα ὕδατος θὰ δυναθῇ κανεὶς νὰ μᾶς στάξῃ μὲ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου του ἐνῶ θὰ φλεγάμεθα, ἀλλὰ θὰ ἀκούσωμεν ἐκεῖνα, πού ἤκουσε τότε καὶ ἐκεῖνος ὁ πλούσιος, ὅτι ἐκάσιμα μέγα μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν ἐστήρικται» (Λουκ. 16, 20).

"Ὅς ἀφυπνισθῶμεν ἐδῶ, παρακαλῶ, καὶ ὡς γνωρίζομεν τὸν Δεσπότην μας καθὼς ἀρμόζει νὰ τὸν γνωρίζωμεν. Τότε μόνον πρέπει νὰ ἀποβάλλωμεν τὴν ἐλπίδα τῆς μετανόιας, ὅταν εὐρεθῶμεν εἰς τὸν ὄθιν. Διότι μόνον ἐκεῖ τοῦτο τὸ φάρμακον εἶναι ἀνίσχυρον καὶ ἀχρηστον. Ἐν ὅσω ὁμοῦ εἴμεθα ἐδῶ **Δ** καὶ ἂν ἀκόμη εἰς αὐτὴν τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν τὸ χρησιμοποίησιν κανεὶς, τοῦτο παρουσιάζει μεγάλην ὀφειλὴν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ διάβολος θέτει εἰς ἐνέργειαν τὸ κάθε τι προκειμένου νὰ ριζώσῃ μέσα μας τὸν λογισμόν τῆς ἀπογνώσεως. Διότι γνωρίζει καλά, ὅτι ἔστω καὶ ἂν ὀλίγον μετανόησωμεν, δὲν θὰ μᾶς λείψῃ ἡ ἀμοιβή. Ὅπως δὲ ὁ προσφέρων τὸ ποτήριον τοῦ ψυχροῦ ὕδατος θὰ ἀμειψθῇ δι' αὐτό, ἔτσι καὶ ὁ ἀθρῶπος, πού θὰ μετανόησῃ διὰ τὰ κακά πού ἐπραξεν καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἐπαδείξῃ μετάνοιαν ἀνταξίαν πᾶν παραπτώματός του καὶ δι' αὐτὴν θὰ λάθῃ τὴν ἀνταμοιβήν. Διότι τίποτε ἀπὸ τὰ αγαθά, καὶ τὸ πλεόν μικρὸν, δὲν θὰ παραθεωρηθῇ ἀπὸ τὸν δίκαιον κριτὴν. Ἐὰν λοιπὸν τὰ

ἀμαρτήματα ἐξετάζονται μὲ τέτοιαν λεπτομέρειαν, ὥστε νὰ πτωρῆται κανεὶς διὰ τοὺς λόγους καὶ διὰ τὰ ἐνθυμήματα. **Ε** πολὺ περισσότερον θὰ ληφθῶν ὑπ' ὄψιν τότε τὰ κατορθώματα, εἴτε μεγάλα, εἴτε μικρὰ εἶναι αὐτά. Ὡστε καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἡμπορέσῃ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς ἐκείνην τὴν ἀκρασιότητα, ἀλλ' ἔστω καὶ ὀλίγον νὰ ἀποκακίσῃ τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ τὴν παρούσαν νόσον καὶ ἀσέλειαν οὐτε τὸ ὀλίγον τοῦτο θὰ εἶναι ἀνακελές. Μόνον κάμε ἀρχὴν εἰς τὸ πρῶτον καὶ ἀνοίξε θύραν εἰς τοὺς ἁγῶνας, διότι ἐν ὅσω μένεις ἐκτὸς τῆς ὑποθέσεως ταύτης, εὐλόγως σου φαίνεται τοῦτο δύσκολον καὶ ἀκατόρθωτον. **Ζ** Ἀπὸ κανεὶς δοκιμάσῃ κάτι καὶ ἂν ἀκόμη τὰ πράγματα φαίνονται πολὺ ἐλαφρὰ καὶ ὑποφερτὰ, παρὰ ταῦτα συνήθως δεῖκνουν ὅτι, εἶναι πολὺ δύσκολα. Όταν ὁμοῦ, ἐμπειρικός θὰ δοκιμηθῶμεν μὲ αὐτὰ καὶ ἐπιχειρήσωμεν νὰ τὰ κάμωμεν, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἁγωνίας μας ἐξαφανίζεται καὶ ἀφοῦ μᾶς καταλάβει τὸ θάρρος ἀντὶ τοῦ τρόμου καὶ τῆς ἀπογνώσεως, τότε αὐτὸ ἐλαττώνει τὸν φόβον, αὐξάνει τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς καὶ κάμνει τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας ἰσχυροτέρας.

Διὰ τοῦτο ὁ πονηρὸς ἀπεμάκρυνε τὸν Ἰούδαν¹⁶ ἀπὸ τὸν παρόντα κόσμον, διὰ νὰ μὴ ἐπανέλθῃ ἐκεῖ ὅτι ὅπου καὶ ἐξέπεσε κάμνοντας διὰ τῆς μετανόιας τὴν κατάλληλον ἀρχήν. **Β** Ἐγὼ δὲ, μοιολογῶ εἶναι παράδοξον τὸ λεγόμενον, οὐτε ἐκεῖνο τὸ παράπτωμα τῆς προδοσίας θὰ ἔλεγα ὅτι εἶναι μεγαλύτερον τῆς βοηθείας πού μᾶς παρέχει ἡ μετάνοια. Δι' αὐτὸ σὲ παρακαλῶ καὶ σὲ ἱκετεύω, ἀφοῦ ἐκδικίῃς ἀπὸ τὴν ψυχὴν σου κάθε σατανικὴν γνώμην, νὰ ἐλθῃς εἰς τὴν σωτηρίαν ταύτην. Ἐὰν δὲ σὲ διέτσασον διὰ μᾶς νὰ ἀνέλθῃς εἰς ἐκείνην πάλιν τὴν κορυφήν, εὐλόγως θὰ ἐδυσφορέσῃς, διότι τὸ πρῶτον εἶναι πολὺ δύσκολον. Ἐὰν ὁμοῦ τώρα τὸσον μόνον σοῦ ζητῶ, ὅσον νὰ μὴ προσθέσῃς εἰς τὰ παρόντα κακὰ καὶ ἄλλα, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐγερέθῃς ἀπ' αὐτὰ νὰ στραφῇς πρὸς τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν, διὰ τὴν διατάξεις καὶ ὁπισθοδρομῆς καὶ πρὸς τὰ κάτω σφύρει τὸν ἑαυτὸν σου; **Δ** ἐν εἰ-

16. Τὸ πρόβλημα τοῦ Ἰούδα παραμένει δύσκολον εἰς τὴν κατανόησίν του. Ὅσον ἀφορᾷ ὁμοῦ εἰς τὸ θέμα τῆς ἀπειθείας αὐτοῦ ὁ ἱ. Χριστοστόμος δίδει λίαν ἐκπνευματικὴν ἀπάντησιν. Ὁ Ἰούδας διέπραξε τὸ εἰδικότερον ἀνθρώπινον ἁμάρτημα. Ἠθόνιστο ὁμοῦ νὰ σοῦθῃ; Ἀσφαλῶς καί, ὅπως ἄλλοτε σοῦθῃ ὁ Πέτρος καὶ τότε μετανόησεν; ἀνηγαί τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὁ Ἰούδας ὁμοῦ μετανόησεν καὶ ἀνεγνώρισεν ὅτι ἐπρόδωκεν αἷμα ἁθῶν, ἐπιστάθως καὶ τὰ ἐπικρατοῦσα ἄγρια. Τότε, διὰ τὴν ἐσοθῆν; Διότι, δὲν ἐξημεταλλεύθη τὴν ἐναντίον τῆς μετανόιας, ἀλλ' ἀπειθείσθης καὶ ἀκαλῶν ἀπήχθητο (Ματθ. 27, 5). Ἡ μετάνοια του δὲν εἶχε ἢ ἀποτέλεσμα τὴν ἐλεῖψιν τῆς σωτηρίας καὶ τὴν ἀναθέσθην, ἀλλὰ τὴν ἀπειθείαν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν, αἱ ὁποῖαι ἐπέτασαν τὸν νοῦν του.

δες μήπως ἄλλους ἐκείνους ποῦ ἀπέθανον εἰς ἀπολαύσεις, καὶ μέθην καὶ διασκεδάσεις καὶ εἰς τὴν λοιπὴν κλειρὴν τοῦ θίου; **C** Ποῦ εἶναι τῶρα ἐκεῖνοι ποῦ με πολλὴν ἔπαρσιν καὶ πολλοὺς ὀκλοῦθους περιεπάτουσ σκαῶς εἰς τὴν ἀγορὰν; Οἱ ἐνδεδυμένοι τὰ μεταξωτὰ καὶ εὐωδίζοντες ἀπὸ ἀρώματα καὶ ἔκοντες πολλοὺς συμπαρακαθημένους εἰς τὴν τράπεζαν τῶν καὶ προσήλων συνεχῆ εἰς τὰς θεατρικὰς σκηνάς; Ποῦ εἶναι τῶρα ἡ φαντασία ἄλων ἐκείνων; Ἐξηφανίσθη ἡ πολυτέλεια τῶν δειπνῶν, τὸ πλῆθος τῶν μουσικῶν, ἡ ἀκλουσία τῶν κολάκων, ὁ πολὺς γέλως, ἡ ἀνεσις τῆς ψυχῆς, ἡ διάχυσις τοῦ νοῦ, ὁ θηλυπρεπὴς βίος, ὁ καυνομένους καὶ ὑπερβολικός. Ποῦ ἐπέτασαν τῶρα ὅλα ἐκεῖνα; Τί ἀπέγινε τὸ σῶμα ποῦ ἀπελάμβανε τόσην περιποίησην καὶ καθαρότητα; Πήγαινε πρὸς τὴν σορὸν καὶ κότταξε τὴν κόριν, τὴν στάκτην, τοὺς σκάληκας, **D** παρατήρησε τὸ ἀπαίσιον τοῦ τύπου καὶ στέναξε παρῶς. Καὶ εἶπε ἡ ἱερμία νὰ ἐτελεσκωνε ἕως τὴν τέφραν. Τώρα ὁμοῦ ἀπὸ τὸν τάφρον καὶ τοὺς σκάληκας τοῦτους μετέφερε τὸν λογιζόμεν σου εἰς τὸν αἰώνιον ἐκεῖνον σκάληκα, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, εἰς τὸν τριγμὸν τῶν δόδων, εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, εἰς τὴν θλίβην καὶ στενοκαρδίαν, εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ Λαζάρου καὶ τοῦ πλουσίου, ὁ ὁποῖος ἐνῶ ἦτο κάτοχος τόσων χρημάτων καὶ ἐφόρει ἐνδύματα ἐκ πορφύρας, ἐκεῖ οὐτε σταγόνα ὕδατος εἶχε εἰς τὴν διάθεσίν του καὶ τοῦτο. καθ' ἦν στιγμήν εὐρίσκετο εἰς τόσην ἀνάγκην.

Καθόλου καλύτερα δὲν εἶναι ἀπὸ δνεῖρα τὰ πράγματα τοῦ παρόντος θίου. **E** Διότι, ὅπως δοιοὶ ἐργάζονται εἰς τὰ μεταλλεῖα ἢ ἐκτίουσι κάποιαν χειροτέραν ἀπὸ αὐτὴν ποιήν, ὅταν, ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους κόπους καὶ τὴν μικροτάτην ζωὴν ἀποκοιμηθῶν καὶ ἴδωσι εἰς δνεῖρον, ὅτι εὐρίσκονται εἰς τριπλᾶς καὶ πολλὰ ἀγαθὰ, ἀφοῦ ἔμπνησσαν, καμμίαν ἀπολύτως χάριν δὲν γνωρίζουν καθ' ὅτι δνεῖρα, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ὁ πλούσιος, ἀφοῦ ὡς εἰς δνεῖρον ἐπλοῦττησεν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ¹³ **A** μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ παρόντος κόσμου ἐκολάζετο με τὴν πικρὰν ἐκείνην κόλασιν. Σκέψου τα αὐτὰ καὶ ἀφοῦ ἀντιπαραβάλλῃς τὸ πῦρ ἐκεῖνο πρὸς αὐτὸ τὸ πῦρ ποῦ σὲ κατέχει τῶρα λόγῳ τῆς φλογώσεως τῶν ἐπιθυμιῶν, ἀπάλλαξε τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ τὴν κόμινον. Διότι, ὁποῖος ἀποσβέσει καλῶς τὴν ἐδῶ κόμινον, δὲν θὰ δοκιμάσῃ οὐτε τὴν αἰώνιον. Ἐὰν ὁμοῦ δὲν νικήσῃ τὴν παρούσαν, ἀρρητικώτερον θὰ τὸν δεχθῇ τότε ἐκεῖνη δταν ἀπέλθῃ ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον.

Πόσον χρόνον θέλεις νὰ παραταθῇ πρὸς χάριν σου ἡ ἀπάλαυσις τοῦ παρόντος θίου; Νομίζω, ὅτι δὲν σοῦ ὑπολεί-

πονται περισσότερα ἀπὸ πενήτηκοντα ἔτη, ἕως οἷου φθάσῃς εἰς θαυτότατον γῆρας, ἂν καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι φανερὸν εἰς ἡμᾶς. Διότι, δοιοὶ δὲν εἶναι σίγουροι διὰ τὴν ζωὴν τῶν ἕως τὴν ἐσπέραν ποῦ ἔρχεται, πῶς θὰ διακυρζοντο τοῦτο διὰ τόσα ἔτη; **B** Καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο ἀδύλον, ἀλλὰ καὶ ἡ μεταβολὴ τῶν πραγμάτων. Διότι, ἐνῶ πολλοὶ καὶ ἡ ζωὴ διήρκεσε πολλὰ ἔτη, δὲν διήρκεσαν καὶ αἱ ἀπολαύσεις τῶσον, ἀλλ' ὅλαί μαζὶ ἀπεμακρύνθησαν καὶ ἐξηφανίσθησαν.

Ἄς ὑποθέσωμεν ὁμοῦ ἂν θέλῃς ὅτι θὰ ζῆσῃς τόσα πολλὰ ἔτη καὶ δὲν θὰ σοῦ συμβῇ καμμία μεταβολή. Τί εἶναι αὐτὸ ἔμπρὸς εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας καὶ τὰς ἀκατονομάτους καὶ ἀπορήτους ἐκείνας τιμωρίας; Διότι ἐδῶ καὶ τὰ λυπηρὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ ἔχουν τέλος καὶ τοῦτο πολὺ σύντομον. Ἐκεῖ ὁμοῦ συνεχίζονται εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμφοτέρω καὶ κατὰ ποιότητα τόσον διαφέρουν ἀπὸ τὰ ἐδῶ, ὅσον οὐτε εἶναι δυνατόν νὰ τὸ εἴπῃ κανεὶς.

10. C Μὴ λοιπὸν ἐπειδὴ ἤκουσες διὰ πῦρ, νομίσεις ὅτι ἐκεῖνο τὸ πῦρ ὁμοιάζει με τὸ ἐδῶ. Διότι τοῦτο κατακαίει καὶ ἀφανίζει ὅτι ἐγγίζει. Ἐκεῖνο ὁμοῦ ὅσους καταλάβῃ μα φερὰ τοὺς καίει συνεχῶς καὶ ποτὲ δὲν παύει. Δι' αὐτὸ καὶ ἄσβεστον ἀναμίσθη. Πρέπει δὲ καὶ οἱ ἄμαρτωλοὶ νὰ γίνουσι ἀσβεστοὶ, δοιοὶ διὰ νὰ τιμωθῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἔχουν συνεχῶς ἐφόδιον τῆς τιμωρίας ἐκείνης. Τοῦτο δὲ πόσον φοβερὸν εἶναι, ποτὲ δὲν θὰ ἴδωντο λόγος νὰ τὸ παραστήσῃ. Ἀπὸ τὴν πείραν ὁμοῦ τῶν μικρῶν εἶναι δυνατόν νὰ λάβωμεν κάποιαν ἰδέαν καὶ διὰ τὰ μεγάλα ἐκεῖνα. **D** Ἐὰν ποτὲ εὐρεθῆς εἰς λουτρὸν ὑπερθερμασμένον, τότε σκέψου τὸ πῦρ τῆς γεννηρς. Καὶ πάλιν ἔὰν τύχη νὰ καταληφθῆς ἀπὸ ὑψηλὸν κυρετόν, μετέφερε τὸν λογιζόμεν σου εἰς ἐκείνην τὴν φλόγα καὶ τότε θὰ ἠμπορέσῃς νὰ διακρίνης καλῶς. Ἐὰν δὲ τὸ λουτρὸν καὶ ὁ κυρετὴς τόσον ῥῆς στενοκαρσοῦν καὶ θυροβοῦν, ὅταν ριφθῶμεν εἰς τὸν ποταμὸν ἐκεῖνον τοῦ πυρός, τὸν διερχόμενον πρὸ τοῦ φοβεροῦ θήματος, εἰς ποῖαν κατάστασιν θὰ εἶμεθα τότε; Ἐὰ τρίζωμεν ἀσφαλῶς τοὺς δόδοντας ἀπὸ τοὺς ἀπορήτους πόρους, ἐνῶ δὲν θὰ ὑπάρχη κανεὶς διὰ νὰ μᾶς συντρέξῃ; ἀλλὰ θὰ θρηνηῶμεν παλῶ, ὅταν ἴσχυροτέρα φλόξ θὰ μᾶς ἐγγίξῃ, κανένο δὲ δὲν θὰ βλέπωμεν. **E** πλὴν ἐκείνων ποῦ θὰ καλάζονται μαζὶ μᾶς καὶ τὴν μεγάλην ἐρημίαν. Τί νὰ εἴπῃ κανεὶς καὶ διὰ τὸν τρόπον ποῦ προκλεῖ τὸ σκότος εἰς τὰς ψυχὰς μᾶς; Διότι ὅπως τὸ πῦρ ἐκεῖνο δὲν εἶναι καταστροφικόν, ἔτσι δὲν εἶναι καὶ φωτιστικόν; διότι τότε δὲν θὰ ἦτο σκότος. Τὸν θόρυβον λοιπὸν ποῦ θὰ ἀημοιργῇ τότε ἐντὸς μᾶς αὐτὸ καὶ τὸν τρόπον καὶ τὴν παράλυσιν καὶ τὴν μεγάλην ἐκπληξιν μόνον ἐκεῖνος ὁ καιρὸς,

είναι ικανός να μᾶς τὰ φανερώσῃ. **14** **A** Διότι εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα τὰ βασανιστήρια ἐκεῖ καὶ νιφόδες" κολάσεων ἀπὸ παντοῦ θὰ καταβαίνουν ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν. Ἐὰν κανεὶς ἤθελεν ἐρωτῆσαι καὶ πῶς θὰ ἡμιπέσῃ νὰ ἀνθέξῃ εἰς τόσον πλῆθος τιμωρίων καὶ νὰ παραμείνῃ τιμωρουμένη ἢ σάρξ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Αὐτὸς δὲ ἐξετάσῃ τὰ ἐνταῦθα λαμβάνοντα χώραν, πῶς δηλαδὴ πολλοὶ πολλὰς ἀντεστάθησαν καὶ ἀνέβησαν εἰς μακρὰν καὶ βαρεῖαν νόσον. Ἐὰν δὲ συνέβῃ ἄλλοι νὰ ἀποθάνουν, συνέβῃ ὅτι διότι ἐξηγητήθη ἡ ψυχὴ των, ἀλλὰ τὸ σῶμα των, εἰς σημεῖον ὥστε εἴαν ἐκεῖνο δὲν ὑπεχώρει, δὲν ἤθελε παύσῃ νὰ τυραννῆται ἡ ψυχὴ. **B** Ὅταν λοιπὸν τὸ παραλάβῃ ἀφάρτον καὶ ἀδιάλυτον, τίποτε δὲν ἐμποδίζει τὴν ἐπ' ἀπειρον ἐπέκτασιν τῆς κολάσεως. Διότι ἐδῶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συνυπάρξουν καὶ τὰ δύο, δηλαδὴ ἡ σφοδρότης τῶν κολάσεων καὶ ἡ διάρκεια, ἀλλὰ τὸ ἓν ἀνατρέπει τὸ ἄλλον, ἐπειδὴ ἡ φύσις τοῦ σώματός μας εἶναι φθαρτὴ, δὲν συγκρατεῖ τὴν συνύπαρξιν αὐτῶν. Ὅταν ὁμοῦ συντελεσθῇ ἡ ἀφθαρσία καὶ ἡ διαμάρτια αὐτῆ θὰ λήξῃ, τότε μὲ μεγάλην ἐξουσίαν θὰ μᾶς κατέχουν ἐπ' ἀπειρον ἀμφοτέρω τὰ δεινὰ. "Ἄς μὴ λοιπὸν διατεθῶμεν ἔτσι τώρα μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τὸ μέγεθος τῶν βασανιστηρίων καταστρέφει τὴν ψυχὴν μας. **C** Διότι, οὔτε τὸ σῶμα θὰ ἡμιπέσῃ νὰ πάθῃ τοῦτο κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν, ἀλλὰ θὰ μείνῃ τιμωρούμενον μαζὶ μὲ τὴν ψυχὴν καὶ δὲν θὰ ὑπέβῃ πλέον κανένα ἄλλο τέλος. Πόσῃν τρυφῇ καὶ πόσῳ χρόνον θέλει λοιπὸν νὰ ἀντιτάξῃ εἰς τὴν τοιαύτην κόλασιν καὶ τιμωρίαν; Θέλει χρόνον ἑκατὸν ἑτῶν ἢ καὶ τὸν διπλάσιον; Καὶ πόσος εἶναι ὁ χρόνος αὐτὸς ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας; Διότι ὅτι εἶναι θνερον μᾶς ἡμέρας εἰς ὅλον τὸν θῖον τοῦτον, τοῦτο ἓν συγκρίσει εἶναι καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῶν πραγμάτων τοῦ παρόντος βίου πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν μελλόντων. Ὑπάρχει ἀρὰ γε κανεὶς ποῦ θὰ προτιμοῦσε νὰ κολάζεται αἰώνως διὰ νὰ ἴδῃ ἓν καλὸν θνερον; **D** Ποῖος λοιπὸν εἶναι τόσον ἀνόητος, ὥστε νὰ προτιμᾷ μίαν τέτοιαν ἀνταλλαγὴν; Δὲν κατηγοροῦ ἀκόμη τὴν τρυφὴν, οὔτε ἀποκαλύπτω τώρα τὴν ἐνυπάρχουσαν εἰς αὐτὴν πικρίαν. Δὲν εἶναι ὁ παρῶν καιρὸς ἀρμόδιος διὰ τέτοια λόγια, ἀλλ' ὅταν ἡμιπέσῃ νὰ ἀπομακρυνθῆς ἀπ' αὐτὴν, τότε. Διότι τώρα, ἐπειδὴ διακατέχεις ἀπὸ τὸ πάθος αὐτό, θὰ νομίσης ὅτι φλυαροῦ, εἴαν ἤθελον ἀποκαλέσει τὴν ἡδο-

17. Ὁ ἱ. Πατὴρ παρανομεῖ ἐδῶ τὰς διαφόρους κολάσεις, ποῦ πᾶσι των τοὺς κολαζομένους, μὲ τὰς νεφέλας τῆς χιόνος, ὅπως τὰς ἐλέγκωμεν νὰ κατέρχωνται ἀπὸ τὸ κενὸν ἐν καιρῷ χιονοπτώσεως.

νὴν πικρίαν. Ὅταν ὁμοῦ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὸ νόσημα σου, τότε θὰ γνωρίσης καλῶς καὶ τὸ πόσον ἐπιβλαστὸς εἶναι. Διὰ τοῦτο, φυλάσσοντες τὰ λόγια αὐτὰ δι' ἄλλους καιρούς, τοῦτο θὰ εἴπωμεν τώρα. Ἔστιν ὅτι ἡ τρυφὴ εἶναι τρυφὴ καὶ ἡ ἡδονὴ ἡδονὴ **E** καὶ ὅτι τίποτε τὸ λυπηρὸν καὶ ἐπονείδιστον δὲν ἔχουν· τί ὁμοῦ θὰ εἴπωμεν ἐναντι τῆς μελλούσης κολάσεως; Τί θὰ πρόξωμεν τότε, ἀπολαύσαντες μὲν ἐνταῦθα ὡς ἐν σκῆ καὶ εἰκόνη τὴν ἡδονὴν, ὑφιστάμενοι δὲ ἐκεῖ ἐμπράκτως τὴν αἰώνιαν βασανὸν ὡς ποιήνῃ, ἐνῶ μᾶς ἦτο δυνατόν ἐντὸς μικροῦ χρόνου νὰ ἀποφύγωμεν τὰ λεγόμενα στρεβλωτήρια¹⁸ καὶ ἀπολαύσωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ; Διότι καὶ τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ μὴ διαρκοῦν ἐπὶ μακρὸν οἱ ἀγῶνες, ἀλλ' ἀφοῦ ἀγωνισθῶμεν συντόμως καὶ ἀκαριαίως καὶ ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ (διότι τοῦτο εἶναι ἡ παρούσα ζωὴ ἐν σκέσει πρὸς τὴν μελλούσαν), νὰ στεφανωθῶμεν εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας.

Δὲν θὰ εἶναι δὲ τυχαία καὶ ἡ λύπη τῶν κολαζομένων τότε, **15** **A** ὅταν ἀντιληφθῶν ὅτι, ἐνθ' ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐνταῦθα ἡδύναντο νὰ κατορθώσουν τὸ πᾶν, δεῖξαντες ἀμελείαν, παρέδωκαν τὸν ἑαυτῶν τῶν εἰς τὴν αἰώνιον τιμωρίαν. Διὰ νὰ μὴ πάθωμεν τοῦτο, ἅς ἐγερθῶμεν ἕως καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἕως ἡμέρα σωτηρίας, ὅσον χρόνον εἶναι ἀκόμη μεγάλη ἡ ἰσχὺς τῆς μετανοίας. Καὶ ὅτι μόνον τὰ ἀναφερθέντα κακὰ θὰ μᾶς ὑποδεσθῶν, εἴαν δεῖξωμεν σαθμίαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολὺ χειρότερα ἀπὸ αὐτά. Αὐτὰ λοιπὸν εἰς τὴν γέννησιν καὶ ἀκόμη πικρότερα τούτων. Ἡ ἀπάθεια δὲ τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν τόσῃν δόδωγῃ προέχει, τόσῃν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν, ὥστε καὶ ἂν ἀκόμη καμμία τιμωρία δὲν περιέμενε τοὺς ἐνταῦθα ἁμαρτάνοντας, **B** αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ ἀποτυχία εἶναι ἀρκετὴ νὰ δαγκάσῃ πικρότερον καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ βασανιστήρια τῆς γέννησιν καὶ νὰ συνταράξῃ τὰς ψυχὰς μας.

II. Σκέψου τὴν κατάστασιν ἐκείνης τῆς ζωῆς, ὅσον θεβαίως εἶναι δυνατόν τοῦτο, διότι οὐδεὶς λόγος εἶναι ἀρκετὸς διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἄξιαν τῆς. Ἐξ ὅσων ὁμοῦ ἀκούσωμεν, ὡς δι' αἰνίγματος, ἅς λάβωμεν περὶ αὐτῆς ἀμυδρὰν πᾶσι ἰδέαν. «Ἀπέδρα, λέγει, ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός» (Ἡσαΐας 35, 10). Καὶ τί μακαριώτερον ἀπ' αὐτὴν τὴν ζωὴν θὰ ἡμιποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ; Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φοβηθῇ κανεὶς ἐκεῖ πτωχεῖαν καὶ ἀσθένειαν, ἢ νὰ ἴδῃ θλάπτοντα καὶ θλα-

18. Τὰ στρεβλωτήρια ἦσαν εἶδος βασανιστηρίων ὀργάνων, διὰ τῶν ὁποίων ἐκκακοῦσαν τοὺς βασανιζομένους.

πόμενον άνθρωπον, οὔτε ἐρεθίζοντα καὶ ἐρεθιζόμενον, οὔτε ἀργιζόμενον, οὔτε φθονοῦντα, οὔτε φλεγόμενον ἀπὸ ἀπτον ἐπιθυμίαν, **C** ἢ στενοχωρούμενον διὰ τὴν δαπάνην τῆς ἀποκτήσεως τῶν ἀπαραιτήτων τῆς παρουσίας ζωῆς, οὔτε κανένα ποῦ νὰ κόπτεται διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἀρχῆς καὶ δυναστείας. Διότι ἢ ταραχὴ τῶν ἐντέρας μας παθῶν οὐκ εἴναι καὶ τὰ πάντα θὰ εἶναι εἰς ὀσμώσφαιρον εἰρήνης καὶ εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς, ἡμέρα καὶ γαλήνια, ὅλα ἡμέρα καὶ λαμπρότης καὶ φῶς, καὶ ὅσα αὐτὸ τῆς παρουσίας ζωῆς, ἀλλ' ἄλλο, τὸσον λαμπρότερον ἀπὸ αὐτὸ, ὅσον φαιδρότερον εἶναι τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ λύχνου. Καὶ δὲν κρύπτεται ἐκεῖ οὔτε ἀπὸ τὴν νύκτα, οὔτε ἀπὸ μεγάλην συγκέντρωσιν νεφῶν δὲν καίει καὶ δὲν φλέγει τὰ σῶματα. Οὔτε νύξ, οὔτε ἐσπέρα, οὔτε ψῆκος, οὔτε θερμότης, οὔτε καμμία ἄλλη καιρική μεταβολὴ θὰ ὑπάρξῃ ἐκεῖ, ἀλλὰ μία ἐντελὴς ἄλλη κατάστασις, τὴν ὁποῖαν θὰ γνωρίσουν μόνον ὅσοι κριθῶν ᾄξοι δι' αὐτήν. Ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει γήρας καὶ τὰ δυσάρεστα τοῦ γήματος, **D** ἀλλ' ὅλα ὅσα σκεπίζονται μὲ τὴν φθορὰν ἐκφανίζονται, ἐπειδὴ παντοῦ ἐπικρατεῖ ἡ ἀφθαρτος δόξα. Τὸ μεγαλύτερον ὅμως ὅλων τούτων εἶναι, ὅτι θὰ ἀπολαμβάνη κανεὶς τὴν συνεχῆ συναναστροφὴν μὲ τὸν Χριστὸν, τοὺς ἀγγέλους, ἀρχαγγέλους καὶ τὰς ἀνὺς δυνάμεις.

Δὲς τώρα τὸν οὐρανὸν καὶ πέραν μὲ τὸν λογιζομένον σου τὰ ὑπὲρ τὸν οὐρανόν, ἀναλογίσου τὸν μετασημασιμὸν ὀλοκλήρου τῆς δημιουργίας. Διότι δὲν θὰ παραμείνῃ αἰωνίως ἡ ἴδια, ἀλλὰ θὰ γίνῃ πολὺ ὑψαιότερα καὶ φαιδρότερα. Τί λέγω; ὅση εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ ἀποστιλνδοῦτος χρυσοῦ, τὸσον καλύτερος θὰ εἶναι ἐκεῖνος ὁ κόσμος ἀπὸ τὸν παρόντα, καθὼς λέγει καὶ ὁ μακάριος Παῦλος· «Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς» (Ρωμ. 8, 21). **E** Τώρα ὅμως ἐπειδὴ συμμετέχει εἰς τὴν φθορὰν, πάσχει πολλὰς μεταβολὰς, ὅσας εἶναι φυσικὰ νὰ παθαῖνον τὰ τοιαῦτα σῶματα. Τότε ὅμως ἀφοῦ ἀποδοθῇ πάντο ταῦτα, θὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἀφθαρτὸν μεγαλοπρέπειαν. Ἐπειδὴ ὀφθαλμῶς πρόκειται νὰ δεχθῇ ἀφθαρτα σῶματα καὶ αὐτὴ θὰ ἀλλάξῃ εἰς τὸ καλύτερον. Πουθενὸ δὲν θὰ ὑπάρξῃ τότε ἐπανατάσις καὶ διαμάχη. Διότι ἡ ὀρόνια ποῦ θὰ ἐπικρατῇ μεταξὺ τῶν ἁγίων θὰ εἶναι μεγάλη, **16 A** διότι ὅλοι θὰ ἔχουν τὴν ἴδιαν γνῶμην μεταξὺ τῶν διὰ παντός. Δὲν ὑπάρχει περίπτωση νὰ φοβῆται κανεὶς ἐκεῖ τὸν διάβολον καὶ ἐπιθυλοῦς δαιμόνων, γενένης ἀπειλῆν, θάνατον, τὸν παρόντα καὶ τὸν τοῦτου χειρότερον ἐκείνον, τὸν σιώνιον, ἀλλὰ κάθε παρόμοιος φόβος θὰ διαλυθῇ. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως, ποῦ προηγούμενος ἀναίρε-

φεται μὲ ταπεινότητα καὶ τελεῖ κάτω ἀπὸ φόβον καὶ ἀπειλᾶς, ὥστε νὰ μὴ φανῇ λόγῳ τῆς ἀνέσεως ἀνάγκης τῆς πατρικῆς κληρονομίας, ὅταν πρέπει νὰ ἀναλάβῃ τὸ βασιλικὸν ἄξιωμα, περὶ διὰ μᾶς ὅλα ἐκεῖνα τὰ ταπεινὰ ἐνδύματα καὶ ἀφνης φορῶν τὴν ἀλουργίδα καὶ τὸ διάδημα καὶ ἔκων πλήθος δορυφόρων. **B** κἀθηται μὲ πολλὴν παρηγορίαν, ἀφοῦ ἀπέρριψεν ἐκ τῆς ψυχῆς του τὰ ταπεινὰ καὶ κατηγῆ καὶ ἄντ' ἐκείνων ἀνέλαθεν ἄλλα, τὸ ἴδιον θὰ συμῆθι τότε καὶ μὲ ὅλους τοὺς ἁγίους.

Ὅτι δὲ δὲν ἀποτελοῦν κομπασμὸν οἱ λόγοι αὐτοῖ, διὰ νὰ τὸ διαπιστώσωμεν, ἂς μεταβῶμεν διὰ τοῦ λόγου εἰς τὸ δρος ὅπου μετεμορφώθη ὁ Χριστὸς, ἂς τὸν ἴδωμεν νὰ λάμψῃ καθὼς ἔλαμψε, μολοντί δὲν μᾶς ἐφανέρωσε καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅλην τὴν λαμπρότητα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ὅτι δὲ τὸ φαινόμενον ἀπετέλει συγκρατῶσαν καὶ ὅχι ἀκριβῆ παρουσίαν τοῦ πράγματος, τοῦτο γίνεται φανερόν ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ εὐαγγελιστοῦ. Διότι, τί λέγει; «Ἐλάμψεν ὡς ὁ ἥλιος» (Ματθ. 17, 2). **C** Ἡ δόξα ὅμως τῶν ὀφθαλμῶν συμπίπτει δὲν ἐκπέμπει τὸσον φῶς, ὅσον τοῦτο τὸ φθαρτὸν σῶμα, οὔτε τέτοιο ὥστε νὰ εἶναι ὄρατὸν ἀπὸ ἀνθρωπίνους ὀφθαλμοῦς, ἀλλ' εἶναι φῶς ποῦ ἀπαιτεῖ ἀφθάρτους καὶ ἀθανάτους ὀφθαλμοῦς διὰ νὰ τὸ ἴδωσιν. Τότε ἐπάνω εἰς τὸ δρος τῆς μεταμορφώσεως ἴσους μόνον φῶς τοὺς ἀπεκάλυψεν, ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ ἴδωσιν καὶ νὰ μὴ βλάβῃ τοὺς ὀφθαλμοῦς ἐκείνων ποῦ τὸ ἔβλεπαν. Καὶ πάλιν, οὔτε ἔτσι τὸ ἀντεῖξαν, ἀλλ' ἔπεισαν κατὰ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν.

Πέρα μου, ἐὰν κάποιος σὲ ὀδηγῇ εἰς τόπον διασκοδῶσεως ὅπου ἐκάθητο ὅλοι φοροῦντες χρυσοῦς στολάς καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ πλήθους σοῦ ἔδειχνε κάποιον ἕλλον τοῦ ὁποίου καὶ τὰ φορέματα **D** καὶ ὁ στέφανος τῆς κεφαλῆς ἦσαν ἀπὸ πολυτίμους λίθους μόνον καὶ κατόπιν σοῦ ὑπέσχετο, ὅτι μέλλει νὰ σὲ κατατάξῃ ἀνάμεσα εἰς τὸ πλῆθος ἐκείνο, δὲν θὰ ἔκαμινε λοιπὸν τὸ πᾶν, ὥστε νὰ ἀξιωθῆς νὰ ἴδῃς πραγματοποιημένην ἐκείνην τὴν υπόσχεσιν; Καὶ τώρα στρέψε τὸν νοῦν εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἴδε ἐκείνην τὴν ὀμνησιν, ἡ ὁποία δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνθρώπους ὡς ἡμεῖς, ἀλλ' ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι καὶ ἀπὸ τὸν χρυσὸν καὶ ἀπὸ τοὺς πολυτίμους λίθους καὶ τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου καὶ ἀπὸ ὅλην τὴν ὀρημένην ἀραιότητα εἶναι πολυτιμότεροι ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀγγέλους, τοὺς κατὰ πολὺ τιμιότερους τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοὺς ἀρχαγγέλους, θρόνους, κυριότητας, ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας. **E** Ὅσο δὲ διὰ τὸν βασιλέα, τί εἶδους εἶναι, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ εἰπωμεν κάτι. Τὸσον διαφεύγει κάθε λόγον καὶ κάθε νοῦν ἐκεῖνο τὸ κάλ-

λος, ἡ φρασίτης, ἡ λαμπράτης, ἡ δόξα, ἡ μεγαλοσύνη καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια.

Πές μου λοιπόν, ἀπὸ τόσα καὶ τέτοιου εἴδους ἀγαθὰ θὰ στερηθῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας διὰ τὸ μὴ κοπιάσωμεν ὀλίγον χρόνον ἐδῶ; Ἐάν δηλαδή ἦτο ἀνάγκη νὰ υπομένωμεν καθ' ἡμέραν ἀπίστους θανάτους καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν γέννηαν, προκειμένου νὰ ἴδωμεν τὸν Χριστὸν ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ ἐρχόμενον καὶ εἰς τὸν κορὸν τῶν ἁγίων νὰ συγκαταλεχθῶμεν, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ υπομένωμεν ὅλα ἐκεῖνα; 17 Α "Ἀκουσε τί λέγει ὁ μακάριος Πέτρος: «Καλὸν ἐστὶν ἡμῖς ὡς εἶναι» (Ματθ. 17, 4). Ἐάν λοιπὸν ἐκεῖνος, ὁλέπων κάποιαν ἀμιδρὰν εἰκόνα τῶν μελλόντων, ἀφηνιόεις ἀπέβαλε τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ψυχὴν του ἕνεκα τῆς ἰδούσης ποῦ παρουσίαζε τὸ θέαμα ἐκεῖνο, ἡ ὁποία εἰσεχώρησε τότε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του, τί θὰ εἶπεν κανεὶς, ὅταν φθάσῃ ἐμπρὸς μας ἡ Ἰδία ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων, ὅταν ἄφοῦ ἀνοιγοῦν αἱ πύλαι τῶν ἀνακτόρων εἶναι δυνατόν νὰ ἀνεῖλθῃ κανεὶς τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα, ὅχι πλέον ἐν αἰνίγματι, μηδὲ δι' ἐσόπτρου, ἀλλὰ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον καὶ ὅχι διὰ τῆς πίστεως, ἀλλὰ κατ' ὄψιν;

18. Πολλοὶ ἄνθρωποι λοιπόν, ἐξ ἐκείνων ποὺ σκέπτονται περισσότερο παράλογα, ἐπιθυμοῦν μόνον νὰ ἀποφύγουν τὴν γέννηαν. Ἐγὼ ὅμως λέγω, Β ὅτι ἀπὸ τὴν γέννηαν πολὺ περισσότερον θαρεῖα κόλασις εἶναι τὸ νὰ μὴ ἀπολαύσῃ κανεὶς ἐκεῖνην τὴν δόξαν καὶ αὐτὸς ποῦ θὰ τὴν ἀπολάβῃ, νομίζω, ὅτι δὲν πρέπει νὰ πενθῇ τὰ ἐν τῇ γεννῇ κακὰ τόσον, ὅσον τὴν πτώσιν του ἐκ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Διότι, τοῦτο μόνον ἐξ ὅλων εἶναι βαρύτερον ὡς κόλασις. Τώρα πολλοὶ βλέποντες βασιλέα μετὰ παλλῶν ἑσφυφάρων νὰ εἰσέρχεται εἰς τὰ ἀνάκτορα, μακαρίζομεν ὅσους τὸν περιστοιχίζουσι καὶ συμμετέχουσι εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς σκέψεις του καὶ εἰς τὴν ἄλλην δόξαν του. Καὶ ἂν ἀκόμη ἔχωμεν ἄπειρα ἀγαθὰ, ἐλεεινολογοῦμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν μᾶς συγκινεῖ, ὅσον ἡ δόξα τῶν περιστοιχίζόντων αὐτόν, C ἂν καὶ γνωρίζωμεν ὅτι εἶναι ἐπιφανῆς καὶ ἀβεβαία ἡ λαμπρότης ἐκεῖνη καὶ λόγῳ τῶν πολέμων καὶ λόγῳ τῶν συκνῶν ἐπιβουλῶν καὶ συκοφαντῶν καὶ διότι ἀκόμη καὶ χωρὶς τὰ ἀνωτέρω, καθ' ἑαυτὴν εἶναι ἐντελῶς ἀναξία λόγου.

Προκειμένου διὰ τὸν βασιλέα τῶν ὅλων ὅμως, ὁ ὁποῖος κατέχει ὅχι μόνον τιμῆν, ἀλλ' ὀλόκληρον τὴν σφαιρὰν τῆς γῆς, ἢ μᾶλλον περιλαμβάνει ὀλόκληρον τὴν γῆν εἰς τὴν φούκταν του καὶ τοὺς οὐρανοὺς μετὰ τὴν σφαιρὴν, ὁ ὁποῖος φέρει ἐπὶ πάντα τῇ βῆματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ

(Ἐβρ. 1, 3), ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου πάντα τὰ ἔθνη λογίζονται ὡς μηδὲν καὶ ὡς σιελος, δι' αὐτὸν λοιπὸν δὲν θὰ θεωρηθῶμεν ὅτι ἀποτελεῖ τὴν μεγαλυτέραν τιμωρίαν τὸ νὰ μὴ συγκαταλεχθῶμεν εἰς τὸ πλῆθος ἐκεῖνο ποῦ τὸν περιστοιχίζει καὶ νὰ προτιμῶμεν μόνον νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν γέννηαν;

D Καὶ τί θὰ ἠμποροῦσε νὰ θεωρηθῆ ἔλεεινότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν ψυχὴν; Αὐτὸς λοιπὸν ὁ βασιλεὺς ἔρχεται νὰ κρίνῃ τὴν γῆν ὅχι μὲ ζεῦγος ἡμιόνων λευκῶν, ἢ μὲ χρυσοῦν ζματαν, ἢ μὲ ἀλουργίδα καὶ διάδημα. Ἀλλὰ πῶς; Ἀκουσε τοὺς προφῆτας τί λέγουσι, ὅσον θεθαίως ἠμπορεῖ νὰ τὸ εἶπῃ ἄνθρωπος. Ὁ μὲν εἰς λέγει: «Ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἦξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ οὐ παρασωμῆσεται· πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται καὶ κύκλω αὐτοῦ καταγίγς σφοδρά· προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ τὴν γῆν τοῦ διακρίναι τὸν λαὸν αὐτοῦ» (Ψαλμ. 49, 3-4). Ὁ δὲ Ἡσαίας αὐτὴν τὴν ἴδιαν τὴν κόλασιν μᾶς θέτει πρὸς ὀφθαλμῶν, ὅταν λέγῃ: «Ἰδοὺ ἡμέρα Κυρίου ἔρχεται ἀνάσας θυμὸς καὶ ὀργῆς, E θείναι τὴν αἰκουμένην ὅλην ἔρημον καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀπολέσει ἐξ αὐτῆς. Οἱ γὰρ ἄσπερες τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ Ἴριον καὶ πᾶς ὁ κόσμος τοῦ οὐρανοῦ τὸ φῶς αὐτῶν οὐ δώσουσι καὶ σκοποθήσεται ὁ ἥλιος ἐν τῇ ἔξοδῳ αὐτοῦ καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς. Καὶ ἐντελοῦμαι ὅλη τῇ οἰκουμένη κακὰ καὶ οἱ εὐσεβεῖς τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν καὶ ἀπολῶ ἄβρην ἀνόμων καὶ ἄβρην ὑπερηφάνων ταπεινώσω. A καὶ ἔσονται οἱ ἐγκαταλειμμένοι ἔντιμοι μᾶλλον ἢ τὸ χρυσὸν τὸ ἄπυρον καὶ ἄνθρωπος ἔντιμος ἔσται μᾶλλον ἢ ὁ λίθος ὁ ἐκ Σομφρεί. Καὶ γὰρ ὁ οὐρανὸς σαλευθήσεται καὶ ἡ γῆ σεισθήσεται ἐκ τῶν θεμελίων αὐτῆς, διὰ θυμὸν ὀργῆς Κυρίου Σαβαώθ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἢ ἂν ἐπέλθῃ ὁ θυμὸς αὐτοῦ» (Ἠσ. 13, 9-13). Καὶ πάλιν: «Θυρίδες, λέγει, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀνοικθήσονται καὶ σεισθήσονται τὰ θεμέλια τῆς γῆς· ταραχῆ ταραχθήσεται ἡ γῆ, κλινομένη κλιθήσεται ἡ γῆ, ἀπορία ἀπορηθήσεται, σάλω σαλευθήσεται ἡ γῆ, ὡς ὁ μεθῶν καὶ ὁ κραπαλῶν σεισθήσεται ὡς ὄπρωροφύλακιον ἡ γῆ, πεσείται καὶ οὐ μὴ δύνηται ἀνοστήναι· κατέκυσε γὰρ ἐπ' αὐτῆς ἡ ἀνομία. B Καὶ ἐπάξει ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ ἐν τῷ ἔθρει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ ἐπὶ τὰς βασιλείας τῆς γῆς καὶ συναξουσι συναγωγὴν αὐτῆς εἰς δεσμοτήριον καὶ ἀποκλείουσιν εἰς ὀχύρωμα» (Ἠσ. 24, 18-22). Καὶ ὁ προφῆτης Μαλακίας ὁμιλῶν κατὰ παρόμοιον τρόπον ἔλεγεν: «Ἰδοὺ ἔρχεται Κύριος παντοκράτωρ καὶ τίς ὁπομενεῖ ἡμέραν εἰσοδοῦ αὐτοῦ, ἢ τίς ὑποστήσεται ἐν τῇ ὄψει αὐτοῦ; Διότι αὐτὸς εἰσπορεύεται ὡς πῦρ κωνεντηρίου καὶ ὡς πόα πλυνδῶντων καὶ κα-

θεῖται κωνεῶν και καθαρίζων ὡς τὸ ἀργύριον και ὡς τὸ χρυσίον» (Ματ. 3, 1-3). Και πάλιν: «Ἰδοὺ, λέγει, ἡμέρα ἔρχεται Κυρίου καισμένη, ὡς κλίβανος και καταφλέξει αὐτοὺς και ἔσονται πάντες οἱ ἄλλογενεῖς και πάντες οἱ ποιοῦντες τὰ ὄνομα καλῶν C και ἀνάγει αὐτοὺς ἡ ἡμέρα ἡ ἔρχομένη, λέγει Κύριος παντοκράτωρ και οὐ μὴ ὑπολείψῃ ρίζα οὐδὲ κλῆμα» (Ματ. 4, 1).

Ὁ δὲ ἀνὴρ τῶν ἐπιθυμιῶν, «Ἐθεώρου, λέγει, ἕως οὐ θρόνοι ἐπέθησαν και ὁ παλαῖος τῶν ἡμερῶν ἐκάθητο: και τὸ ἐνδύμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ κρῖν και ἡ θρῖξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρὸν: ὁ θρόνος αὐτοῦ φλόξ πυρός, οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον: ποταμὸς πυρός εἶλκε πορευόμενος ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Χίλια κιλάδες ἔλειτούργουν αὐτῷ και μύρια μυριάδες παρεστῆκεισαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Κριτήριον ἐκάθησε και βίβλοι ἠνεώθησαν» (Δαν. 7, 9-10). Και ὀλίγον παρὰ κάτω: «Ἐθεώρου, λέγει, ἐν ἄραματι τῆς νυκτός και Ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος ἦν D και ἕως τοῦ παλαιῦ τῶν ἡμερῶν ἔφασε και ἐνώπιον αὐτοῦ προσηνέστη αὐτῷ και αὐτῷ ἔδωκε ἡ ἀρχὴ και ἡ μὴ και ἡ βασιλεία και πάντες οἱ λαοὶ, φυλαί, γλώσσαι αὐτῷ δουλεύουσιν. Ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, ἥτις οὐ παρελεύσεται και ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται. Ἐφριξε τὸ πνευμά μου, ἐγὼ Δανιήλ, ἐν τῷ ἔξει μου και αἱ ὀράσεις τῆς κεφαλῆς μου συνετέρασάν μου» (Δαν. 7, 13-15).

Τότε ἀνοίγουν διάπλατα οὐρανοὶ αἱ πύλαι τῶν οὐρανίων ἀψίδων, ἡ μάλλον και αὐτὸς ὁ οὐρανὸς θά φύγη ἀπὸ τὸ μέσον. «Εἰλιγῆσεται, λέγει, ὡς θελίον ὁ οὐρανός» (Ψα. 34, 4). συστελλόμενος ὡσαν παραπέτασμα θεατρικῆς σκηνῆς, ὡστε νὰ ἀλλάξῃ ἐπὶ τὸ καλύτερον. Εἰ Τότε τὰ πάντα γεμίζου ἀπὸ ἔκστασιν, φρίκην και τρέμον. Τότε και αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι διακατέχονται ἀπὸ πῶλον φόβου και οὐ μόνον αὐτοί, ἀλλὰ και οἱ ἀρχάγγελοι και οἱ θρόνοι, αἱ κυριότητες, αἱ ἀρχαὶ και αἱ ἐξουσίαι. «Σεισθήσονται, λέγει, αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν», διότι θά ἀπαιτηθῶν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εὐθύναι διὰ τὴν ἐνταῦθα ζωὴν (Ματθ. 24, 29).

19 Αἰ Διότι ἂν ὅταν δικάζεται μία πόλις ἀπὸ τοὺς ἐπιγεῖους ἀρχοντας, οἱ πάντες καταλαμβάνονται ἀπὸ μέγαν φόβου και αὐτοὶ ὁκῶν οἱ μὴ διατρέχοντες κινδύνου, ὅταν θά δικάζεται σύμπασα ἡ οὐκωμένη ἀπὸ κριτὴν ἀδέκαστον, ὅπου δὲν χρειάζονται μάρτυρες και ἔλεγκοι, ἀλλὰ χωρὶς οὐ αὐτὰ, και πράξεις, λόγοι και ἐνθυμήσεις ἀποκαλύπτονται ἐνώπιον πάντων, ὡς εἰς εἰκόνα δὲ ἐπιδεικνύονται εἰς τοὺς ἀπαρτήσοντας και εἰς τοὺς ἀνοούσοντας αὐτὰ, πᾶς δὲν εἶναι φυσικῶν

νὰ κλονισθῇ και σαλευθῇ κάθε δύναμις: Διότι και ἂν ὁκῶν δὲν εὐόρετο ποταμὸς πυρός, οὔτε ἄγγελοι φοβεροὶ παρίσταντο, μόνον δὲ ἄνθρωποι ἐκαλοῦντο και οἱ μὲν ἐπαινοῦντο και θαυμάζοντο, οἱ ἄλλοι δὲ ἐξαπεστέλλοντο ἀτμισμένοι B διὰ νὰ μὴ ἴδου τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ (Ἀρθήτω, λέγει, ὁ ἄσεβης. Ἰνα μὴ ἴδῃ δόξαν Κυρίου) και τοῦτο μόνον ἦτο ἡ κόλασις, μήπως ἡ ἐκπτώσις ἀπὸ τόσα ἀγαθὰ δὲν θά ἦτο παρκοτέρα ἀπὸ ὅλην τὴν γέννηαν και δὲν θά κατέτριψε τὰς ψυχὰς ἐκείνων ποὺ θά τὰ ἐστεροῦντο: Πόσον δὲ κακὸν εἶναι τοῦτο, πόρα μὲν δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ τὸ περιγράψωμεν διὰ τοῦ λόγου, τότε ὅμως θά τὸ γνωρίσωμεν καλῶς εἰς τὴν πραγματικότητα. Ἐπὶ ὅμως πρόσθεσε πόρα και τὴν κόλασιν και μὴ βλήτης μόνον τὸ ὅτι ἐντρέπονται και καλύπτονται και κάτω νεύονται, ἀλλὰ ὅτι σφρονται και πρὸς τὸ πῦρ και πρὸς αὐτὰ τὰ βασανιστήρια και εἰς τὰς θαναύσους ἐκείνας δυνάμεις παραδίδονται και ὅτι ταῦτα τὰ πάσκουν C καθ' ὃν χρόνον στεφανοῦνται και δημοσίᾳ ἀνακηρύσσονται και εἰς τὸν θρόνον παρίστανται δλοὶ ἐκείνοι ποὺ ἔπραξαν τὰ ἀγαθὰ και ἠξιώθησαν τῆς αἰωνίου ζωῆς.

13. Και ταῦτα μὲν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην: τὰ λοιπὰ ὅμως, ποῖος λόγος θά μᾶς τὰ παραστήσῃ, τὴν ἡβονν δηλαδὴ τῆς συναναστροφῆς μας με τὸν Χριστόν, τὴν ὠφέλειαν, τὴν χαρὰν: Διότι ἡ ψυχὴ, ὅταν ἐπανελεθῇ εἰς τὴν εὐγενειάν της και κατορθώσῃ με παρηρησίαν νὰ ἀλέπη τὸν Δεσπότην της, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιωμεν πόσην ἡδονὴν ἀπολαμβάνει και πόσον κέρδος, ὅρα διὰ τὴν χαρὰν ποὺ αἰσθάνεται δι' ἐκείνα μόνον τῆς στιγμῆς τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ και διὰ τὴν πεποίθησιν, ὅτι οὐδέποτε θά τελειώσουν τὰ καλά: D Ὅλην λοιπὸν ἐκείνην τὴν εὐφροσύνην οὔτε με λόγια εἶναι δυνατόν νὰ παραστήσῃ κανεὶς, οὔτε με τὸν νοῦν του νὰ διανοηθῇ. Ἀμυδρῶς ὅμως και ὅπως κανεὶς με τὰ μικρὰ παρουσιάζει μεγάλα πράγματα, εἶσι θά προσπαθῶμεν νὰ τὰ καταστήσω φανερά.

Ἄς ἐξετάσωμεν τοὺς ἀπολαμβάνοντας ἐν τῷ παρόντι βίω τὰ τοῦ κόσμου ἀγαθὰ, δηλαδὴ τὸν πλοῦτον, τὴν δυναστείαν και τὴν δόξαν, πῶς ἐσπρώνονται ἀπὸ τὴν εὐφροσύνην και νομίζου ὅτι δὲν πατοῦν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Και αὐτὰ ἐνῶ δὲν ἀπολαμβάνου ἀδιάρρηκτα ἀγαθὰ, οὔτε μόνιμωκ παραμένοντα εἰς αὐτοὺς, ἀλλ' ἀγαθὰ ποὺ ἐξανερμίζονται ταχύτερον ἀπὸ ἄνευρον. Ἐὰν δὲ ἐνίοτε παραμένου ἐπ' ὀλίγον ἢ και κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρουσίης ζωῆς, παρὰ ταῦτα δὲν ἡμποροῦν και πέραν τῆς ζωῆς νὰ συνεχίσου. Εἰ Ἐὰν λοιπὸν εἰς τὴσπν χαρὰν τοὺς ὑψώνου αὐτὰ, τὶ νομίζεις, ὅτι θά γίνῃ με ἐκείνας τὰς ψυχὰς, αἱ ὁποῖαι προσκαλοῦνται εἰς

τὰ ἄπειρα ἐκεῖνα ἀγαθὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὰ σταθερὰ καὶ αἰώνια· Καὶ ὅχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ποσότητα καὶ κατὰ τὴν ποιότητα τόσοον ἀνώτερα τῶν παρόντων εἶναι, **20** Ἄ ὥστε νὰ μὴ τὸ ἔχη διανοηθῆ ποτὲ νοῦς ἀνθρώπου. Τώρα δὲ εἰς τὴν παρόντα κόσμον διάγομεν καθὼς τὸ νύκτων ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς του, στενοκαρπούμενοι καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ γνωρίσωμεν καλῶς τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνα. Ὅταν δὲ ἐγγίῃ ὁ καιρὸς τῶν ὕδινων καὶ ὁ παρὼν θίος γεννήσῃ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως ὅλους ὄσους ἐδέχθη, τὰ μὲν ἐξαμβλυθέντα ἀπὸ τοῦ σκότους θὰ μεταβοῦν εἰς τὸ σκότος καὶ ἀπὸ θλίβην εἰς χειρότεραν τοιαύτην, τὰ δὲ ἀρτιμελῆ καὶ ὅσα διεφύλαξαν τὸν χαρακτήρα τῆς βασιλικῆς εἰκόνας θὰ σταθοῦν πρὸ τοῦ βασιλέως καὶ θὰ δεκθῶν ἐκεῖνην τὴν διακονίαν, **Β** τὴν ὅποιαν ἔχουν ἀγγελαιοὶ καὶ ἀρχάγγελοι, οἱ ὑπηρετούντες τὸν τῶν πάντων Θεόν.

Μὴ καταστρέψῃς λοιπὸν, φίλε Θεόδωρε, τελείως αὐτοὺς τοὺς χαρακτήρας, ἀλλὰ συντόμιζε καὶ πάλιν ἀφοῦ τοὺς ἀνακτῆρας ἐγκάραξέ τοὺς καλύτερον. Διότι τὸ μὲν κάλλος τοῦ σώματος τὸ περιέκλειεν ὁ Θεὸς ἐντὸς τῶν ὀρίων τῆς φύσεως, ἡ χάρις ὅμως τῆς ψυχῆς ἔχει ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν ἐκείθεν ἀνάγκην καὶ δουλείαν, καθὼς εἶναι ἀσυγκρίτως καλύτερα τῆς σωματικῆς εὐμορφίας, ἐξαρτᾶται δὲ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Δεσπότης ἡμῶν εἶναι φιλόανθρωπος καὶ κατὰ τοῦτο ἰδιαίτερος ἐτίμησε τὸ ἀνθρώπινον γένος. Αὐτὰ πού εἰς τὴν ζωὴν εἶναι ἀσημαντα καὶ δὲν μᾶς προσφέρουν μεγάλην ὑφέλειαν, καὶ σινοδῆποτε τροπὴν καὶ ἂν παροῦν εἶναι καθ' ἑαυτὸ ἀδιάφορα, τὰ ἔθεσεν ὑπὸ τὴν ἀναγκαιότητα τῶν νόμων τῆς φύσεως· **Γ** ὅσα ὅμως εἶναι ὄντως καλὰ, ἐπέτρεψε νὰ τὰ δημιουργώμεν ἡμεῖς. Διότι ἐὰν ὁ Θεὸς ἔκαμνε νὰ εἴμεθα καὶ τοῦ σωματικοῦ κάλλους ἐξουσιασταί, καὶ περιπτώσας φροντίδας θὰ εἴχομεν καὶ εἰς τὰ ἀνωφελῆ θὰ ἀποσκολοῦσαμεν ὅλον μας τὸν χρόνον καὶ θὰ ἀμελοῦσαμεν πολὺ τὴν ψυχὴν μας. Ἄν λοιπὸν ἐκεῖ ὅπου δὲν ἔχομεν ἐξουσίαν κἀννομεν τὸ πᾶν καὶ διαζώμεθα καὶ μὲ σκιαγραφίας καλλυπιζώμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν οὐσίαν δὲν τὸ ἐπιτυγχάνομεν, μὲ χράματα καὶ βαφὰς καὶ κομμώσεις τριχῶν καὶ ἀμφιπέσεις ἐνδυμάτων καὶ βαφὰς ὀφθαλμῶν καὶ μὲ πολλὰς παρομοίας ἐπινοήσεις σοφίζόμεθα τὰ τοιαῦτα κάλλη, **Δ** πᾶσαν φροντίδα θὰ εἴχομεν νὰ ἐπιδείξωμεν διὰ τὴν ψυχὴν ἐὰν ἠμποροῦσαμεν νὰ μεταθέσωμεν τὸ σῶμα εἰς τὴν πραγματικὴν ὁμορφίαν· Ἀσφαλῶς δὲν θὰ εἴχομεν ἄλλην ἀπασχόλησιν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ἐὰν τοῦτο ἀπετέλει τὸ ἔργον μας ἐνταῦθα, ἀλλ' ὅλον μας τὸν χρόνον θὰ ἐξοδεύσαμεν, εἰς τὸ νὰ καλλυπιζώμεν τὴν δούλην σάρκα

μὲ πολλοὺς στολισμοὺς, τὴν δὲ κυρίαν αὐτῆς, τὴν ψυχὴν, θὰ τὴν ἀφήναμε νὰ κηται διὰ παντὸς εἰς κατάστασιν χειρότεραν παντὸς ἀνδραπόδου, εἰς ραθυμίαν καὶ ἄμορφίαν. Δι' αὐτὸ ὁ Θεός, ἀφοῦ μᾶς ἀπέλλαξε ἀπὸ τοῦτο τὸ ἄκαρι ἔργον, ἔθεσεν ἐντὸς μας τὴν τέχνην τοῦ ὑψηλοτέρου πράγματος. Καὶ ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἠμπορεῖ νὰ μεταβάλλῃ τὸ σῶμα του ἀπὸ κακομορφον εἰς ὠραῖον, αὐτὸς ἠμπορεῖ τὴν ψυχὴν ἀκόμη καὶ ἂν φθάσῃ αὐτὴ εἰς τὴν ἐσχάτην βαθμίδα τῆς κακομορφίας, νὰ τὴν ἐξυμῶσῃ εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῆς ἀκμῆς τῆς καὶ τόσοον ἐπέραστον καὶ ποθητὴν νὰ τὴν κἀμῃ, ὥστε νὰ τὴν ἐπιθυμοῦν ὅχι μόνον ἄνδρες ἀγαθοί, **Ε** ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τῶν πάντων βασιλεὺς, ὁ Θεός, καθὼς καὶ ὁ ψαλμωδὸς περὶ αὐτοῦ τοῦ κάλλους ὁμιλῶν, ἔλεγε· «Καὶ ἐπιθυμῆσαι ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου» (Ψαλμ. 44, 12).

Δὲν βλέπεις τί συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς κακοφίμους οἴκους τῶν γυναικῶν, ὅτι τὰς μὲν ἀπαίσιας καὶ ἀναίσχυντους μετὰ δυσκολίας θὰ τὰς ἐπλησίαζαν ἀκόμη καὶ οἱ μονομάχοι καὶ οἱ θηριομάχοι καὶ δραπέται τῶν φυλακῶν. **21** Ἄ Ἐνῶ, ἐὰν κάποια εὐμορφος καὶ εὐνεχῆς καὶ ἐντροπαλὴ ἤθελεν ἐκ περιπέσεως φθάσει ὡς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, οὕτε ὁ πλέον ἐνδοξος καὶ μεγάλος ἀνὴρ δὲν θὰ ἐρυθροῦσε νὰ τὴν λάβῃ ὡς γυναῖκα του· Ἐὰν λοιπὸν συναντᾶται τόσοον ἔλεος καὶ τόση περιφρόνησις τῆς δόξης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὥστε γυναῖκα ποῦ ἠτιμώσθη πολλάκις εἰς κακοφίμους οἴκους νὰ τὴν ἀπαλλάσῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ νὰ τὴν κἀμῃ σύζυγόν σου, πολὺ περισσότερο συμβαίνει τοῦτο μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ψυχῶν, αἱ ὅσαι μὲ τὴν τυραννίδα τοῦ εἰσβάλου ἔχουν ἀπὸ τὴν ἀνωθεν εὐγένειαν τῶν καταπέσει εἰς τὸ διακωφεῖον τοῦ παρόντος βίου. Καὶ τοιαῦτα παραδείγματα θὰ εὕρῃς πολλὰ εἰς τὰ βιβλία τῶν προφητῶν, **Β** ὅταν ὁμιλοῦν διὰ τὴν Ἱερουσαλήμ. Καθὼς καὶ ἐκεῖνη περιέπεσεν εἰς πορνείαν, πορνείαν παράδοξον, καθὼς λέγει καὶ ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ. «Πάσαις πόρνοις δίδεται μοθώματα, πῶ δὲ προσεδίδους μοθώματα καὶ ἐγένετο ἐν σοὶ διεστραμμένον παρὰ τὰς λοιπὰς» (Ἰεζ. 18, 33). Καὶ πάλιν ἄλλος· «Ἐκάθισας προσδάκασα αὐτοὺς ὡσεὶ κορώνη ἠρημαμένη» (Ἰερ. 8, 2). Αὐτὴν λοιπὸν ὁ Θεός, τὴν τιουοτροπικῶς πορνεύσαν, καλεῖ πάλιν νὰ ἐπιστρέψῃ. Διότι ἡ αἰκαριασία τῆς δὲν ἀπέβλεπε τόσοον εἰς τὴν τιμωρίαν, ὅσον εἰς τὴν ἐπιτροφήν καὶ τὴν διόρθωσιν. Διότι, ἐὰν ἤθελεν ὁ Θεός νὰ τοὺς τιμωρήσῃ ἀπαξ διὰ παντὸς, δὲν θὰ τοὺς ἐπανάφερεν ὅπως ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ δὲν θὰ κατεσκεύαζον μεγαλύτερα καὶ λαμπρότερα καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸν ναόν. **Γ** Ἔσται, λέγει, ἡ δόξα τοῦ οἴκου τοῦτου ἢ ἐσχάτη ὑπερ τὴν ἔμπροσθεν» (Ἄγγ. 2, 10).

Ἐάν δὲ τὴν πολλὰς περιεσοῦσαν εἰς πορείαν δὲν τὴν ἀπέκλεισεν ἀπὸ τὴν μετάνοιαν ὁ Θεός, πολὺ περισσότερον θὰ δεχθῆ τὴν ἰδικὴν σου ψυχὴν, ποὺ διὰ πρώτην φοράν ἔπεσεν εἰς τέτοιαν πτώσιν. Διότι δὲν ὑπάρχει ἐραστής σωματίων καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι τόσοον παράφρων, ποὺ νὰ φλέγεται τόσοον διὰ τὴν ἐρωμένην του, ὅσον σφοδρῶς ἐπιθυμεῖ ὁ Θεός τὴν ἰδικὴν μας σωτηρίαν. Τοῦτο δὲ εἶναι δυνατόν νὰ τὸ διαπιστώσῃ κανεὶς καὶ ἐκ τῶν καθημερινῶν γεγονότων καὶ ἐκ τῶν βιβλίων Γραφῶν.

Βλέπε λοιπὸν καὶ εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ Ἱερεμίου καὶ εἰς πολλὰ μέρη ἄλλων προφητῶν, ὅπου περιφρονεῖται ὁ Θεός καὶ παροθεωρεῖται καὶ πάλιν τρέχει πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐπιδιώκει τὴν φιλίαν ἐκείνων ποὺ τὸν ἀπεστρέφοντο. **D** πρῶτον ποὺ καὶ ὁ Χριστὸς ἐδήλωσεν εἰς τὰ εὐαγγέλια, λέγων· «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, πόσους θῆέλῃσθα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπιθυμῶγει ὁρνεῖς τὰ νοσσία αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῆς καὶ οὐκ ἠθέλησατε;» (Ματθ. 23, 37). Καὶ ὁ Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἔλεγεν· «Ὅτι Θεός ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσειν ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν καὶ θέμιος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. Ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν προσεδόξαμεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, **E** καταλλάγητε τῷ Θεῷ» (Β' Κορ. 5, 19-20). Τοῦτο τώρα νὰ θεωρῆς ὅτι ἐλέηθη καὶ πρὸς ἡμᾶς. Διότι, ὅχι μόνον ἄσπῃτα, ἀλλὰ καὶ ὁ βίος ὁ ἀκάθαρτος εἶναι ἱκανὸς νὰ μᾶς δημιουργήσῃ τὴν ἀνεπιθύμητον αὐτῆν ἐκθραν· «Τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκός, λέγει, ἐκθρα εἰς Θεόν» (Ρωμ. 8, 7). «Ὅς καταρτίσωμεν λοιπὸν τοῦτο τὸ μεσοταίον καὶ ἄς τὸ διασκορπίσωμεν καὶ ἄς τὸ καταστήσωμεν νεκρὸν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν μακαρίαν συμφιλίωσιν μετὰ τὸν Θεόν, διὰ νὰ γίνωμεν καὶ πάλιν ἀγαπῶμεθα καὶ ποθητοὶ ἀπ' αὐτόν.

14. **22 A** Γνωρίζω ὅτι τώρα θαυμάζεις τὴν ὑπειρότητα τῆς Ἑρμῆνης καὶ νομίζεις ὅτι τίποτε δὲν συγκρίνεται ἐπὶ τῆς γῆς μετὰ τὸ ἰδικόν της κάλλος. Ἄλλ' ἐάν θελῃς, ὄμμα, φίλε, τόσοον κοσμιώτερος ἀπὸ αὐτὴν θὰ εἶσαι καὶ ὠραῖος, ὅσον καλύτερος εἶναι οἱ χρυσοὶ ἀνδριάντες ἀπὸ τοὺς πηλίνους. Ἐάν δὲ τὸ κάλλος ποὺ ὑπάρχει εἰς τὸ σῶμα τόσοον ἐκπλήττη καὶ ἀναπτερόν τὰς καρδίας, ὅταν τοῦτο διαλάμπῃ εἰς τὴν ψυχὴν, τί θὰ ἔμπορεύσῃ νὰ ἐξισωθῆ πρὸς τὸ τόσοον καλὸν καὶ ὠραῖον; Διότι ἢ ὅσα τὰ σωματικὰ κάλλος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ φλέγμα καὶ αἷμα καὶ ὕδρον καὶ κοιλίαν καὶ κυλῶδες μασσημένης τροφῆς. Διότι μετὰ αὐτὰ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ

καὶ αἱ παρειὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ποτίζονται καὶ ἂν καθημερινῶς **B** δὲν δεχοῦν αὐτὸ τὸ πόσιον, ποὺ ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴν κοιλίαν καὶ τὸ ἥπαρ, τότε τὸ δέμμα ὅ' ἀρκίση περισσότερον ἀπ' ὅ,τι εἶναι φυσιολογικὸν νὰ ρυτιδωθῆ, οἱ ὀφθαλμοὶ νὰ κοιλιῶνται καὶ εὐθὺς ὀλίγη ἢ ὑπειρότης τοῦ προσώπου νὰ ἐξαφανίζεται. Ὡστε, ἐάν σκεφθῆς τί ὑπάρχει κάτω ἀπὸ τοὺς ὠραῖους ὀφθαλμοὺς, ἀπὸ τὴν εὐθείαν εἶναι, τὸ στόμα καὶ τὰς παρειὰς, οὐδὲν ἄλλο θὰ εἶπῃς ὅτι εἶναι ἡ ὑπειρότης τοῦ σώματος, παρὰ τάφος κεκολλημένος. Ἀπὸ τῶσων ἀκαθαρσιῶν εἶναι γεμίτα τὰ ἐντὸς μας. Ἐπειτα, ἐάν ἔῃς κάποιον ρόκος λερωμένον μετὰ φλέγμα καὶ σίελον, οὔτε μετὰ τὸ ἄκρον τῶν δακτύλων σου θὰ ὑπέφερες νὰ τὸ ἐγγίσῃς καὶ δὲν θὰ ἀνεκῶσων οὔτε κἂν νὰ τὸ κυττάξῃς, ἐνῷ χάσκεις ἐκστατικὸς ἐμπρὸς εἰς τὰ σῶματα ποὺ εἶναι ταμεία καὶ ἀποθήκη τῶν ἀκαθαρσιῶν αὐτῶν. **C**

Τὸ ἰδικόν σου κάλλος ὄμμα δὲν ἦτο τέτοιον, ἀλλ' ἦτο τόσοον καλύτερον, ὅσον ἀπὸ τὴν γῆν ὁ οὐρανός, μᾶλλον δὲ λαμπρότερον καὶ καλύτερον. Βεβαίως ψυχὴν χωρὶς σώμα κανεὶς ποῦθεν δὲν εἶδε. Παρὰ ταῦτα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν εὐρισκομένην θὰ προσπαθῆσῃ νὰ παραστήσῃ τὸ κάλλος τῆς σκετικόντῃς τῆς μενευματικῆς φύσεως ἀνωτέρας τῆς. Ἀκουσε λοιπὸν πῶς ἐξέπληξεν ἡ ὑπειρότης αὐτῶν τὸν Δανιὴλ, τὸν ἄνδρα τῶν ἐπιθυμιῶν. Θέλων λοιπὸν νὰ παραστήσῃ τὸ κάλλος αὐτῶν καὶ μὴ ἔκων παρόμοιον σῶμα νὰ εὐρῆ, προσέφυγεν εἰς τὰς μεταλλικὰς ὕλας καὶ οὔτε ἠρκέσθη μόνον εἰς αὐτάς, **D** ἀλλὰ καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς ἀσπρατῆς ἔκρεεν ὡς παράδειγμα. Μολοντοὶ δὲ ἐκείναι δὲν ἐβείξαν τὴν οὐσίαν των καθαρὰν καὶ γυμνῆν, ἀλλὰ πολὺ ἀμυδρῶς καὶ συνεκασμένως, ὄμμα τόσοον διέλαμψαν, πόσον ὑπειρότερα ἔπρεπε νὰ εἶναι ὅταν στεροῦνται ὀποιοῦδήποτε καλύμματος; Παρόμοιον τι πρέπει νὰ φαντάζεται κανεὶς καὶ διὰ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς. «Ἔσονται, λέγει, ἰσόγγελοι» (Λουκ. 20, 36).

Ἀκόμη δὲ προκειμένου καὶ διὰ τὰ σῶματα, καλύτερα καὶ θαυμαστότερα τῶν ἄλλων σημάτων εἶναι ὅσα εἶναι ἐλαφρότερα καὶ λεπτότερα καὶ ὁμοιάζουσι περισσότερον πρὸς τὰ ἀσῶματα. Τῆς γῆς λοιπὸν ὁ οὐρανός καὶ τοῦ ὕδατος τὸ πῦρ καὶ τῶν λίθων οἱ ἀστέρες εἶναι ὑπειρότεροι. **E** Τὰ κρῆματα τῆς Ἰριδος ἀκόμη τὰ θαυμάζουσι πολὺν περισσότερον ἀπὸ τὰ ἴα καὶ τὰ ρόδα καὶ ἀπ' ὅλα τὰ ἀνθη τῆς γῆς. Γενικῶς δὲ, ἐάν ἦτο δυνατόν νὰ ἔῃς μετὰ τοὺς σωματικούς σου ὀφθαλμούς, τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς, θὰ περιφρονούσας αὐτὰ τὰ φυσικὰ παραδείγματα, ποὺ μᾶς παρέστησαν τόσοον ἀσθενικὰ τὴν ὑπειρότητα τῆς ψυχῆς. Ἄς μὴ ἀμελήσωμεν λοιπὸν τέτοιον ἀπόκτημα

και τέτοια μακαριότητα, και μάλιστα όταν γίνεται εύκολη ή επάνοδος εις εκείνο το κάλλος 23 Α με την έλπιδα των μελλόντων αγαθών. «Το γάρ παραυτικά, λέγει, έλαφρόν της θλίψεως ημών καθ' υπερβολήν εις υπερβολήν αιώνιον θάρος δόξης κατεργάζεται, μη σκοπούτων ημών τα βλέπόμενα, αλλά τα μη βλέπόμενα· τα γάρ βλέπόμενα πρόσκαιρα, τα δέ μη βλέπόμενα αιώνια» (Β' Κορ. 4, 17).

Εάν δε τας θλίψεις, που γνωρίζεις, τας άνωμασεν ελαφράς ο άπόστολος Παύλος, επειδή δεν απέβλεπεν εις τα βλέπόμενα, πολύ περισσότερο υποφερτόν είναι το να παύση κανείς να άσελη. Διότι δεν σέ προσκαλώμεν να υποστής τους κινδύνους των παρασμένων καιρών, ούτε τους καθημερινούς θανάτους, τας συνεχείς πληγάς, τας μαστιγώσεις, τα δεσμά, την προς τον κόσμο άποστροφήν, Β το παρά των συγγενών μίσος, τας άλληπαλλήλους άγρυπνίας, τας μακράς άδοιορίας, τα ναύγια, τας εφόδους των ληστών, τας παρά των συγγενών έπιβουλάς, την λύσιν υπέρ των φίλων, την πείναν, το ψάκος, την γυμνάτητα, την πύρωσιν, την άθυμίαν διά τα κατά σέ και τα των άλλων. Τίποτε από όλα αυτά δεν σου ζητώμεν πλέον, αλλά ίσσην μόνον έχω αξίωσιν, να άπαλλαγής από την επάροτον δουλείαν και να επανέλθης εις την προτέραν σου έλευθερίαν, άφου έννοήσης και την τιμωρίαν που έπικυλώσεται ένεκα της άσελησίας και την τιμην ένεκα του προτέρου βίου. Διότι το να ραθυμούσιν αυτοί που δεν πιστεύουν εις το κήρυγμα της άναστάσεως και αδέποτε να μη φθάσουν εις τον τοιούτον φρόνον. C ούδόλας είναι παράδοξον. Το να ζούμεν όμως τόσον βήλια και ταλαιώρα, ημείς που πιστεύομεν περισσότερο εις τα μέλλοντα παρά εις τα παρόντα και να μη παθαίνωμεν τίποτε όταν αναλογιζώμεθα εκείνα αλλά να έχωμεν πέσει εις άκραν άναισθησίαν αυτό είναι υπερβολικά παράλογον. Διότι όταν οι πτωχοί πράττωμεν οσα και οι άπιοι, ή μάλλον εύρισκώμεθα εις χειροτέραν από εκείνους κατάσταση (διότι υπάρχουν πολλοί και μεταξύ αυτών, οι οποίοι διάλαμψαν εις τον κατ' άρετην βίον) ποία παρηγορία και ποία συγγνώμη θα υπάρξη δι' ημάς;

Και πολλοί μὲν έμποροι μολονότι περιέπεσαν εις ναύγια δεν έγκατέλειψαν κατόπιν το έργον των, άλλ' έβάδισαν εκ νέου την αυτην δόδν, D και αυτά, ενώ δεν έπρατταν οι Ίδιοι, αλλά έπαθον την ζημίαν από την βίαν των άνέμων. Ήμείς όμως που ήμπορούμεν με θάρρος να έπιζώμεν εις το ιέλας και γνωρίζομεν καλώς ότι, εάν δεν θέλωμεν ημείς, ούτε ναύγιον θα συρβή, ούτε καμμία τυχόν ζημία, δεν θα έπακηρήσωμεν πάλιν το Ίδιον έργον, όπως και πριν, και δεν θα έπιδοθώμεν εις το έμπορίον ως και πρότερον, αλλά θα

μείνωμεν άπρακτοι και με σταυρωμένας τας χείρας; Και ειθε να τας έχωμεν σταυρωμένας και όχι ύψωμένας έναντίον μας, πράγμα που άποτελεί έξαιρετικήν παραφροσύνην. Διότι εάν κανείς πυγμαίος άφήση έλεύθερον τον αντίπαλόν του, και στρέψη τας χείρας αυτού κατά της κεφαλής του και το πρόσωπόν του μωλωπισθή, πέρ μου, λοιπόν, δεν θα τον θεωρώσωμεν παράφρονα;

Ε Μας υπεσκέλιον ο διάβολος και μὲς ένίκησε· λοιπόν, πρέπει να έγερθώμεν και να μη παρασυρόμεθα και κατακρημνίζωμεν εαυτούς και εις τα τραύματα που εδέκθημεν από εκείνον να προσθέσωμεν και εκ της ιδικής μας άμελείας άλλα. Διότι και ο μακρίμος Δαβίδ έπεσεν εις το Ίδιον παράπτωμα, εις το άπισίον και εού πάρα και όχι μόνον εις αυτό, αλλά και εις άλλο έν συνεχεία, δηλαδή τον φρόνον. Τι συνέβη όμως, ημειν εις την πτώσιν του; Δεν ηγήρθη άμέως πάλιν και δεν παρετάχθη διά να άντιμετωπίση πάλιν τον εαυθρόν; Τέτοιαν δέ νίκην κατάφερεν εις τον αντίπαλόν του, 24 Α ώστε και μετά θάνατον έγινε προστάτης των άπογόνων του. Εις τον Σολομώντα που έτόλμησε την μεγάλην εκείνην παρανομίαν και έγινε αιτία πολλών θανάτων, ο Θεός λέγει, ότι διά τον Δαβίδ του άφήνει την βασιλείαν ολόκληρον, λέγων· «Διαρρήσεω διαρρήξω την βασιλείαν σου εκ χειρός σου και δώσω αυτην τῷ δούλῳ σου. Πλην έν ταίς ημέραις σου ού παίξω τοῦτο. Διατι; Διά Δαβίδ τον πατέρα σου· εκ χειρός του υιοῦ σου λήψομαι αυτην» (Γ' Βασ. 11, 11-12). Και τον Έζεκίαν που εκινδύνευσε να άποθάνη, μολονότι ήτο δικαίος, του υπεσκέθη ότι θα τον βοηθήση πάλιν προς χάριν του μακαρίου Δαβίδ, λέγων· «Υπερασπίω, λέγει, Β υπέρ της πόλεως ταύτης του σώσαι αυτην δι' έμέ και διά Δαβίδ τον πατέρα μου» (Δ' Βασ. 19, 34). Τόσον μεγάλη είναι η δύναμις της μετανόας.

Εάν λοιπόν και εκείνος εκσκέπτετο αυτά που εκέπτεσαι και εού πάρα, ότι είναι άδύνατον να έξιλωσῃ τον Θεόν και εάν έλεγε μέσα του· Με έτίμησεν ο Θεός με μεγάλην τιμην και εις τούς προφήτας με κατέταξε και την έξουσίαν των άμοσθών μου έδωκε και με προεφύλαξεν από πολλούς κινδύνους, πώς θα ήμπορέσω λοιπόν να έξιλεύσω πάλιν τον Θεόν μετά από τέτοιου είδους παρανομίαν και φρόνον; Εάν εκσκέπτετο αυτά, όχι μόνον τα μετά ταῦτα δεν θα έπραττεν, αλλά και τα πρότερα θα τα εξηφάνιζε.

15. Θάνατον δεν προκαλουν μόνα τα τραύματα του σώματος, C όταν παραμελόνται, αλλά και εκείνα της ψυχής. Και όμως, εις τοιούτον σημειον παραλογομού εφθάσαμεν ημείς, ώστε εκείνα μὲν να τα επημελώμεθα προσεκτικώς,

αυτά δὲ νὰ τὰ παραμελῶμεν. Μολοντί δὲ πολλὰ σώματα συμβαίνει πολλάκις, ὡς εἶναι φυσικόν, νὰ παραμένουν ἀνίατα, παρὰ ταῦτα οὐδόλας παραποιήσα, καὶ ἐνῆ συνεκῶς ἀκούομεν τοὺς ἰατροὺς νὰ λέγουν, ὅτι τοῦτο τὸ πάθος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεραπευθῆ με φάρμακα, ὅμως ἐπιμένομεν νὰ τοὺς παρακαλῶμεν νὰ ἐπινοήσουν κάποια μικρὰν παρηγορίαν. Εἰς τὰς ψυχὰς ὅμως ὅπου οὐδὲν νόσημα ἀνίστανται ὑπάρχει, ἀφοῦ δὲν ὑπέκεινται αὐταὶ εἰς τὰς συνεπείας τῶν φυσικῶν νόμων, ὡς νὰ ἦσαν τὰ πάθη ξένα, **Δ** τὰ παραμελῶμεν καὶ περιπίπτομεν εἰς ἀπόγνωσιν. Καὶ ἐκεῖ ὅπου ἡ φύσις τῶν νοσημάτων εἶναι εὐλογον νὰ μᾶς ᾄθῃ εἰς ἀπόγνωσιν, φροντίζομεν διὰ τὴν ὑγείαν μας, ὡσὺν ἐκείνους ποὺ ἔχουν πολλὰς ἐπιβάδας θεραπείας. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου τίποτε δὲν ἀποκλείεται, ἀπομακρυνόμεθα καὶ δεκνόμεθα ἀμέλειαν ὡσὺν ἀπεγνωσμένοι. Τόσον περισσότερο ἐνδιαφερόμεθα διὰ τὸ σῶμα παρὰ διὰ τὴν ψυχὴν. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ σώσωμεν οὔτε τὸ σῶμα. Διότι ὁ παραμελῶν τὴν ἀνωτέραν τοῦ σώματος ψυχὴν καὶ ἐπιδεικνύων ὀλην τὴν φροντίδα διὰ τὸ κατώτερον τῆς ψυχῆς σῶμα, καταστρέφει καὶ κάνει ἀμρότερον. Ὁ τῆρῶν ὅμως τὴν τάξιν καὶ ἐπιμελούμενος καὶ περισώζων τὸ κυριώτερον, καὶ ἂν ἀκόμη παραμελήσῃ τὸ δεύτερον, **Ε** μὲ τὴν σωτηρίαν τοῦ πρώτου καὶ τοῦτο ἔχει διασώσει. Αὐτὸ δὲ δηλώνων καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· «Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνει· φοβηθῆτε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσει ἐν γενένη» (Ματθ. 10, 28). **25 Α**

Σὲ πείθω ἰσχυρῶς, ὅτι διὰ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς οὐδέποτε πρέπει νὰ ἀπελπίζομεθα, θεωροῦντες αὐτὰ ὡς ἀνίατα, ἢ μίπως θέλῃς πάλιν καὶ ἄλλους λόγους; Καὶ ἂν ἀκόμη ἀπειροὺς φορὰς περιέλθῃς εἰς ἀπόγνωσιν, ἐγὼ ποτὲ δὲν θὰ ἀπελπισθῶ διὰ σέ, οὔτε αὐτὸ διὰ τὸ ὅποιον κατηγορῶ τοὺς ἄλλους θὰ τὸ πάθος ἐγώ, μολοντί θεοδικῶς δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πράγμα νὰ ἀπελπίζεται κανεὶς ὁ ἴδιος καὶ νὰ τὸν ἀπελπίζει ἄλλος. Διότι, ὁ ἀπελπίζομενος ἀπὸ κάποιο ἄλλου καὶ ἂν τελικῶς πάθῃ τοῦτο, θὰ συγκωρηθῆ ταχέως· ὁ ἄρ' ἑαυτοῦ ὅμως ἀπελπίζομενος, οὐδέποτε συγκωρηταί. Διὰ τὴν αὐτὸς δὲν εἶναι κύριος τῆς φροντίδος καὶ μετανοίας ἐκείνου. τῆς ἰδικῆς του ὅμως μετανοίας ἐξουσίαν ἔχει μόνος αὐτός. Ἄλλ' ὅμως οὔτε εἶσι θὰ περιέλθῃς εἰς ἀπόγνωσιν διὰ σέ, **Β** καὶ ἂν ἀκόμη ἀπειροὺς φορὰς πάθῃς τοῦτο, διότι ἴσως ὑπάρξῃ κάποια ἐπιστροφή πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀποκατάστασις εἰς τὸν πρότερόν σου βίον. Ἄκουε δὲ καὶ τὰ ἔξης. Οἱ Νινευῖται δταν ἤκουσαν τὸν προφήτην Ἰωνᾶν ἀπευθυνόμενον καὶ σαφῶς ἀπειλοῦντα αὐτούς, ὅτι «εἴτι τρεῖς ἡμέραι καὶ Νινεῦϊ κα-

ταστροφῆσαι» (Ἰων. 3, 4), οὔτε τότε ἔκασαν τὸ θάρρος των, μολοντί δὲν ἐφαίνοντο νὰ ἔχουν θάρρος διὰ τὰ πείσοι τὸν Θεόν, μᾶλλον δὲ καὶ τὸ ἀντίθετον ὑποπευόμενοι ἀπὸ τὴν προειδοποίησιν τοῦ προφήτου (διότι εἰς τοὺς λόγους ἐκείνους δὲν ὑπῆρχε προθεσμία, ἀλλ' ἦτο ἀπόφασις καθαρὰ). Παρὰ ταῦτα ὅμως ἐδείκνυσαν τὴν μετανοίαν των λέγοντες· «Τίς οἶδεν, εἰ μετανοήσῃ καὶ παρακληθήσεται ὁ Θεὸς καὶ ἄποστρέψει ἀπὸ ὀργῆς τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ **С** καὶ οὐ μὴ ἀπολώμεθα; Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ ἔργα αὐτῶν, ὅτι ἀπέστρεψαν ἀπὸ τῶν ὁδῶν αὐτῶν τῶν πονηρῶν καὶ μετενόησεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τῇ κακίᾳ, ἣ ἐλάλησε τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς καὶ οὐκ ἐποίησεν» (Ἰων. 3, 10). Ἐὰν δὲ ἔθάρραροι καὶ ἀστάκαστοι ἄνθρωποι τόσον πολὺ ἠμώρεσαν νὰ συνεπιδοῦν, πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ κόμωμεν τοῦτο ἡμεῖς ποὺ ἔχομεν διαπαιδαγωγηθῆ με θεῖα διδάγματα καὶ τοιαῦτα παραδείγματα ἔχομεν ἴδη πολλὰ καὶ εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰ γεγονότα. «Οὐ γάρ, λέγει, εἶσιν αἱ βουλαὶ μου ὡσπερ αἱ βουλαὶ ὑμῶν, οὐδὲ αἱ ὁδοὶ μου ὡσπερ αἱ ὁδοὶ ὑμῶν· ἀλλ' ὅσον ἄπέκει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, τόσον ἄπέκει τὰ διανοήματά μου ἀπὸ τῆς διανοίας ὑμῶν καὶ αἱ βουλαὶ μου ἀπὸ τῶν βουλῶν ὑμῶν» (Ἰσοίας 55, 8-9). Ἐὰν δὲ ἡμεῖς τοὺς ὑπερήτας μας ποὺ συχνὰ σφάλου, **Δ** εἴταν ὑποσκεθοῦν διὰ τὰ γίνουσι καλύτεροι, τοὺς δεκόμεθα καὶ πάλιν τοὺς δίδομεν τὴν προίεραν ἰων τιμὴν, πολλάκις μάλιστα τοὺς ἐπιτρέπομεν νὰ ἔχουν περισσότερο θάρρος ἀπὸ πρὶν εἰς τὰς οἰκείας των πρὸς ἡμᾶς, πολὺ περισσότερο τοῦτο θὰ κέρη ὁ Θεός. Διότι ἐὰν μᾶς ἔπλασε διὰ νὰ μᾶς κολάσῃ, θὰ ἔκωμεν καλὰ νὰ ἀπελπίζομαι καὶ νὰ ἀφιόσθητις τὴν σωτηρίαν σου· ἐὰν ὅμως ἀπὸ διὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀπὸ μόνην τὴν ἀγαθότητά του μᾶς ἐδημιούργησε, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ ἀάκνιο ἀγαθὰ καὶ πράττη τὸ λόντα δι' αὐτό, καὶ ἀσχολεῖται ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν με αὐτό, τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ ποὺ μᾶς κάμνει νὰ ἔκωμεν ἐνδοσσομοῦς;

Τὸν παρόργισα πολὺ καὶ ὅσον κανεὶς ἄλλος ἄνθρωπος. **Ε** Διὰ τοῦτο πρέπει περισσότερο νὰ ἀπομακρυνθῆς ἀπὸ τὰ παρόνια καὶ νὰ μεταμελήθῃς διὰ τὸ προηγουμένα καὶ νὰ ἐπιδείξῃς μεγάλην μεταβολήν. Δὲν θὰ ἠδύναται δηληδὴ νὰ τὸν παροξύνουν τόσον τὸ ἴσαξ τολμηθέντα ἀπὸ ἡμᾶς, ὅσον τὸ νὰ μὴ θελήσωμεν νὰ θελημαθῶμεν εἰς τὸ ἔξῃ. **26 Α** Καθότι, τὸ νὰ ἀμαρτήσῃ κανεὶς ἴσως εἶναι ἀνθρώπινον, τὸ νὰ παραμείνῃ ὅμως εἰς τὴν ἀμαρτίαν, τοῦτο καθόλου δὲν εἶναι ἀνθρώπινον ἀλλὰ σατανικὸν ἐντελής. Ἠλέει δὲ πᾶς μεμψεται ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου του τοῦτο περισσότερο ἀπὸ ἐκείνο. «Καὶ εἶπον, λέγει, μετὰ τὸ παρεῖναι αὐτῆς ταῦτα πάντα. Πρὸς με ἀνύστρεψον καὶ οὐκ ἀνέστρεψ» (Ἰερ. 3, 7). Καὶ

άλλου πάλιν, θέλω να δείξη την μεγάλην κλίση που έχει προς την σωτηρίαν μας, επειδή μετά τας πολλὰς παρανομίας υπεσκέθησαν ότι θα βαδίσουν την ὁρθὴν ὁδόν, όταν τοὺς ἤκουσεν, εἶπεν· «Τίς δύσκει εἶναι οὕτω τὴν καρδίαν αὐτῶν ἐν αὐτοῖς, ὥστε φοβεῖσθαι με καὶ φυλάσσεσθαι τὰς ἐντολάς μου πάσας τὰς ἡμέρας αὐτῶν. **Β** Ἴνα εὖ ἢ αὐτοῖς καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτῶν δι' αἰῶνος;» (Δευτ. 5, 29). Καὶ ὁ Μωϋσῆς συνομιλῶν πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε· «Καὶ νῦν, Ἰσραήλ, τί Κύριος ὁ Θεὸς αἰτεῖ παρὰ σοῦ, ἀλλ' ἢ φοβεῖσθαι Κύριον τὸν Θεόν σου καὶ πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ καὶ ἀγαπᾶν αὐτόν;» (Δευτ. 10, 12). Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ φροντίζει νὰ ἀγαπᾶται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ κἀμνεὶ τὸ πᾶν πρὸς τοῦτο καὶ ποὺ οἶτε τὸν μονογενῆ του Υἱὸν ἐλυτήθη διὰ τὴν μεθ' ἡμῶν φιλίαν καὶ ποὺ ὁποσεδήποτε καὶ ἂν συμπαιλωθῶμεν μαζὶ του θεωρεῖ τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἀγαπητόν, πῶς δὲν θὰ μᾶς δεχθῆ καὶ ἀγαπήσῃ όταν μετανοήσωμεν;

Ἄκουε ὅμως καὶ διὰ τοῦ προφήτου τί λέγει· «Λέγει οὗ τὸς ἀνομίας σου πρώτος, Ἴνα δικαιωθῆς» (Ἠσ. 43, 26). **Γ** Τοῦτο δὲ τὸ ἀπαιτεῖ ἀπὸ ἡμᾶς διὰ νὰ γίνῃ ἢ πρὸς αὐτὸν φιλία μας σφοδρά. Ὅταν δηλαδὴ ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾶ, μολοῦντι ἔχει ὑβρισθῆ πολλὰ ἀπὸ τοὺς ἀγαπημένους του, ἐν τοῖς τοῖς δὲν ἐσθῆσε οὔτε ἕτοι τὸν πόθον του δι' αὐτούς, διὰ κενὴν ἄλλον λόγον δὲν φροντίζει νὰ κοινοποιηθοῦν αἱ ὑβρεῖς, εἰμὴ μόνον διὰ νὰ δείξη τὴν σταθεράν του φιλίαν καὶ προσελκύσῃ ἐκεῖνους εἰς μεγαλύτεραν καὶ ἐντονιώτεραν ἀγάπην. Ἐάν δὲ ἡ ἔξομολόγησις τῶν ἁμαρτημάτων δίδει τὴν ἀνακούφισιν, πολλὰ περισσότεραν δίδει τὸ νὰ ἐξαλειψωμεν αὐτὰ διὰ τῶν ἔργων. Ἐάν δὲν ὑπῆρκεν αὐτό, καὶ ἠμπόδιζε πάλιν νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὰ πρότερα οἱ ἔστω καὶ μίαν φοράν ἐκτραπέντες τῆς εὐθείας ὁδοῦ, κανεὶς ἴσως ἐκτός ὀλίγων καὶ εὐαρθῶμων δὲν θὰ εἰσῆρχετο ποτὲ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. **Δ** Ἐνῆν τώρα θὰ εὐρωπῶμεν ὅτι οἱ περισσότερον δοξασθέντες εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ μετενόησαν διὰ τὰ σφάλματά των. Διότι ἐκεῖνοι ποὺ ἐσημείωσαν μεγάλην ἐπίδοσιν εἰς τὸ κακόν, καὶ εἰς τὰ ἀγαθὰ τὴν ἰδίαν πάλιν θὰ ἐπιδείξουν, ἐπειδὴ γνωρίζουν καλῶς μὲ πόσον κρέος εἶναι κρεωμένοι, πρᾶγμα ποὺ ἐδῆλωσε καὶ ὁ Χριστὸς, όταν ἔλεγε πρὸς Σίμωνα τὸν φαρισαῖον περὶ τῆς γυναίκος ἐκείνης· «Βλέπεις, λέγει, ταύτην τὴν γυναῖκα; Εἰσηλθὼν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας; αὐτὴ δὲ τοῖς δάκρυσι τοὺς πόδας μου ἔβρεξε καὶ τοῖς ἑσθῆν αὐτῆς ἐξέμαξε. Φιλῆρά μοι οὐκ ἔδωκας; αὐτὴ δὲ ἄψ' οὐ εἰσηλθὼν, οὐ διέλιπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. **Ε** Ἐλαίῳ οὐκ ἔλειψας τὴν κεφαλὴν μου, αὐτὴ δὲ μύρῳ ἔλειψε τοὺς πόδας μου. Οὐ κάρην λέγω

σοι, ἀφῆνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, διὸ ἡγάπησε πολύ. Ὡ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. Εἶπε δὲ αὐτῇ. Ἄφῆωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι» (Λουκ. 7, 44-48).

16. **27** **Α** Διὰ τοῦτο καὶ ὁ διάβολος, ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι οἱ διαπράξαντες τὰ μεγάλα κακά, όταν ἀρκίσουν νὰ μετανοῶν πράττουν τοῦτο πολὺ ἐντονα, καθὼτι γνωρίζουν ὅσα ἐπλημέλησαν οἱ ἴδιοι, φοβεῖται καὶ τρέμει μήπως ποτὲ κάρουν ἀρχὴν τῆς μετανοίας. Διότι όταν ἀρκίσουν, τότε λοιπὸν προχωροῦν ἀκάθεκτοι καὶ ὡσάν τὸ πῦρ ὑπὸ τῆς μετανοίας ἀναρριπίζομενοι, καθαροτέρως καὶ ἀπὸ τὸν καθάρων χρυσὸν ἐπεξεργάζονται τὰς ψυχὰς των, ὡσάν νὰ ὠθῶνται ὑπὸ πινος ἀνέμου ἰσχυροῦ, τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἀναμνήσεως τῶν ἁμαρτημάτων, εἰς τὸν λιμένα τῆς ἀποθείας. Καὶ εἰς τοῦτο εὐρίσκονται εἰς πλεονεκτικώτερον θέσιν ἀπὸ τοὺς μὴ ἀμαρτήσαντας καθόλου, εἰς τὸ ὅτι ἔκουν περισσότερον ὀρθοτικὴν τὴν προθυρίαν των. Ἀρκεῖ, ὅπως εἶπα καὶ πρῖν, νὰ κάρουν ἀρχὴν. **Β** Διότι τὸ δυσχερὲς καὶ δυσκατόρθωτον εἶναι τοῦτο, τὸ νὰ ἡμπορέσῃ κανεὶς νὰ σταθῆ εἰς τὴν εἰσοδὸν καὶ ἐγγίσῃ τὰ πρόθυρα τῆς μετανοίας καὶ νὰ ἀπωθήσῃ καὶ νὰ καταβάλλῃ τὸν ἐκθρόν ποὺ κἀθεται εἰς τὴν εἰσοδὸν καὶ ἐκπέμπει πῦρ. Μετὰ δὲ τοῦτο, οὔτε ἐκεῖνος θὰ ἐπιδείξῃ τὴν μανίαν ἄπισ καὶ ἡτηθῆ καὶ πέσῃ ἐκεῖ ὅπου ἦτο ἰσχυρός, ἡμεῖς δὲ θὰ ἀπακτῆσωμεν μεγαλύτεραν προθυρίαν καὶ μὲ πολλὴν εὐκολίαν θὰ θεδίσωμεν τὸν καλὸν ἀγῶνα.

Ἄς ἀρκίσωμεν λοιπὸν τὴν ἐπιστροφὴν καὶ ἂς ἐπιστρέψωμεν ἀνατρέκοντες εἰς τὴν πόλιν τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐπολιτογραφῆθημεν καὶ διατάχθημεν νὰ πολιτευώμεθα. **Γ** Διότι τὸ νὰ περιέλθωμεν εἰς ἀπόγνωσιν, δὲν ἔχει μόνον τὸ κακόν ὅτι μᾶς κλείει τὰς πύλας τῆς πόλεως ἐκείνης, οὔτε ὅτι μᾶς ὀδηγεῖ εἰς μεγαλύτεραν ραθυμίαν καὶ καταφρόνησιν, ἀλλ' ὅτι μᾶς ἐμβάλλει καὶ εἰς ἀνοσίαν σατανικὴν. Διότι καὶ ὁ διάβολος ἀπὸ οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο τοιοῦτος, παρὰ ἀπὸ τὸ ὅτι πρῶτον μὲν περιβλήθη εἰς ἀπόγνωσιν, ἔπειτα δὲ ἐκ τῆς ἀπογνώσεως ἔπεσεν εἰς ἀνοσίαν. Καὶ ἡ ψυχὴ λοιπὸν, όταν μίαν φοράν ἐμποδίσῃ τὴν σωτηρίαν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, οὔτε θὰ αἰσθανθῆ εἰς τὸ ἐλῆξ πῶς κατακρημνίζεται, προσημῶσα νὰ λέγῃ καὶ κἀμνη τὰ πάντα ἐναντίον τῆς σωτηρίας τῆς. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς οἱ μαινόμενοι, όταν κάποτε ἐκπέσουν τῆς ὕψους καταστάσεως, τίποτε δὲν φοβοῦνται, οὔτε ἐντρέπονται, ἀλλὰ ἀφόβως τὰ πάντα τολμοῦν ἀκόμη καὶ ἂν πρόκειται νὰ πέσουν εἰς τὸ πῦρ. **Δ** ἢ τὸν κρημνόν, ἢ τὸ μέλαγος, ἔτσι καὶ ὅσοι κατελήφθησαν ἀπὸ τὴν τρέλλαν τῆς ἀπογνώσεως εἶναι εἰς τὸ ἐλῆξ ἀσυγκράτητοι τρέκουν εἰς κάθε τομέα κακίας καὶ ἐν δὲν προλάβῃ ὁ θάνατος νὰ τοὺς ἔμπο-

δίση από εκείνων την μανία και την φοράν, προξενούν εις τὸν ἑαυτὸν τὴν ἄπειρα κακά.

Διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ, πρὶν ἄκομη καταποντοῦνης βίας ἐπὶ τῆς μέθης αὐτῆς, νὰ ἀνανήψης καὶ ἐγερθῆς καὶ νὰ ἐκδιώξῃς τὴν σατανικὴν κραυγὴν καὶ ἂν δὲν εἶναι δυνατόν διὰ μίαν νὰ κάμῃς τοῦτο, κατ' ἄλλογον τούλιστατον καὶ μὲ ἡρεμον τρόπον. Εἰς ἐμὲ ὁμοῦ εὐκολώτερον φαίνεται νὰ ἀποδεσμευθῆς κανεὶς ἀπὸ ὅλα μαζί τὰ περισφίγγοντα αὐτὸν σκαινία καὶ νὰ μετατεθῆ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς μετανοίας. Εἰ Ἐάν ὁμοῦ τοῦτο σοῦ φαίνεται δύσκολον, ἀνάλαβε τὴν ὁδὸν ποῦ ὀδηγεῖ εἰς τὰ κρείττονα, ὅπως καὶ ἂν θελήσῃς, ἀλλὰ μόνον ἀνάλαβε καὶ φρόντισε διὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν. Ναὶ σὲ παρακαλῶ καὶ σὲ ἱκετεύω, ἐν ὄνοματι τῆς προτέρας σου εὐδοκίμησης καὶ παρηγοίας, εἶτι πάλιν νὰ σὲ ἴδωμεν ἐπάνω εἰς τὴν ἰδίαν κορυφὴν καὶ καρπερίαν. Λυπήσου τοὺς σκανδαλιζομένους διὰ σέ, τοὺς πῖπτοντας, **28** Ἄ ὄσους γίνονται ραθυμότεροι καὶ ὄσους ἀπελπίζονται διὰ τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς.

Διότι τώρα ἔχει καταλάβει τοὺς ἀδελφοὺς μας κατῆφεια, ἡδονὴ ἢ καὶ εὐθυμία τὰς συγκεντρώσεις τῶν ἀπίστων καὶ τῶν νέων ἐκείνων ποῦ εὐρίσκονται εἰς ραθυμότεραν κατάστασιν. Ἐάν ὁμοῦ ἐπιστρέψῃς πάλιν εἰς τὴν προηγουμένην ὀρθότητα τοῦ θίου σου, θὰ συμβῆ τὸ ἀντίθετον καὶ ἡ μὲν ἐντροπὴ μας θὰ μετατεθῆ εἰς ἐκείνους, ἡμεῖς δὲ θὰ ἐμφανίζομεθα μὲ παρηγοίαν μεγάλην, ἐπειδὴ θὰ σὲ θάλαμπεν νὰ στεφανώνοσαι μὲ περισσοτέραν λαμπρότητα καὶ νὰ ἐγκωμιάζοσαι πάλιν. Διότι αὐτοῦ τοῦ εἴδους νίκαι προσφέρουν μεγαλύτεραν εὐδοκίμησιν καὶ εὐκαρίστησιν. Διότι δὲν θὰ λάθῃς μόνον τὸν μισθὸν τῶν κατορθωμάτων σου, **B** ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνον τῆς παρηγορίας καὶ παρομυθίας τῶν ἄλλων, καθυστερένοσ μὲγα ὑπόδειγμα, εἰς ὅποιον τυκὸν ἤθελε περιπέσει εἰς τὸ ἴδιον παράπτωμα, διὰ νὰ ἐγερθῆ ἔκ νέου καὶ ἐπιανεύρῃ τὸν ἑαυτὸν του.

Μὴ παραβλέψῃς λοιπὸν ἐν τόσων μέγα κέρδος, οὔτε μὲ τὴν λύπην νὰ κατεβῆς μέχρις ἄδου τὰς ψυχὰς μας, ἀλλὰ δός μας τὴν δυνατεῖα νὰ ἀναπνεύσομεν καὶ νὰ ἀποπνάζομεν τὸ νέφος ποῦ μᾶς κατέχει τῆς ἀθυμίας. Διότι τώρα, ἀφοῦ ὀφθήσομε κατὰ μέρος τὰ ἰδικά μας δεινά, τὰς ἰδικὰς σου θρηνησομεν συμφοράς. Ἄν ὁμοῦ θελήσῃς νὰ ἀνανήψῃς καὶ ἴδῃς καθαροῦς καὶ ἀναλάβῃς τὴν πραγματοποιήσῃς τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας καὶ ἀπὸ τὸ πένθος τοῦτο θὰ μᾶς ἀπαλλάξῃς καὶ τὸ περισσεύμα τῶν ἀμαρτημάτων μας θὰ ἄρῃς. **C** Ὅτι δὲ εἶναι δυνατόν οἱ ἔκ μετανοίας ἐπιστρέψαντες νὰ λάβωσιν μεγάλως καὶ φαιδρίας καὶ περισσοτέρον πολλακίς ἀπὸ ἐκείνους ποῦ δὲν ἤρχισαν τὸν κατ' ὀρθὴν βίον μὲ μίαν πτώ-

σιν, τὸ ἀπεδειξάμεν ἤδη καὶ ἀπὸ τὴν ἁγίον Γραφήν. Ἔτσι ἀκριβῶς καὶ οἱ τελῶνας καὶ οἱ πόρνοι κληρονομοῦν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἔτσι πολλοὶ ἔσονται τίθενται πρὸ μυστα ἀπὸ τοὺς πρώτους.

17. Καὶ τώρα θὰ σοῦ ἀναφέρω μερικὰ ἰδικὰ μας, τὰ ὁποῖα καὶ ἐπὶ ὁ Ἰησοῦς θὰ ἠμποροῦσε νὰ θεσπάζοις. Γνωρίζεις ἐκείνων τὸν νέον, τὸν Φοῖνικα, τὸν υἱὸν τοῦ Οὐρβανοῦ, ὁ ὁποῖος ἐρεῖνε ὄρφανός ἀπὸ πολλῶν μικρὰν ἡλικίαν, ἐκληρονόμησε δὲ πολλὰ χρήματα καὶ δούλους καὶ ἀγροῦς. Αὐτὸς λοιπὸν κατ' ἀρχὴν ἀφοῦ ἀπεκατέφησε τὰς σπουδὰς του εἰς τὰ σχολεῖα **D** καὶ ὄφρασε τὴν λοιπρὰν ἐκείνην ἀμψίτησιν καὶ ἄλλην τὴν διακτικὴν ὑπεροψίαν, αἰώνης, ἀφοῦ ἐνεδόθη εὐτελες ἱμάτων καὶ ἀνεχώρησε πρὸς τὴν ἐν δρεσι ἐρημίαν, ἐπέδειξε πολὺ φιλοσοφημένην ζωὴν, ¹⁹ ὅχι μόνον ἐκείνην τῆς ἡλικίας του, ἀλλ' ὅσην θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιδείξῃ κάποιος ἐκ τῶν μεγάλων καὶ ἐξισθαμιμάτων ἐναρέτων ἀνδρῶν. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀφοῦ ἐβαπτίσθη, πολὺ περισσότερο ἐπεδίδοτο εἰς τὴν ἀρετὴν. Ὅλοι ἔκαιρον καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν, ὅτι καὶ παρ' ὅλων ἐπι ἀνετρέφῃ μέσα εἰς πολλὸν πλοῦτον καὶ εἰκεν ἐπιφανεῖς προγόνους καὶ ἦτο τόσον νέος, αἰφνης ἀφοῦ κατεπάτησε τὴν φαντασίαν τοῦ θίου, ἐξάρμησε πρὸς τὸ ἀληθινὸν ὕψος. **E** Ἐνβὶ ὁμοῦ εὐρίσκοτο εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν καὶ ἐθαυμάζετο μερικοὶ διεφθαρμένοι ἄνδρες ποῦ τὸν ἐπεσκέπτοντο ὡς συγγενεῖς, κατῳρθοῦσαν καὶ τὸν ἐπιανεφέρουν εἰς τὸ τρακυμῶδες πέλμαος τῆς ζωῆς. Καὶ ἀφοῦ ἐγκατέλειψεν ὅλα ἐκεῖνα, ἀπὸ τὴν ἐρημίαν τῶν ὄρεων ἐπιανεκάμην εἰς τὴν δημοσιότητα τῆς ἀγορῆς, καὶ καθήμενος ἐπάνω εἰς ἵππον καὶ περιτοικιζόμενος ἀπὸ πολλοὺς ἀκαλοῦθους, **29** **A** περιήρχετο ἔτσι βλὴν τὴν πόλιν. Καὶ δὲν ἤθελε τώρα οὔτε νὰ σωφρονῆ. Διότι ἀπὸ τὴν πολλὴν τρυφὴν πυρούμενος, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιδίδεται εἰς ἀτόπους ἔρατας. Καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ περιβάλλον του ποῦ νὰ μὴ εἴκεν ἀποκλείσει τὴν σωτηρίαν του. Τόσον πλῆθος κολάκων τὸν περιτοικίκε καὶ μαζί ἡ ὄφρανια, ἡ νεότης καὶ ὁ πολὺς πλοῦτος. Καὶ αὐτοὶ ποῦ μέμφονται εὐκόλως τὰ πάντα, ὅπ' αὐτοὺς ποῦ τὸν εἶκον ὀδηγήσει κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν κατάστασιν αὐτῆν, τὸν κοτηγόρουσ λέγοντες, ὅτι καὶ εἰς τὸ πνευματικὰ ἀπέτυχε καὶ εἰς τὰς ἰδικὰς του ὑποθέσεις δὲν θὰ εἶναι πλέον χρήσιμος, ἐπειδὴ ἐγκατέλειψε προύρωκ τὰς σπουδὰς καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ πάρῃ κατὰ κρημον ἀπὸ αὐτὰς. **B** Ἐνῶ ἐλέγοντο ταῦτα καὶ ὑπῆρχε πολλὴ ἐντροπὴ, μερικοὶ ἅγιοι ἄνθρωποι, ποῦ πολλακίς εἶκαν ἐπιτόκει εἰς τέτοιου εἴδους κινήματα καὶ

19. Φιλοσοφία ἐνταῦθα σημαίνει τὴν ζωὴν ποῦ εἶναι σύμφωνα πρὸς τὸ μυστατικὸν ἰδεῶδες.

από την πείραν είχαν μάθει καλώς, ότι διά τίποτε απ' αυτά δεν πρέπει να απελπίζεσαι όπως είναι ωπλισμένοι με τας εις Θεόν ελπίδας του, αφού τον παρακολουθούν συνεχώς, κάποτε που τον είδον εις την αγοράν, και τον πλησιάζον και τον εκαιρέτων. Καί κατ' αρχάς εκείνος απ' ύψηλου, καθηήμενος επί ύψου, τους συνζητεί χωρίς να στρέψη προς το μέρος των την κεφαλήν· τότε ανακουντία τον διακατείχε κατ' αρχάς.

Οι εβουλαγμένοι και φιλόκενοι όμως εκείνοι άνθρωποι C δια τίποτε απ' αυτά δεν ήσυχάζοντο και εις εν μόνον απέβλεπον, πως θα αρπάξουν το άρνιον από το στόμα των Λαών, πράγμα που έπέτυχαν διά της ύπομονης. Κατόπιν εκείνος ως να συνήλθεν από κάποια παραφροσύνη και έντραπεις από την τακτική των παρουσιών, εάν ποτε τους έβλεπεν εκ του μακρόθεν να πλησιάζουν, επίθετο άμέσως από τον ήσυχον του και κόπων την κεφαλήν, μετά σιγής ήκουεν από αυτούς όλα, προσέθετον συνεχώς εις τον άπάναντί των σεβασμόν και τους έτίμα. Τιοιουτοτρόπως δέ αφού τον υπερέκρυναν άλίγον κατ' άλίγον από τα δάκρυα εκείνων, τον παρέδωκαν εις την προτέραν πάλιν έρημίαν και φιλοσοφίαν.

Τούτον δέ έλαμψε τώρα, ώστε ο πρότερός του βίος παραβαλλόμενος με εκείνον που ήρξικε D μετά την πύσιν του να θεωρηται ως μη υπάρχων, διότι κατανοήσας καλώς με την πείραν του το δόγμα και διαμοιράσας τον πλουτών του εις τους πτωχούς και έλευθερώσας τον εαυτόν του από τας φροντίδας, έκοιμε διά παντός κάθε πρόθεσιν εκείνων που θα ήθελον εις το έξής να επιβουλευθούν την ήσυχίαν του. Καί τώρα βοδάλων προς αυτόν τον ούρανόν, έβράσσε λοιπόν εις αυτό το τέρας της άρετης.

Και αυτός θεοβίως ένψή ήτο άκόμη νέος και έπρεσε και ηγήρθη. Κάποιος άλλος όμως, έπειτα από πολλούς ασκητικούς ιδρωτάς, τους όποιους έκυσσε ώς εις την έρημον, έκων μόνον ένα συνασκητήν E και άγγελικόν βίον ζήσας²⁰ και προς το γήρας κατευθυνόμενος, δεν ήξεύρω πως, από κάποιον σατανικόν σμηδών και νυσταγιών της ψυχής, αφού έφησε μικράν διάδον εις τον πονηρόν, περιέπεσεν εις την έπιθυμίαν να έλθη εις σκέσιν μετά γυναίκας, αυτός που ποτέ δεν είδε γυναίκα από τότε που άφιέρωθη εις τον μονακικόν βίον. ²⁰ A Κατ' αρχάς είχεν όξυμων από τον συνασκητήν του να του δίδη κρέας και σίνον και τον ήπειλει, ότι εάν δεν τά λάθη, θα κατέλθη εις την αγοράν. Έλεγε δέ αυτά

20. Η μοναχική ζωή καλείται και βίος άγγελικός διά την καθαρότητα και την άφιέρωσιν εις την συνεχή δοξολογίαν του Θεού.

ότι διότι έπεθύμει κρέας να φάγη, άλλ' έπειδή ήθελε να εύρη κάποιαν άφορμήν και πρόφασιν να κατέβη εις την πόλιν. Δι' αυτά άπορούσε εκείνος και έπειδή έφοβήθη μήπως διά της άπαγορεύσεως αυτού τον ώθήση εις μεγαλύτερον κακόν, του δίβει να ικανοποιήσ η αυτήν την έπιθυμίαν του. Όταν όμως είδε ότι το τέκνοσμα τούτο έγινε έκρηστο, τότε, έδειξε φανερά την ανακουντίαν του και απέκάλυψε την ύπόκρισιν του και έλεγεν ότι πρέπει να κατέβη εις την πόλιν άπωσθήποτε. Έπειδή δέ δεν κατώρθωσεν ο άλλος να τον έμποδίση, τέλος τον άφησε και παρακολουσθών από μακράν, πορευθήρη διατι όρά γε κατήρκετο εις την πόλιν. B Όταν τον είδε να εισέρχεται εις κακόφημον οίκον γυναικών, και αντίληφθείς ότι ήλθεν εις σκέσιν μετά πόρνης γυναικός, έπιερίμενον έξω, και αφού ικανοποίησεν εκείνος την άποτον έπιθυμίαν του, όταν έξεήλθε, τον έδέχθη με άνοικτάς τας χείρας και έρρίφθη εις τον λαμόν του και αφού τον κατεφίλησε θερμώς, χωρίς να τον κατηγορήση καθόλου δι' αυτό που συνέβη, τον παρεκάλει μόνον, αφού πλέον ικανοποίησε την έπιθυμίαν του, να επιστρέφουν εις το έρημητήριόν των. Έκείνος δέ ατακνυθείς από την μεγάλην έπείκειαν του αδελφού του, έπληρώθη κατ' εύθειαν εις την ψυχήν και κατανοήσας διά τα τοιμήματά του, τον ήκολούθει εις το όρος. Καί όταν έφθασαν εκεί, ζητεί από αυτόν να τον έγκλειση εις μικρόν κελλί C και αφού κλείση τας θύρας, να του δίδη άρτον και ύδωρ κατά διαστήματα ήμερών και εις όσους τον ζητούν, παρεκάλεε να λέγη, ότι απέθανε. Καί όταν τού είπον αυτά και τον έπεισε να τον έγκλειση, έμεινεν εκεί διά παντός με νηστείας και δεήσεως και δάκρυα αποπλόυναν τον ρύπον της άμαρτίας από την ψυχήν του.

Μετά από άλίγον καιρόν, έπειδή άρτίσκει την γειτονικήν κώρην Επρασία και ένψή έβράζονυν όλοι οι κάτοικοί της, προετρόμη κάποιος με όνειρον να υπάγη και να παρακαλήση τον έγκλεισταν εκείνον άνθρωπον, να προσεκηθη και να πάσ η την Επρασίαν. Όταν όμως έπήγεν εκεί, συντροφευόμενος και από άλλους, εύρήκε εκεί μόνον τον συνασκητήν του. D Όταν δέ ήρώτησεν δι' εκείνον, έμαθον ότι απέθανεν. Έπειδή όμως άντελήφθησεν ότι άπατώνται, άρξισαν και πάλιν να προσεύκωνται και με το ήδιον δράμα το ήδιον πράγμα, όπως και πρότερον, ήκουον. Καί τότε, αφού εκάκλωσαν εκείνον που πράγματι τους ήπάτησε, τον παρεκάλουν να τους φανερώση τον άνθρωπον. Διότι δυόχυρξοντο ότι δεν απέθανεν, αλλά ζή. Αφού ήκουσεν αυτά εκείνος και είδεν ότι απέκαλύφθη το μυστικόν, τους οδηγεί προς τον άγιον. Αφού δέ εκάλασεν τον τοίχον (διότι είπε φράζει και αυτήν την είσο-

δον) όταν ήλθαν δύο μέρα, έπεισαν πρό των ποδών του και αναφέροντες τὰ γεγονότα, τὸν παρεκάλουν νὰ τοὺς βοηθήσῃ, κατὰ τῆς πείνης. **Ε** Ἐκεῖνος ὅμως κατ' ἀρχῆς ἀντιτίθετο ἠσχυρίζομενος ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν τοιαύτην παρησίαν πρὸς τὸν Θεόν. Καθὼς εἶχε πάντοτε πρό των ὀφθαλμῶν τὴν ἁμαρτίαν τόσοσιν ζωπρῶς, ὅπως ὄταν τὴν εἶκε διαπράξει. Ὅταν δὲ τοῦ διαγνήθῃσαν ὅλα τὰ συμβάντα, τότε τὸν ἔπεισαν νὰ προσεικηθῇ καὶ ἀφοῦ προσοικήθῃ ἔλυσε τὴν ἑρρασίαν.

²¹ **Α** Τὰ σκεπτικὰ δὲ μὲ τὸν νεανίσκον²¹ ἐκείνον, ὁ ὁποῖος προηγουμένως ἦτο μαθητὴς τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ἔπειτα δὲ ἐπὶ πολλὸν χρόνον διετέλεσε ληστής καὶ πάλιν ὑπὸ των ἁγίων χειρῶν τοῦ μακαρίου ἀπηλευθερώθη ἀπὸ τὰ ληστρικά κρουσόμενα καὶ τὰς φυλακὰς καὶ εἰς τὴν προτέραν του ἐπανήλθεν ἀρετὴν καθόλου δὲν τὰ ἄγνοεῖς, ἀλλὰ τὰ γνωρίζεις καὶ ἀπὸ ἡμῶν καλύτερον· πολλαίαι δὲ καὶ αὐτὴν ἤκουσα νὰ θαυμάζῃς τὴν συγκρατάθεισιν τοῦ εὐαγγελιστοῦ καὶ τὴν μεγάλην του ἐπιείκειαν καὶ ὅτι ἀφοῦ πρῶτον ἐφίλησε τὴν αἰματοῦσίαν δεξιᾶν χεῖρα καὶ ἐνηγκαλιόθη τὸν τράχηλον τοῦ νέου, τοιοῦτοτρόπως ἐπανάφερεν αὐτὸν εἰς τὰ πρότερα.

18. Ἔτσι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος τὸν Ὀνήσιμον,²² ἐκείνον τὸν ἀκρηστον, τὸν δραπετὴν, τὸν κλέπτην, ὁμὸν τὸν ἐναγκαλιέται. **Β** ἐπειδὴ μετενόησεν, ἀλλὰ ἔχει τὴν ἀξίαν ἀπὸ τὸν οἰκοδεσπότην Φιλήμονα νὰ τιμῇ εἰς Ἰησοῦ μ' αὐτὸν τὸν μετανοήσαντα, λέγων τὰ ἑξῆς: «Παρακαλῶ σε, λέγει, περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου Ὀνήσιμον, τὸν ποτὲ σοὶ ἀκρηστον, νῦν δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὐκρηστον, ὃν ἀνέπεμψα σοὶ δὲ αὐτὸν, τοῦτέστι τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, προσλαβοῦ. Ὅν ἐγὼ βουλόμην πρὸς ἑμαυτὸν κατέκειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ δακνοῦ μοι ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου· κυρίως δὲ τῆς σφίς γνώμης αὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατ' ἀνάγκην τὸ ἀγαθὸν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἐκούσιον. Τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐκυρώσθη πρὸς ἑσένα, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς, **Γ** οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον καὶ ἀδελφὸν ἀγαπητὸν μάλιστα ἐμοί· νόσφι δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ καὶ ἐν Κυρίῳ. Εἰ μὲν οὖν με ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμὸν» (Φιλήμ. 10-18). Γράφοντις δὲ καὶ πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἔλεγε: «Μήτις ἐλθὼν πενήθῃσι πολλοὺς τῶν προημερηκότων καὶ μὴ μετανοησάντων» (Β' Κορ. 12, 21).

21. Τὸ γεγονός μνημονεύει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς εἰς τὸν Λόγον του «Τίς ὁ σωθόμενος πιστός» (BENI τ. 2, 66, 378-379), ἐκεῖθεν δὲ καὶ ὁ ἱστορικὸς Ἡρόδοτος (Ἑλληνιστ. Ἱστορία III, 28).

22. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον τῆς πρὸς Φιλήμονα Ἐπιστολῆς τοῦ ἁγ. Παύλου.

Καὶ πάλιν: «Ὡς προείρηκα καὶ πάλιν προλέγω, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι» (Β' Κορ. 13, 2).

Βλέπετε διὰ πόσους πνευθεὶ καὶ πόσους δὲν λυπεῖται: Ὅχι τοὺς μετανοήσαντας, ἀλλὰ τοὺς μὴ μετανοήσαντας καὶ ὅχι ἁπλῶς τοὺς μὴ μετανοήσαντας, **Β** ἀλλ' ἐκείνους ποὺ καὶ μίαν καὶ δύο φορές τοὺς παρεκάλεισε πρὸς τοῦτο καὶ δὲν ἠθέλησαν. Διότι τὸ «προείρηκα καὶ πάλιν προλέγω ὡς παρὼν τὸ δεύτερον καὶ ἄπῳν γράφω», τίποτε ἄλλο δὲν ἔννοεῖ, παρὰ τοῦτο, αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει φόβος μήπως συμβῇ καὶ εἰς ἡμῶς τώρα. Τώρα δὲ ἐν καὶ δὲν εἶναι παρὼν ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἤπαιλει τότε τοὺς Κορινθίους, ὅμως εἶναι παρὼν ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος καὶ τότε διὰ τοῦ στόματος ἐκείνου ἠμίλει. Καὶ ἐν ἐπιμενωμένον κατὰ τρόπον ἀνένδοτον, δὲν θὰ μᾶς λυπηθῇ, ἀλλὰ θὰ μᾶς τιμωρήσῃ φοβερά καὶ ἔσῳ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. «Προφθάσωμεν οὖν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει» καὶ ἂς κενώσωμεν ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρδίας μας» (Ψαλμ. 94, 2). «Ἡμαρτες, λέγει μὴ προσθεῖς μηκέτι καὶ περὶ των προτέρων σου δεθήσῃτε» (Σειράκ 21, 1). **Ε** Καὶ πάλιν: «Δίκαιος ἑαυτοῦ κατηγορὸς ἐν πρωτολογίᾳ» (Παροιμ. 18, 17). Ἄς μὴ ἀναρῶμεν λοιπὸν τὸν κατηγορὸν, ἀλλὰ ἂς πάρωμεν ἡμεῖς τὴν θέσιν τοῦ ἐνωρίτερον καὶ ἔτσι μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην μας ἂς καταστήσωμεν ἡμᾶς τὸν ἀπέναντί μας τὸν κριτὴν.

Γνωρίζω ὅμως καλῶς, ὅτι ἐοῦ μὲν ὁμολογεῖς τὰ ἁμαρτηματὰ σου καὶ ταλανίζεις τὸν ἑαυτὸν σου ὑπέρμετρα, ²² **Α** ὅμως δὲν θέλω ἐγὼ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ νὰ πεισθῇς ὅτι ἡμπορεῖς τοῦτο νὰ σὲ δικαιώσῃ. Μέχρις οὗτο λοιπὸν δὲν κάμῃς τὴν ἐξομολόγησιν αὐτὴν ἐπιμενωθῆ, καὶ ἐν ἀκόμῃ κατηγορῆς τὸν ἑαυτὸν σου, δὲν θὰ ἡμπορέσῃς οὔτε ἀπὸ τὰ ἁμαρτηματὰ σου νὰ ἀπομακρυνθῇς εἰς τὸ εἶξαι. Διότι κανεὶς δὲν θὰ ἡμπορῇ μὲ προθυμίαν καὶ τὴν ἀπαιτουμένην ἐνέργειαν νὰ κάμῃ κάτι, ἐὰν προηγουμένως δὲν πείσῃ τὸν ἑαυτὸν του, ὅτι κάμνει τοῦτο ἐπ' ὠφελείᾳ. Καθὼς καὶ ὁ γεωργός, ἐὰν μετὰ τὴν σπορὰν δὲν ἀναμείνῃ τὸν θερισμόν, ποτὲ δὲν θὰ θερίσῃ. Ποῖος λοιπὸν θὰ προεῖμα νὰ κοπιᾷ ματαιῶς, ἐὰν δὲν ἐλπίζῃ ὅτι θὰ κερδίσῃ ἀγαθὰ ἐκ των πόρων του; Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐκεῖνος ποὺ σπεῖρει λόγους καὶ δάκρυα καὶ ἐξομολογήσιν, ἐὰν δὲν πράττῃ τοῦτο μὲ καλὴν ἐλπίδα, **Β** δὲν θὰ ἡμπορῇ νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τοῦ νὰ ἁμαρτανῇ, διότι θὰ διακατέχεται ἀπὸ τὸ κακὸν τῆς ἀπογνώσεως. Ἄλλ' ὅπως ὁ γεωργός ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ἀπελπισθῆ διὰ τὴν συγκομιδὴν των καρπῶν του, δὲν θὰ ἡμπορῇ τίποτε ἀπ' ὅσα βλέπουν τὴν σπορὰν, ἔτσι καὶ ὁ ἀνθρώπος ποὺ σπεῖρει τὴν ἐξομολόγησιν μὲ τὰ δάκρυα καὶ δὲν ἀναμένει ἐξ αὐτῆς κανὲν κέρδος, δὲν

θά ἠμπορέση νά μεταώσῃ τήν καταστρεπτικὴν δύναμιν ἑκείνων πού τοῦ καταστρέφουν τήν μετάνοιαν. Διαφθερίζει δὲ τήν μετάνοιαν τὸ νὰ πῆσῃ κανεὶς πάλιν εἰς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα. «Εἷς, λέγει, οἰκοδομῶν καὶ εἰς καθαίρων, τὶ ὠφέλησαν ἄλλῶν ἢ αὐτῶν; Βαπτιζόμενος ἀπὸ νεκροῦ καὶ πάλιν ἀπτόμενος αὐτοῦ, τί ὠφέλησεν ἐν τῷ λουτρῷ αὐτοῦ;» (Σειράξ 54, 28-29). C Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ ὁ ἄνθρωπος πού ἀπέχει μὲν ἀπὸ τῶν ἁμαρτίας του πρὸς στιγμὴν καὶ ἔπειτα πάλιν τὰ ἴδια κἀνει ποῖος θὰ ἰδοῦσθαι τὴν προσευχὴν του; Καὶ πάλιν «Ἐπανόγων, λέγει, ἀπὸ δικαιοσύνης ἐπὶ ἁμαρτίαν, ὁ Κύριος ἐτοιμάσει εἰς ρομφαίαν αὐτῶν» (Σειράξ 28, 28). Καί, «Ἵσπερ κύων, δταν ἐπανέλθῃ ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἑμετὸν καὶ μοιρὸς γένηται, οὕτως ἄρῃον τῆ ἑαυτοῦ κακία ἀναστρέψας ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν» (Παροιμ. 26, 11).

19. Μὴ δημοσίευσεν τὴν ἁμαρτίαν σου μόνον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ κατηγορήσῃς τὸν ἑαυτὸν σου, ἀλλὰ μὲ τὸν τρόπον τῆς μετανοίας πράττε τὸ ἴδιον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ δικαιώθῃς. Διότι εἶται θὰ ἠμπορέσῃς νὰ παρακινήσῃς τὴν ἐξομολογουμένην ψυχὴν σου νὰ μὴ περιπέσῃ πᾶς εἰς τὰ ἴδια σφάλματα. D Τὸ νὰ καταδικάζῃ κανεὶς μὲ δριμύτητα τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸ νὰ τὸν ἀποκαλέῃ ἁμαρτωλὸν, εἶναι σύνθετος, ὡς θὰ ἐλέγομεν, καὶ εἰς τοὺς ἀπίστους. Πολλοὶ μάλιστα καὶ τοῦ θεάτρου, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, οἱ κατ' ἐξοχίαν τὴν ἀνασκουντίαν ἔχοντες ὡς ἔργον, ταλανίζουν τὸς ἑαυτοῦς των, ἀλλὰ χωρὶς τὸν ἀρκούντα σκοπὸν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐγὼ ποτὲ δὲν θὰ ἀνέμαζον τοῦτο ἐξομολόγησιν. Διότι δὲν ἐξομολογοῦνται τὰς ἁμαρτίας των μὲ ψυχὴν πλήρη κατανόησεως, οὔτε μετὰ ἀπὸ πικρὰ δάκρυα, οὔτε μετὰ ἀπὸ μετάνοιαν, ἀλλὰ διότι θηρεῦσιν δόξαν ἀπὸ τοὺς ἀκροατὰς διὰ τὸ θάρρος τῶν λόγων τους. Διότι δὲν φαίνονται τόσοσ φοδερὰ τὰ ἁμαρτήματα, δταν κάποιος ἄλλος τὰ καταγγέλλῃ E καὶ δταν αὐτὸς πού τὰ ἔχει διαπράξει. Αὐτοὶ ὅμως ἐπειδὴ ἔχουν περιπέσει εἰς ἀναλογίαν λόγῳ τῆς μεγάλης τῶν ἀπογνώσεως καὶ δὲν ὑπολογίζουν τὴν γνώμην τῶν ἀνθρώπων, μὲ πολλὴν εὐκέρειαν τὰ ἴδικά των ἁμαρτήματα τὰ διακηρύσσουν, ὡσάν νὰ ἦσαν ἕνα. 23 A Δὲν θέλω ὅμως ἐσὺ νὰ εἶσαι εἰς ἕξ αὐτῶν, οὔτε ἐξ ἀπογνώσεως ὠθηόμενος νὰ προβῆς εἰς τὴν ἐξομολόγησιν, ἀλλὰ μὲ προσδοκίαν ἀγαθῆν καὶ ἀφοῦ κόμησῃς τὴν ρίζαν τῆς ἀπογνώσεως, νὰ ἐπιβεβῆς τὴν ἀντίθετον πρὸς τὴν ἁμαρτίαν φροντίδα.

Ποῖα ὅμως εἶναι ἡ ρίζα καὶ ἡ μήτηρ τῆς ἀπογνώσεως; Ἡ ραθυμία. Μᾶλλον ὅμως δεῖ μόνον ρίζαν δὲν θὰ τὴν ἀνάμαζε κανεὶς, ἀλλὰ καὶ τροφὸν καὶ μητέρα. Ὅπως εἰς τὰ ἔρσι, γεννᾷ μὲν τὸν σκόρον ἡ φθορά, αὐξάνεται ὅμως αὐτὴ πάλιν

ἀπὸ τοὺς σκόρους, εἶται καὶ ἐδῶ. Γεννᾷ μὲν ἡ ραθυμία τὴν ἀπόγνωσιν, τρέφεται ὅμως πάλιν αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἀπόγνωσιν καὶ μὲ τὸ νὰ παρέκουν ἡ μία εἰς τὴν ἄλλην τὴν καταραμένην αὐτὴν B ἀλληλοεπιτηρέτησιν προσαρθάνουν δύναμιν μεγάλην. Ἄν λοιπὸν κανεὶς κόμησῃ τὴν μίαν ἐκ τῶν δύο, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ νικήσῃ καὶ τὴν ἄλλην. Διότι, ὅτε ὁ μὴ ραθυμῶν θὰ ἠμποροῦσε νὰ περιέλθῃ ποτὲ εἰς ἀπόγνωσιν, ὅτε αὐτὸς πού τρέφεται μὲ χρηστὰς ἐλύδας καὶ δὲν ἀπελιζέται διὰ τὸν ἑαυτὸν του θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑποπέσῃ ποτὲ εἰς ραθυμίαν.

Αὐτὴν λοιπὸν τὴν δυνάδα διάλυσε τὴν καὶ θραύσε τὸν ζυγὸν τῆς, δηλαδὴ τὸν ποικίλον καὶ θαρὸν λογισμὸν. Διότι δὲν εἶναι μίᾳ μορφῆς ὁ λογισμὸς ὁ συνδέων τὴν δυνάδα ταύτην, ἀλλὰ πολυειδῆς καὶ ποικίλος. Καὶ ποικίς εἶναι αὐτός; C Συμβαίνει κάποιος νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ κατορθώσῃ πολλὰ καὶ μεγάλα ἔργα ἀρετῆς καὶ ἐν τῷ μεταξὺ νὰ διαπράξῃ ἄλλην ἁμαρτίαν πού ἐξισορροπεῖ ἑκείνα τὰ κατορθώματα. Τοῦτο λοιπὸν εἶναι ἀρκετὰ ἱκανὸν νὰ ὀδηγήσῃ κάποιον εἰς ἀπόγνωσιν, ὡστε ὅσα ἀκοδομήσῃσιν νὰ καταδαφιοθῶν καὶ ὅλα ἑκείνα ματώως καὶ χωρὶς καρμίας ἀποθῆν νὰ ἔχουν ἐπιτευχθῆ ὑπ' αὐτοῦ. Πρέπει λοιπὸν τοῦτο νὰ σκέπτεται κανεὶς καὶ νὰ ἀποκρούῃ τοῦτον τὸν λογισμὸν, ὅτι ἐὰν δὲν εἴκομεν δημιουργοῖς ἀντίβαρον κατορθωμάτων ἀρετῆς διὰ τὰ μετ' ἔπειτα ἁμαρτήματά μας, τίποτε δὲν θὰ μᾶς ἤμπούδιε ταχέως καὶ ἄλοσκρως νὰ καταποντοθῶμεν. Τώρα ὅμως τοῦτο, ὡς ἰσχυρὸς θύραξ, D δὲν ἐπιτρέπει ἐν ὄξει καὶ φαρμακερὸν θέλος νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ του, ἀλλὰ καὶ θραυόμενος, ἔχει μειώσει τὸν μεγάλον κίνδυνον πού διέτρεχε τὸ σῶμα.

Ὁ μεταβαίνων λοιπὸν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν μὲ πολλὰ ἔργα καὶ ἀγαθὰ καὶ πονηρὰ θὰ ἔχη ὀπωδότησε κάποιαν παραγορίαν εἰς τὴν κόλασιν καὶ εἰς τὰ βασανιστήρια ἑκείνα. Ὁ στερούμενος ὅμως ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ μεταβαίνων μόνον μὲ τὸ πονηρὰ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιμνην ὅσα θὰ πῶσθι παραπεμπόμενος εἰς τὴν ἀθάνατον κόλασιν. Καθότι θὰ ζυγιωσθῶν ἐκεῖ αἱ πονηραὶ μὲ τὰς ἀγαθὰς πράξεις. Καὶ ἂν μὲν αὐταὶ μὲ τὸ βάρος των κατεβάσων πρὸς τὸ μέρος των τὴν πλάστιγγα, θὰ σώσων ἀσφαλῶς τὸν διαπράξαντα αὐτάς E καὶ ἡ διάπραξις τῶν πονηρῶν πράξεων τῶν μόνον βλάθῃν θὰ προξενήσῃ, ὅσον δηλαδὴ νὰ τὸν κατεβάσῃ ὀλίγον ἀπὸ τὴν πρᾶπην του θέσιν αὐτόν. Ἐὰν ὅμως νικήσων, ὀδηγοῦν εἰς τὸ πῦρ τῆς γεέννης, ἐπειδὴ δὲν εἶναι τόσο πολλὰ τὰ κατορθώματα, ὡστε νὰ ἠμπορέσων νὰ ἀντιταθῶν πρὸς τὴν θάλαν ἑκείνην ὠθησιν. Καὶ αὐτὰ δεῖ μόνον μᾶς τὰ ὑπαγορεύει τὸ λογικὸν μας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἁγία Γραφή. Διότι αὐτὸς λέγει «Ἀποδώσει ἐκείσῃ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ» (Ρωμ. 2, 6). Ὅσα δὲ

μόνον εἰς τὴν κόλασιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν θὰ εὖρη κανεῖς πολλὰς διαφορὰς. «Μοναί, λέγει, πολλάί εἰσι παρὰ τῆ Πατρὶ μου» (Ίωάν. 14, 2). Καί, «ἄλλη δόξα ἡλίου καὶ ἄλλη δόξα σελήνης» (Α΄ Κορ. 15, 41). ³⁴ Α καὶ τὰ τὸ περιεργον ἐάν με τὴσιν ἀκρίθειαν μᾶς τὰ εἶπε, ἄρου δὲν ἐδίστασε νὰ μᾶς εἴπῃ καὶ διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ ἐνὸς ἄστερος πρὸς ἄλλον ποῦ θὰ ὑπάρκῃ ἐκεῖ:

Γνωρίζοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ, ἅς μὴ παύσωμεν νὰ πράττωμεν τὰ ἀγαθὰ, μήτε δὲ, ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἡλίου ἢ τῆς σελήνης, νὰ περιφρονῶμεν καὶ ἐκείνην τῶν ὑπερώων. Ἐν ὅσῃ θὰ ἐπιδεικνύμεν τὴσιν ἀρετῆν, θὰ ἠμποροῦμεν νὰ εὐρεθώμεν εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ ἂν δὲν γίνωμεν κρυσδὸς ἢ πολύτιμος λίθος, τούτῳ μάλιστα ἅς μείνωμεν εἰς τὸ θεμέλιον ὡς ἄργυρος, Β μόνον νὰ μὴ ἐπιστρέψωμεν εἰς ἐκείνην τὴν ὕλην, τὴν ὅσῃαν εὐκερῶς καίει τὸ πῦρ, οὔτε, ὅταν δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐπιτελέσωμεν μεγάλα πράγματα, νὰ ἀπόσωμεν καὶ ἀπὸ τὰ μικρά. Διότι ὅλα αὐτὰ σημαίνουν ἔλλειπιν νοῦς, πράγμα ποῦ εἶθε νὰ μὴ πάθωμεν.

Ὅπως δὲ τὰ πλοῦσι τὰ ὕλικα αὐξάνονται μετὰ τὸ νὰ μὴ περιφρονοῦν αἱ μανιώδεις ἐργαταὶ τοῦ οὐτε καὶ τὰ πλέον μικρὰ κέρδη, ἔτσι καὶ ὁ πνευματικὸς πλοῦτος. Διότι φαίνεται παράλογον τὸ γεγονός, ὅτι ὁ μὲν Χριστὸς δὲν παραβλέπει τὴν ἀξίαν οὔτε ἐνὸς ποτηρίου ψυχροῦ ὕδατος, ἐνῷ ἡμεῖς, ἐάν δὲν εἴναι πολὺ μεγάλα τὰ κατορθώματα, ἀμελῶμεν καὶ τὰ μικρὰ κατὰ ἔργα. C Ὅποιος δὲ δὲν περιφρονεῖ τὰ ἐλάχιστα, δεκνύει μεγάλην φροντίδα καὶ διὰ τὰ πολὺ μεγάλα. Ἐκεῖνος ὅμως ποῦ παραβλέπει αὐτὰ καὶ διὰ τὰ μεγάλα οὐδὲν πράττει. Διὰ νὰ μὴ συμβῆ δὲ τοῦτο, ὁ Χριστὸς ὤρισε μέγαν ὁρισθῆναι καὶ διὰ τὰ μικρὰ κατορθώματα. Διότι, τί εἶναι εὐκολώτερον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπισκεφεῖ κανεῖς τοὺς ἀσθενεῖς; Ὅμως καὶ δι' αὐτὸ τὸ ἀπλοῦν πρῶτα μᾶς ἀμείβει μετὰ μέγαν ἀμοιβῆς.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐπιδίωκε τὴν αἰώνιον ζωὴν, κατατρόφισσον τοῦ Κυρίου καὶ ἰκέτευσέ τον. Δέξου καὶ πάλιν τὸν χρηστὸν ζυγόν, ἀνάλαβε εἰς τοὺς ὤμους σου τὸ ἐλαφρὸν φορτίον, θέσε ἀντίστον τέλος εἰς τὴν καλὴν ἀρχὴν τῆς μονακικῆς σου ζωῆς, μὴ παραβλέψῃς τόσο πνευματικὸν πλοῦτον ποῦ διελύθη μετὰ αὐτὴν σου τὴν πτώσιν. D Διότι ἐάν ἐπαμῆνης νὰ παροξύνῃς τὸν Θεόν μετὰ τὰ ὅσα κάμνεις, θὰ καταστρέψῃς τὸν ἑαυτὸν σου. Ἄν ὅμως πρὶν ἀκόμη γίνῃ μεγάλη ἡ ζημία καὶ πλημμελισθῇ ὅλη ἡ καλλιέργεια, φράξῃς τοὺς

ὄχετος τῆς κακίας³⁵ καὶ τὰ καταστραφέντα θὰ ἠμποροῦσιν νὰ διορθώσῃς καὶ νέαν δόξαν θὰ προσθέσῃς εἰς αὐτὰ καὶ μάλιστα μεγάλην. Ἀναλογιζόμενος λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ἀποτίναζε τὸν κοινοτὸν ἀπὸ τὸν νοῦν σου, σῆμα ἐπάνω καὶ θὰ γίνῃ φοβερὸς εἰς τὸν ἀντίπαλόν σου. Διότι αὐτὸς σὲ ἔρριψε κάτω μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ μὴ ἐγεγέρθῃ πλέον· ἂν ὅμως σὲ ἴδῃ ἐκ νέου νὰ σηκώσῃς χεῖρι ἐναντίον του, μετὰ τὸ ἀπροσδόκητον αὐτὸ κτύπημα ποῦ θὰ πάθῃ, θὰ εἶναι ὀκνηρότερος εἰς τὸ νὰ σὲ ὑποσκελίσῃ πάλιν. E Καὶ ἐσὺ θὰ εἶσαι περισσότερο ἀσφαλισμένος διὰ νὰ μὴ ἐνανδεχθῆς παρόμοιον τραῦμα. Διότι ἐάν εἶναι ὀρεκταὶ νὰ μᾶς διδάξουν αἱ συμφοραὶ τῶν ἄλλων, πολὺ περισσότερο αὐταὶ αἱ ἰδικαὶ μᾶς ἔχουν τοῦτο τὸ προνόμιον, πρῶτα ποῦ ἀναμῆνω νὰ ἴδω νὰ γίνεταί καὶ μετὰ ἐσὲ καὶ πάλιν μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ νὰ γίνῃ περισσότερο καρούμενος καὶ τὴσιν ἀρετῆν νὰ ἐπιδείξῃς, ὥστε νὰ τεθῆς ἐπικεφαλῆς καὶ ἄλλων ἐκεῖ· μόνον μὴ ἀπελπισθῆς, οὔτε νὰ χάσῃς τὸ θάρρος σου. Τοῦτο δὲ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλῃ μου συμβουλήν καὶ ἄπου καὶ ἂν σὲ ἴδω ὁ Ἰῶος καὶ μετὰ ἄλλους δὲν θὰ παύσω νὰ σοῦ ἐπαναλαμβάνω. Καὶ ἂν ἀκούσῃς αὐτὰ, δὲν θὰ χρειασθῆς πλέον ἄλλα φάρμακα.

35. Ὁχετός τῆς κακίας καλεῖ ὁ ἱ. Πατὴρ τὰς αἰσθητικὰς, διότι δι' αὐτὴν μεταβιβάζονται εἰς τὸν νοῦν αὐτὸν αἱ καλῆς ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ ἔξω κόσμου, ἀλλὰ καὶ αἱ πονηραὶ. Καὶ ἔτσι κατέρεε ἀνέπτυξιν τὸ θεῖον τοῦτο, ἀποκλιθεὶς τὰς αἰσθητικὰς θερμὰς ἐναντίας, ἔκρηξιν λαβόντας ἐκ τοῦ προσήτου ἱεροῦ, λέγοντος θεὸς ἐναντὶ θέντος διὰ τὸν ἐκρίβαν ἡμῶν... κεφ. 9, 20. Ἰδε Μ. Ἀθανάσιον, εἰς τὸν βίον τῆς ἀγ. Συγκλητικῆς (BEN τ. 55, 226). Βασίλειον Ἀγκώρας (BEN τ. 29, 222) κ.λ.

35 Α ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΘΕΟΔΩΡΟΝ

Α Ο Γ Ο Σ Β'

1. Ἐάν ἦτο δυνατόν τὰ δάκρυα καὶ οἱ στεναγμοὶ διὰ γραμμάτων νὰ γίνονιν φανερά, μὲ αὐτὰ ἀφ' ὧν ἐνέμικα τὴν ἐπιστολήν μου θὰ σοῦ τὴν ἔστειλα. Δακρύω δὲ οὐκ ἐστὶ φροντίζεις διὰ παιρικός σου ὑποθέσεις, ἀλλὰ διότι διέγραφε τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν ἀδελφῶν, διότι παρέθηκε τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν μοναχικὴν σου ὑπόσχεσιν.²⁴ Β Δι' αὐτὰ μὲ καταλαβάνει γίγος, δι' αὐτὰ πονῶ, δι' αὐτὰ φοβοῦμαι καὶ τρέμω, ἐπειδὴ γνωρίζω, ὅτι ἡ ἀθέτησις αὐτῆς τῆς ὑποσχέσεως θὰ προσενήσῃ μεγάλην καταδίκην εἰς ἐκεῖνους ποὺ ἔταξαν τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὸ τάγμα τῶν μοναχῶν καὶ ἕνεκα τῆς ραθυρίας των ἐγκατέλειψαν τὴν μοναχικὴν ζωὴν. Ὅτι δὲ ἡ τιμωρία δι' αὐτοὺς θὰ εἶναι βαρυτέρα, τοῦτο γίνεται φανερόν καὶ ἐκ τῶν ἐξῆς.

Κανείς ποτε δὲν θὰ κατηγοροῦσε δι' ἐγκατάλειψιν στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἕνα ἰδιώτην. Ἐκεῖνος ὅμως ποῦ εἶναι ἤδη στρατιώτης, εἰάν λιποτακτῆρ, διατρέχει τὸν ἕσχατον κίνδυνον.

Δὲν εἶναι τόσο φοβερόν, φίλε Θεόδωρε, τὸ νὰ πέσῃ κανεὶς ἐνῶ παλαίει, ἀλλὰ τὸ νὰ παραμείνῃ διὰ παντός εἰς τὴν πύσιν του. Οὔτε εἶναι θαρὸ τὸ νὰ πληγωθῇ κανεὶς ἔταν μάχεται. C ἀλλὰ τὸ νὰ ἀπελπισθῇ μετὰ τὸν τραυματισμὸν του καὶ παραμέλησῃ τὸ τραῦμα του.

Ἄλλωστε, κανεὶς ἔμπορος δὲν παύει νὰ ἐμπορεύεται μετὰ ἀπὸ ναυάγιον καὶ ἀπώλειαν τοῦ ἐμπορεύματός του, ἀλλὰ πάλιν διασπίνει τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κύματα καὶ τὰ ἀπέραντα πελάγη καὶ ἀνακτῇ τὸν προηγούμενον πλοῦτον. Πολύλαος δὲ βλέπομεν καὶ ἀλλήτους νὰ στεφανώνωνται μετὰ ἀπὸ προηγούμενας ἡττάς των. Στρατιώτης δὲ πάλιν ἔχοντας ἐγκαταλείπει πολλάκις τὴν θέσιν του, τελικῶς ἀνεδείχθη τέ-

24. Ἰπὸ τὴν φράσιν «ὅτι πρὸς Χριστὸν συνθήκας καταπέταρας» ἐννοεῖ τὴν ἀθέτησιν τῆς μοναχικῆς ὑποσχέσεως. Ἡ λέξις συνθήκη ἀρτῆται εἰς τὴν ἀσκητικὴν ἡραολογίαν.

λεος πολεμιστῆς καὶ ἐνίκησε τοὺς ἐχθρούς. Πολλοὶ δὲ ἀρνῆται τοῦ Χριστοῦ ἐν καιρῷ διαγῶν, ἕνεκα τῆς δριμύτητος τῶν βασανιστηρίων, ἐπανάρθρωσαν τὴν ἡττάν των μὲ νέαν μάχην καὶ ἀπῆλθον λαμβάνοντας τὸν σίδηρον τοῦ μαρτυρίου.

D Ἐάν λοιπὸν ὁ καθείς ἐξ αὐτῶν περιήρκετο εἰς ἀπόγνωσιν διὰ τὸ προηγούμενον τραῦμά του, δὲν θὰ ἀπελάμβανε τὰ μετ' ἑπειτα ἀγαθὰ. Ἔτσι λοιπὸν καὶ τώρα, φίλε Θεόδωρε, ἐπειδὴ ὀλίγον σὲ μετεκίνησεν ὁ ἐχθρὸς ἐκ τῆς θέσεώς σου, μὴ ὕψησῃς τὸν ἑαυτὸν σου εἰς τὸ θάρσθρον, ἀλλὰ στάσου μὲ γενναϊότητα καὶ ἐπέστρεψε ταχέως ἐκεῖ ἀπ' οὗου ἔφυγες καὶ μὴ θεωρήσῃς ἐντροπὴν τὴν προσωρινὴν αὐτὴν πληγὴν. Διότι, ὅτε δὴ ἔβλεπες στρατιωτῶν τραυματισμένων ἐπιστρέφοντα ἐκ τῆς μάχης θὰ τὸν κατηγοροῦσες. Καθὼ ἐντροπὴ θεωρεῖται τὸ νὰ ρίψῃ κανεὶς τὰ ὄπλα καὶ νὰ ἀποφυγῇ τὴν σύγκρουσιν του μὲ τοὺς ἐχθρούς. Ἐν ὅσῃ ὅμως μένει μὴ κόμμενος, εἴτε κτυπᾶται, E εἴτε ὑποχωρεῖ προσωρινῶς, νομίζω, οἱ κανεὶς δὲν θὰ ἦτο τόσο ἀκάριστος καὶ ἄπειρος τῆς παλευτικῆς τέχνης, ὥστε νὰ τὸν κατηγορήσῃ ποτε δι' αὐτὰ. Διότι τραύματα δὲν δέχονται ὄσοι δὲν μάχονται. Ὅσοι ὅμως ἐπιπέθονται μὲ ὄλην τὴν ψυχὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν εἶναι δυνατόν νὰ τραυματισθοῦν καὶ νὰ πέσουν κάτω, αὐτὸ ποῦ ἐπαθεῖς καὶ σὺ τώρα. Διότι εἰδείξες ὅτι ἤθελες διὰ μίαν νὰ φωνεύσῃς τὸν ὄφιν, τὸν διάβολον.

Ἄλλ' ὅμως ἔχε θάρρος. Ἐκεῖς ἀνάγκην ὀλίγησ νῆψε ως²⁵ καὶ δὲν θὰ μείνῃ ὅτε ἴκνος ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ τραῦμα. 35 Α μᾶλλον δὲ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ θὰ συντρίψῃς καὶ αὐτὴν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐχθροῦ. Ἄς μὴ σὲ ἐνοχλήτ τὸ γεγονός, ὅτι ἠμποδίσθης εἰς τοῦτο συντόμως καὶ ἐξ ἀρχῆς. Διότι εἶδεν ὁ ἐχθρὸς καὶ διέβλεψε μάλιστα μὲ ὀξυδέρκειαν τῆς ψυχῆς σου τὴν ἀρετὴν καὶ συνεπέρανεν ἐκ πολλῶν δεδομένων, ὅτι θὰ ἐξελεχθῆς εἰς γενναῖον ἀντίπαλόν του. Διότι ἐνόμιζεν, ὅτι ἐσύ μὲ τὴν τόσην καὶ τέτοιου εἴδους φροντίδα ποῦ εἰδείξες ἀμέσως κατ' αὐτοῦ, εἰάν παρέμενες μέχρι τέλους τέτοιος, εὐκόλως θὰ τὸν κατέβαλλες. Διὰ τοῦτο ἔσπευσεν, ἠγρότησεν, ὠρθόθη ἰσχυρὸς ἐναντίον σου, μᾶλλον ὅμως ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του, εἰάν θελήσῃ τελικῶς νὰ τὸν ἀντιμετωπίσῃ γενναῖως.

25. Νῆψις, ἐκ τῶν νῆψε, γενικῶς σημαίνει τὴν κατάστασιν τῆς νηφαλιότητος, σαφροσύνης καὶ ἐγκρατείας. Εἰς τοὺς ἀσκητικούς καὶ νηπτικούς συγγραφεῖς σημαίνει τὴν κατάστασιν τῆς συνεχῆς ἐπαγρησθήσεως καὶ προσοχῆς τοῦ νοῦ κατὰ τῶν κινήσων καὶ ἀκλόβητων λογισμῶν καὶ ἐνοησῶν. Ὅς ἐκ τούτου ἡ νῆψις εἶναι νοητικὴ ἐνέργεια καὶ ἀνήκει εἰς τὴν οὐρανίαν τῆς θεωρίας.

Διότι, ποίος δὲν ἠθάρασε τότε τὴν ταξείαν καὶ εἰλικρινή καὶ θερμὴν μεταστροφὴν σου εἰς τὸ καλόν; **B** Πορεθευρεῖτο ἡ ἀπόλαυσις τῶν τροφῶν καὶ καταφρονοῦντο τὰ πολυτελῆ ἐνδύματα, καταπατεῖτο κάθε ἕνος ὑπερηφανεῖας καὶ δὴ σου ἡ περὶ τὴν κοσμικὴν παιδείαν φροντίδα ἀποτόμως μετεστρέφето εἰς μελέτην τῶν θείων λόγων. Ὅλοι σου αἱ ἡμέραι διήρχοντο εἰς ἀναγνώσεις, δλαὶ δὲ αἱ νύκτες κατηναλίσκοντο εἰς προσευχάς. Δὲν σὲ ἀπηκόλουν τότε θέματα εὐγενεῖς καταγωγῆς, οὐδὲ ἀναρνήσεις πλοῦτου. Ἐθεώρεις δὲ ἀνώτερον πάσης εὐγενείας τὸ νὰ ἐναγκαλιζέσαι γόνυτο ἀδελφῶν καὶ νὰ πίπτεις εἰς τοὺς πόδας των. Αὐτὰ ἐλύθησαν τὸν πονηρὸν, αὐτὰ τὸν ἐξήγειραν εἰς σφοδρὰν κατὰ σοῦ μάχην· εὐτυχῶς ὅμως, δὲν σὲ ἐπιλήυσαν ἀνεπανόρθωτα.

Ἐάν λοιπὸν μετὰ ἀπὸ πολλῶν χρόνων ἀσκήσεως καὶ νηστείας συνεκεῖς καὶ καρτερίαις καὶ τὴν ἄλλην σου ὀσκησιν σὲ κατέβαλε, ποῦ οὐτε καὶ τότε ἐπιτρέπετο νὰ περιέλθῃς εἰς ἀπόγνωσιν, θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἡ ζήτῃα εἶναι σημαντικὴ. **C** καθὼτι ἡ ἴττα ἐπῆλθε μετὰ ἀπὸ πολλοῦς κόπους καὶ ἰδρώτας καὶ νύκας. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο ἐγίνετο πρὶν ἀκόμῃ ἀποδοθῆς εἰς μεγάλον κατ' αὐτοῦ ἀγῶνα, τῶσον μόνον κατάρθωσεν, ὅσον νὰ σὲ ἐτοιμάσῃ καλύτερον εἰς τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον. Διότι τώρα ποῦ ἀναχωρεῖς καὶ οὐκ ἐπιστρέφοντα ἐκ τοῦ ταξείδιου σοῦ ἐπιπέθῃ ὁ φοβερός κειρατῆς καὶ οὐτε ὄλον τὸ ἐμπόρευμα τῆς ἀρετῆς μεταφέροντα. Ὅπως δὲ, διὰν ἐπιχειρήσῃ κανεὶς νὰ φονεύσῃ λέοντα, τοῦ προκαλέσῃ μόνον ἐκδοράς εἰς τὸ δέρμα, ἐκείνον μὲν καθόλου δὲν τὸν θλάπτει, μᾶλλον δὲ χειρότερον τὸν ἐξαγριώνει ἐναντίον του καὶ τὸν καθιστᾷ ἀσφαλέστερον καὶ δυσθήρατον εἰς τὸ ἐξῆς. **D** παυσιωτρόπως λοιπὸν καὶ ὁ κοινὸς μας ἐχθρὸς, ὁ διάβολος, ἐπιχειρῶντας νὰ σοῦ ἀνοίξῃ θάθειον πλῆγην, εἰς τὸν σίκον του μὲν αὐτὸν ἠτόκῃσεν, σὲ ἔκαμε δὲ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἐπαγρυπνῆς καὶ νὰ νήφῃς περισσότερο.

2. Ὅλισθηρὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀνθρωπίνῃ φύσει καὶ εὐκόλως πλανᾶται, εὐκόλως ὅμως καὶ ἀποχωρεῖ ἐκ τῆς ἀπάτης καὶ ὅπως ταχέως πίπτει, ἔτσι καὶ εὐκόλως ἐγείρεται. Διότι καὶ ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ὁ Δαβὶδ, ὁ ἐκλεκτὸς βασιλεὺς καὶ προφήτης, ἐνῶ εἶχεν ἐπιτελέσει ἤδη πολλὰ κατορθώματα, δὲν ἔπαυσε νὰ ἔχῃ ἀνθρωπίνης ὀδυναμίας, ἀλλ' ἐπεθύμησε ξένην γυναῖκα καὶ δὲν ἐστάθη ἕως ἐδῶ, ἀλλ' ἐπράξε μὲν τὴν μοικείαν ἕνεκα τῆς ἐπιθυμίας, διέπραξεν, ὅμως καὶ φόνον ἐξ αἰτίας τῆς μοικείας.²⁶ **E** Ἐπειδὴ ὅμως δύο

26. Πρόκειται περὶ τοῦ διπλοῦ ἐγκλήματος τοῦ βασιλέως Δαβὶδ, ὅστις ἠτίμασε τὴν οὐχίαν τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Οὐρία καὶ ἐφόνευσεν τὸν ἴδιον. *Δ-

φορὰς ἐτραυματίσθη τῶσον ὀδυνηρῶς, δὲν ἐπεχείρησε νὰ ὑποστῇ τρίτην πλῆγην, ἀλλ' εὐθὺς ἔστρεψε πρὸς τὸν ἱατρὸν καὶ ἤρξισε τὴν διὰ φαρμάκων θεραπείαν, διὰ τῆς νηστείας, τῶν διακρίων, τῶν θρήνων, τῶν συνεχῶν προσευχῶν, τῆς συνεχῆς ἐξαγορεύσεως τῆς ἀμαρτίας. **37** **A** Καὶ ἔτσι δι' αὐτῶν κατέστησε τὸν Θεὸν εὐμενῆ, ὥστε νὰ ἀπαπέλθῃ εἰς τὴν προηγουμένην του ἀξίαν, μετὰ δὲ τὴν μοικείαν καὶ τὸν φόνον ἡ μνήμη τοῦ πατρὸς νὰ ἰσχύσῃ νὰ ἐπισκοπῇ καὶ τὴν εἰδωλολατρείαν τοῦ υἱοῦ. Διότι ὁ υἱὸς τοῦ ὁ Σολομῶν ἔπεσε εἰς τὴν ἴδιαν παγίδα εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ὁ πατὴρ του καὶ ὑπῆρθε τοῦ θελήματος τῶν γυναικῶν γενόμενος, ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸν Θεὸν τῶν πατέρων του.

Βλέπεις πόσον μέγα κακὸν εἶναι τὸ νὰ μὴ ἐγκρατεῦται κανεὶς ἀπὸ τὰς σαρκιακὰς ἡδονὰς, ἀλλὰ νὰ ἀνατρέψῃ τὴν τάξιν τῆς φύσεως καὶ ἐνῶ εἶναι ἀνὴρ, νὰ καθίσταται δοῦλος γυναικῶν. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Σολομῶν, ἐνῶ ἦτο δίκαιος πρωτότερος καὶ σοφὸς τοῦ συνέβῃ νὰ τοῦ ἀφαιρῆθῇ ἄλοκλον τὸ βασίλειον ἐξ αἰτίας τῆς ἀμαρτίας του καὶ διὰ μόνον τὴν θεοσβεσίαν τοῦ πατρὸς του, τοῦ ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς μόλις τὸ ἐν ἔκτον τοῦτου νὰ ἔχη.

B Ἐάν λοιπὸν ἠσκολοίσοι μὲ τὴν ρητορικὴν καὶ κατόπιν τὴν παραμελοῦσας, ὑπενηθίζοντάς σε τὰ δικαστήρια καὶ τὰ θῆμα καὶ τὰς δόξνας των καὶ τὴν ἐλευθερίαν νὰ παρουσιάσῃσαι δημοσίᾳ, θὰ σὲ παρακαλοῦσα νὰ ἐπιστρέψῃς καὶ ἐργασθῆς πάλιν δι' αὐτά. Ἐπειδὴ ὅμως ἀγωνίζομεθα διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ οὐδόλως μᾶς ἐνδιαφέρουν τὰ ἐπίγεια, σοῦ ὑπενηθίζω ἄλλο δικαστήριον καὶ θῆμα φοβερόν καὶ φρικώδες. «Πάντας γὰρ ἡμᾶς φαγερωθῆναι δεῖ ἐμπροσθεν τοῦ θῆματος τοῦ Χριστοῦ» (Β' Κορ. 5, 10). Καὶ τότε θὰ καθίσῃ ἐπ' αὐτοῦ κριτῆς αὐτὸς ποῦ τώρα ἀθετεῖται ἀπὸ σέ. Τί θὰ εἴπωμεν τότε, εἰπέ μου; Καὶ τί θὰ ἀπολογηθῶμεν, ἐάν συνεχίσωμεν νὰ παραβαίνομεν τὰς ἐντολάς του; Τί θὰ εἴπωμεν λοιπὸν; Θὰ προφασισθῶμεν ὅτι ἔχομεν κοσμικὰς φροντίδας; **C** Αὐτὸς ὅμως μᾶς πρόλαβε καὶ εἶπε: «Τί ἀφελῆσαι ἄνθρωπον, ἐάν κερδίσῃ ὄλον τὸν κόσμον, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἠρμωσῆι;» (Ματθ. 16, 26). «Ὅτι ἄλλοι μᾶς ἐξηπάτησαν; Ὅτε ὅμως τὸν Ἀδὰμ ἀφελῆσε τὸ ἔπι πρόσβαλεν ὡς πρόσφασιν τὴν γυναῖκα του λέγοντας: «Ἦν γυνὴ, ἣν ἔδωκα μετ' ἐμοῦ, αὐτὴ μετ' ἠπάτησεν» (Γεν. 3, 12), ὅπως ἐπίσης αὐτὴ τὴν

κατέλαμα τοῦ διπλοῦ αὐτοῦ παραπτώματος ἦτο ἐκ μὲν τῆς Πηροσφῆς νὰ γεννηθῆ ὁ σοφὸς Σολομῶν, ἐκ δὲ τῆς συνευτεταμένης καρτίας τοῦ προσητῆκατος ὁ περιφθρὸς ἐκεῖνος ψαλμὸς τῆς μετανόας, ἡ Ν' ψαλμὸς ἡ πεντηκοστῆς, ὅπως λέγεται συνηθέστερον. *Ἦς τὴν διήγησιν ἐν Β' Βασιλειῶν κει. 11-12.

γυναίκα, προφασισμένην τὴν πονηρίαν τοῦ ὄψεως.

Φοβερόν, φίλε Θεόδωρε, τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον οὔτε κατηγοροῦς χρειάζεται, οὔτε μάρτυρας περιμένει. Διότι ὅλα εἶναι γυμνά καὶ ἐντελής ἔσκεπασμένα εἰς τὸν δικαστήν· καὶ οὐκ ἔστι μόνον διὰ τὰς πράξεις, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὰς τὰς ἐνθυμήσεις τῶν λογισμῶν θὰ εἶναι ὁ καθεὶς ὑπεύθυνος. Διότι εἶναι κριτικὴ ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας ὁ δικαστὴς ἐκεῖνος.

Δ' ἴσως ὁμοῦ προβάλλῃς τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως καὶ τὴν ἀδυναμίαν νὰ φέρῃς, τὸν ζυγὸν τοῦ Κυρίου. Καὶ ποῖα ἀπολογία τότε θὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ σέ σάσῃ ποῦ δὲν κατάρθωσες νὰ φέρῃς ζυγόν²⁷ χρυστὸν καὶ νὰ βασιτάσῃς φορτίον ἑλαφρόν; Μήπως εἶναι θαυρῶ καὶ φορικὸν πρᾶγμα ἡ ἕκ τῶν κόπων ἀνάπαυσις; Καὶ τότε πῶς μὲς καλεῖ εἰς αὐτὸ ὁ Χριστός, λέγωντας· «Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἔφ' ὑμᾶς καὶ μὴ ἔβατε ἅπ' ἐμοῦ, ὅτι πρὸς ἐμὴν καὶ ταπεινὴν τῆς καρδίας ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός καὶ τὸ φορτίον μου ἑλαφρόν» (Ματθ. 11, 28). Τί ἑλαφρότερον, εἰπέ μου, ἀπὸ τοῦ νὰ ἀπαλλαγῇ κανεὶς ἀπὸ φροντίδας καὶ ὑποθέσεις καὶ φόβους καὶ κόπους, Ἐ νὰ εὐρίσκηται ἐκτός τῶν κυμάτων τοῦ θίου καὶ νὰ ἐρησυχάζῃ εἰς εὐδίων λιμένα;

3. Λέγε μου ὁμοῦ, τί νομίζεις ὅτι εἶναι μακαριστὸν καὶ ἐπιθυμητὸν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον; Ἡ ἔρυσία, θὰ εἴπῃς ἴσως καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ μετὰ τῶν ἀνθρώπων εὐδοκίμησις. Καὶ τί ὀφλιώτερον ἀπὸ αὐτὰ, ὅταν συγκρίνωμαι πρὸς τὴν ἐλευθερίαν²⁸ τῶν χριστιανῶν; ³⁰ Α. Διότι ὁ ἄρκων ὑπέκειται εἰς τὸν θυμὸν τοῦ δῆμου καὶ εἰς τῆς παραλόγους ὁρμᾶς τοῦ πληθους καὶ εἰς τὸν φόβον ἀναπειρῶν ἀρχόντων καὶ εἰς τὰς φροντίδας τοῦ ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων καὶ ὁ κθέδς ἄρκων γίνεται σήμερον ἄλλοις ἰδιώτης. Διὰ τὴν ἡ ζωὴ οὐδόλιας διαφέρει ἀπὸ θέατρον, ἀλλ' ὅπως ἐκεῖ ἄλλος μὲν παίζει ρόλον βασιλέως, ἄλλος δὲ ἄρκωντος καὶ ἄλλος στρατιώτου καὶ μόλις ἔλθῃ ἡ νύξ, οὔτε ὁ βασιλεὺς βασιλεύει, οὔτε ὁ ἄρκων ἄρκων, οὔτε ὁ στρατηγὸς στρατηγός εἶναι, εἴσι καὶ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ὁ καθεὶς θὰ λάθῃ τὴν ἀμοιβὴν ποῦ θὰ τοῦ ἀξίῃ οὐκ ἐπὶ τῆ βίαιε εἰς τῆς ἰδιότητος του, ἀλλὰ τῶν πράξεων του.

27. Ζυγὸν χρυστὸν ἔστι ὁ Κύριος εἰς τὰς ἐπαγγελίας τῆς ζωῆς ποῦ εἶναι σύμφορος πρὸς τὰς ἐπιτάξεις του καὶ μάλιστα τὴν εὐδονίαν διὰ τῆς θείου τῆς ἐν Χριστῷ καλουμένης ζωῆς. Ὁ ζυγὸς αὐτός εἶναι ὁ θίος τῆς ἀγιότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας γενεᾶς, κυριολογεῖται δὲ εἰς τὰς ἀπειρητικὰς συγγραφαίς διὰ τὴν μοναχικὴν ζωὴν.

28. Ἐλευθερίαν καλεῖ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ πάσης ἐπιποτίας, ἡ ὅποια εἶναι ἡ μόνη ἀπαχθὴ δουλεία τῆς φύσεως. Βλ. Γαλ. 5, 1.

Μήπως ὁμοῦ ἡ ὄψα, ἡ ὅποια ἐξαφανίζεται ὡς ἄνθος κόρτου, εἶναι κατὰ τμητικόν; Μήπως ὁ πλοῦτος, διὰ τὸν ὅποιον ταλανίζονται οἱ κάτοχοι; «Οὐαὶ γάρ, λέγει, τοῖς πλουσίοις, καὶ πάλιν· «Οὐαὶ οἱ πεποιθότες ἐπὶ τῆς δυνάμει αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῷ πληθει τοῦ πλοῦτου αὐτῶν καυχόμενοι» (Λουκ. 6, 24 καὶ Ψαλμ. 48, 8). Ὁ χριστιανὸς οὐδέποτε ἀπὸ ἄρκων γίνεται ἰδιώτης καὶ ἀπὸ πλοῦσις πτωχὸς καὶ ἀπὸ ἐνδοξος ἀδοξος, ἀλλὰ μένει πλοῦτος ὅταν πτωχὴ καὶ ὑποστῇ ὅταν φρονιτὴ καὶ ταπεινωταί· τὴν ἐξουσίαν δὲ τὴν ὅποιαν ἔχει, οὐκ ἐπὶ ἀνθρώπων, ἀλλὰ κατὰ τῶν πονηρῶν ἐξουσίαν καὶ τοῦ κοσμοκράτορος τοῦ σκότους, οὐδεὶς ἡμπορεῖ νὰ τὴν καταλύσῃ.

Εἶναι δίκαιον πρᾶγμα ὁ γάμος, συμφωνῶ καὶ ἐγὼ· «Τίμος, λέγει, ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἁγιαστος· πόνους δὲ καὶ μοικηδὴς κρινεὶ ὁ Θεός» (Ἑβρ. 13, 4). Εἰς σέ ὁμοῦ δὲν εἶναι πλεον δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ τοῦ γάμου. Ὁ Διότι, δι' ἐκεῖνον ποῦ ἠνώθη μετ' τὸν οὐράνιον Νυμφίον διὰ τῆς μοναχικῆς ὑποσκέσεως, τὸ νὰ τὸν ἀφήσῃ καὶ νὰ προσκαληθῇ εἰς μίαν γυναίκα, αὐτὸ εἶναι μοικεῖα, ἔστω καὶ ἂν ἤθελες ἐπὶ ἀπειρωκ νὰ τὸ ἀποκαλέῃς γάμον, ἢ μᾶλλον τόσον χειρότερον ἀπὸ μοικεῖαν, ὅσον ἀνέτερος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ὁ Θεός. Ἄς μὴ σέ ἀπατῇ κανεὶς, λέγωντας, οὐκ ἐν ἀπηγόρευσεν ὁ Θεός τὸν γάμον. Τοῦτο καὶ ἐγὼ τὸ γνωρίζω. Τὸν μὲν γάμον δὲν ἀπηγόρευσεν, ἀλλ' ἀπηγόρευσεν ὁμοῦ τὴν μοικεῖαν, πρᾶγμα ποῦ θέλεις νὰ κόμῃς ἐσὺ, εἴν, ὁ μὴ γένοιστο, θελήσῃς νὰ ἔλθῃς ποτὲ εἰς γάμου κοινωνίαν.²⁹

Διὰ τὴν ὁμοίαν, εἴν θεωρητὰ ὁ γάμος μοικεῖα, ὅταν ἀθετῆται ὁ Θεός. Εἰς φόνος κάποτε ἐθεωρήθη δίκαιος καὶ ἐπίδειξις φιλανθρωπίας, ἡ μοικεῖα ὁμοῦ ἄλλοτε κατεκρίθη χειρότερον καὶ ἀπὸ φόνον, ἐπειδὴ ὁ μὲν διεπρόκθη κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ ἐθεωρήθη ἀντίθετα πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ. Ὁ Δι' αὐτὸ, καταλογίσθη ὑπὲρ τοῦ Φινεῆς τὸ ὅτι ἐλόγησε τὴν πορνεύσαν γυναίκα καὶ τὸν μετ' αὐτῆς πορνεύοντα. Τὸν Σαούλ

29. Εἰς τὴν ἀσκητικὴν ἠραλογίαν ἡ οὐναφίς τοῦ μοναχοῦ ἡ τῆς μοναχῆς πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον, τὸν Χριστὸν, σημαίνει τὴν πνευματικὴν μετ' αὐτοῦ συνάφειαν, ἔννοιαν καὶ ἐπικοινωνίαν, εἰς σημεῖον νὰ θεωρητῆται γάμος πνευματικός, εἰς ὃ καὶ αἱ ἀπειρωμένοι εἰς τὸν Κύριον παρθένοι ἐκάλουντο νύμφαι Χριστοῦ, παρθένοι Χριστοῦ. Ἡ διάλυσις αὐτοῦ τοῦ πνευματικοῦ δεσμοῦ θεωρεῖται ἐπὶ τῶν ἡμετέρων, μαιρεία. Διὰ τοῦτο ὁ ἱ. Χρυσόστομος ἐλέγει· μετ' ἀρμύτητα τὸν πλοῦτον τοῦ Θεοῦ, ἴσως θε ἔλεγγε καὶ ἐπὶ παλόν, πρᾶγμα ποῦ ἔκτισε πολλοὺς μελετητὰς νὰ κωλύουν δι' ἡ ἐπιτολή καὶ ἡ πραγματεῖα ἐν ἀποστροφῇ πρὸς τὸν οὐράνιον Θεόθεν, ὁ ἔκτος ἐνθ' ἐλέγγετο ὡς μοικῆς, ἀργότερον ἐθεωροῦντο ἐπίσκοπος Μοφοσετίας. Οἱ ἐλέγγοι τοῦ ἱ. πατρὸς ἀποστέλλον εἰς τὸ νὰ φέρουν εἰς συναισθητῆν τὸν ἀθετῆσαντα τὴν μοναχικὴν τοῦ ἐπίσκοπον Θεόδωρον.

ὁμοί, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος Σαμουὴλ, ἐνῶ ἐπένθει καὶ ἐδάκρυε καὶ παρεκάλει ἐπὶ ὀλοκλήρους νόκτας, δὲν κα-
 πώρθησε νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν καταδίκην, τὴν ὅποیان ἀπεφάσισε δι' αὐτὸν ὁ Θεός, ἐπειδὴ παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ
 Θεοῦ ἔωσσε τὸν βασιλεῖα τῶν ἄλλοφύλων, ὁ ὁποῖος ἔπρεπε
 νὰ φονευθῆ. Ἐάν λοιπὸν ἡ ἐπίδειξις φιλανθρωπίας κατεδί-
 κασε περισσότερο ἀπὸ ἕνα φόνον, ἐπειδὴ δὲν ἐτηρήθη ἡ
 ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, τί τὸ περιεργον, ἐάν ὁ γάμος καταδικάζεται
 περισσότερο τῆς μοικείας, λόγῳ τοῦ ὅτι ἀθετεῖται ὁ Χρι-
 στός; Διότι ὅπως εἶπα εἰς τὴν ἀρχήν, ὅτι ἐάν ἦσουν ἀπλοῦς
 ἰδιώτης, κανεὶς δὲν θὰ σὲ ἐκατηγόρει διὰ παράληψιν στρατιω-
 πικῆς ὑπηρεσίας. Ἐ τώρα ὁμοί οὐδόπως εἶσαι πλέον κύριος
 τοῦ ἑαυτοῦ σου, διότι ὑπηρετεῖς ὡς στρατιώτης εἰς τοιοῦτον
 βασιλεῖα. Ἄλλωστε, ἐάν ἡ γυνὴ δὲν ἐξουσιάζῃ ἡ ἰδέα τὸ
 σῶμά της, ἀλλὰ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, πόσον μάλλον δὲν ἠμποροῦν
 νὰ εἶναι κύρια τῶν σωμάτων τῶν οἱ ζῶντες διὰ τὸν Χριστόν.
 Αὐτὸς ὁμοί πὸς περιφρονηθῆ τώρα, γινώριζε ὅτι αὐτὸς ὁ
 ἴδιος θὰ εἶναι καὶ δικαστὴς τότε. Τοῦτον νὰ σκεπτεσαι συνε-
 χῶς καὶ τὸν πατῆρὸν τοῦ πυρός, «Πατριός, λέγει, πυρὸς εἶλκε
 πρὸ προσώπου αὐτοῦ» ἱαν. 7, 70. ³⁰ Ἄ Ἐάν δὲ κανεὶς παρα-
 δοθῆ ἀπὸ ἐκείνων εἰς τὸ πῦρ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιμένῃ
 τέλος τῆς κολάσεως. Ἐνῶ δὲ αἱ παράλογοι ἦσαναί τοῦ βίου
 τοῦτου καθόλου δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰς σκυιάς καὶ τὰ δνεῖρα,
 διότι πρὶν ἀκόμη ὀλοκληρωθῆ ἡ ἁμαρτία, σθόνει ἡ ἡδονή ἢ
 ἡμωρία ὁμοί πὸς θὰ ἐπαβληθῆ δι' αὐτὴν οὐδέποτε θὰ ἔχη
 τέλος. Καὶ τὸ μὲν εὐχάριστον εἶναι σίντομον, τὸ δὲ λυπηρὸν
 αἰώνιον. Τί ὑπάρχει λοιπὸν θέβαιον εἰς τὸν παρόντα κόσμον,
 εἰπέ μου; Μήπως ὁ πλοῦτος³⁰ ὁ ὁποῖος δὲν παραμένει πολ-
 λάκις οὔτε μέχρι τῆς δόσεως τοῦ ἡλίου εἰς τὰς χεῖρας τοῦ
 κατόχου του; Μήπως ἡ δόξα; Ἄκουσε ὁμοί κάποιον δικαιο-
 συνὸν λέγει: «Ὁ βίος μου ἐστὶν ἐλαφρότερος δρομέας
 (Ἰαβ 9, 25). Ὅπως λοιπὸν οἱ δρομεῖς πρὶν ἀκόμη σταματή-
 σουν λιθοῦν ἐκ νέου, εἶται καὶ ἡ δόξα, πρὶν ἀκόμη καταφθί-
 σῃ περὶ καὶ ἐξαφανίζετα. Β Τίποτε δὲν εἶναι πριωτέρον ἀπὸ
 τὴν ψυχὴν καὶ τοῦτο δὲν τὸ ἠγγήσαν οὔτε καὶ ἐκείνοι πὸς
 ἔτυχε νὰ φθάσουν ὡς τὸ τέρας τῆς κακίας. «Ψυχῆς — γάρ—
 οὐδὲν ἀντάξιον», εἶπε καὶ κάποιος ἐκ τῶν θόραθεν ποιητῶν.³¹
 Ἰνωριζῶ ὅτι ἔγινες πολλὴ ἀδύνατος εἰς τὸν κατὰ τοῦ
 παντρύ ἀγῶνα σου, γινώριζα ὅτι εὐρίσκεισαι εἰς τὸ μέσον

30. Τὸ βίον λέγει καὶ ὁ ἀπρωσθένης παρὶ τῆς τάξης εἰς τὸν Παρὶ
 Σκερῶνα λόγον του, στ. 262.

31. Ἐνωσε τὸν Ὀμηρον. Βλ. Ἰδιαζός Ι', 401, ὅθω λέγεται: «Ὁ
 γὰρ ἐμοὶ ψυχῆς ἀντάξιον οὐδ' ὅσα κρατὶ ἴλιον ἀντήθειαι...»

τῆς καρίνου τῶν ἡδονῶν. Ἐάν ὁμοί εἴρη εἰς τὸν ἐκθρόν,
 ὅτι εἰς τὰς ἡδονάς σου πλέον δὲν προσκυνῶ: ἐάν στρέψῃς
 ἄνω τὸ βλέμμα, θὸ ἐκτινύθῃ καὶ τώρα τὴν φλόγα ὁ Σατήρ
 καὶ ἐκείνους μὲν πὸς σὲ ὄθρην εἰς τὸ πῦρ θὰ κατακάσῃ,
 εἰς ἐσὲ δὲ πὸς εὐρίσκεισαι εἰς τὸ μέσον τῆς καρίνου θὰ στείλῃ
 νεφέλην καὶ ὄροσον καὶ πνεῦμα διασυρίζον, ὥστε οὔτε τοὺς
 λογιμοῦς σου καὶ τὴν συνειδήσιν σου νὰ ἐγγίσῃ τὸ πῦρ.
 Πρόσεξε μόνον νὰ μὴ κατοκαῖσῃς ἐσὺ τὸν ἑαυτόν σου. C
 Διότι πολλὰκις ὀχυράς πόλεις ὅπλα καὶ πολιορκητικὰ ἤ-
 καναί τῶν πολιορκητῶν δὲν κατώρθωσαν νὰ κυριεύσουν, ἐνῶ
 ἡ προδοσία ἐνὸς ἢ δύο ἐκ τῶν ἐντὸς αὐτῶν πολιτῶν, ἄνευ
 κόπων τὰς παρέδωκεν εἰς τοὺς ἐκθρούς. Καὶ τώρα ἐάν κανεὶς
 ἐκ τῶν ἐνδον λογισῶν σου δὲν σὲ προδώσῃ καὶ ἂν ἀκόμη
 ἄπειρα τεχνάσματα ἀπ' ἐξω προσκομίσῃ ὁ ἐκθρός, ὀδίκως θὰ
 τὸ φέρῃ.

4. Εἶναι πολλοὶ μὲ τὴν βροθῆταιν τοῦ Θεοῦ καὶ μεγάλα
 ἐκείνοι πὸς συμπάσχουν μαζί σου καὶ σὲ ἀλείφουν³² μὲ τὸ
 ἔλαιον τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων καὶ τρέθουν κυριολεκτι-
 κῶς διὰ τὴν ἰδικὴν σου ψυχὴν, ὅπως ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ ἄν-
 θρωπος Βαλέριος, ὁ κατὰ πάντα τιμώτατος ἀδελφός αὐτοῦ
 Φλωρέντιος, ὁ σοφός εἰς τὴν κατὰ Θεὸν σοφίαν Πορφύριος
 D καὶ ἄλλοι πολλοί.³³ Αὐτοὶ καθ' ἡμέραν θρηνοῦν διὰ σὲ καὶ
 δὲν ἔπαυσαν νὰ εὐχωνται. Ἐθ' ἐπετίγχανον δὲ νὰ ἔχουν αὐ-
 τὰ πὸς ζητοῦν, ἐάν καὶ ἐσὺ ἐπ' ὀλίγον ἤθελες ἀπομακρυνθῆ
 ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἐκθροῦ. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι παράλο-
 γον. Ἄλλοι μὲν οὔτε καὶ τώρα νὰ μὴ ἀπελευθῶνται διὰ τὴν
 οὐσιγιάν σου καὶ ἐξ ὀλοκλήρου νὰ εὐχωνται νὰ ὀσκηθῶσιν
 τὸ μέλος τῆς ἀδελφότητός των καὶ ἐσὺ, ἐπειδὴ ἔπισες μίαν
 φορὴν νὰ μὴ θέλῃς νὰ ἐγερθῆς, ἀλλὰ νὰ μὲνης πεσιμένος
 κάτω καὶ σχεδὸν νὰ ἐπικαλῆσαι τὸν ἐκθρόν Σοφίτη, κτύπα,
 μὴ λυπηθῆς τίποτε. «Μὴ ὁ πῆπων οὐκ ἀνίσταται;» (Ἰερ.
 8, 4), λέγουν τὰ θεῖα λόγια. Ἐσὺ ὁμοί ἀνιμώκεισαι πρὸς
 αὐτὸν καὶ ἀντιλέγεις: διότι τὸ νὰ ἀπελπισθῆ κάποιος πὸς ἔχει
 μέσει, τίποτε ἄλλο δὲν σμραίνει, παρὰ ὅτι ὁ πῆπων δὲν ἐγεί-

32. Ἄλείφοντες καὶ ἀλείπται, κατ' ἐναλογίαν πρὸς τοὺς γυνωστὰς
 τῶν ἀρχαίων ἀγῶνων. ὅστινες ἔλανον μὲ ἔλαιον τὸ σῶμα τῶν ἀθλητῶν
 διὰ νὰ γίνων σημειώσι καὶ δυνατοὶ ἐλάτοι ἀπὸ τοῦ ἀνταγῶν τῶν, κα-
 λωνται οἱ προσημειώοντες καὶ ὑποδοματίζοντες εἰς τοὺς πνευματικούς ἀ-
 γῶνας τοὺς ἀρχαίους μοναχούς διὰ καταλλήλου νομιστέας, παρακαλοῦσθ-
 σεις καὶ προσημειῶν ὑπὲρ αὐτῶν.

33. Αὐτοὺς τοὺς ἄλλους θὲν τὸς κατονομαίξει ἐπὶ 5 1. πατήρ, ὁ
 ἐναληθεστατικὸς Ἰστορικός Συνακτής, τὴν τοῦ Χρυσόστομου καὶ τοῦ Θεο-
 δώρου πρὸς τὸν ἐπίστον γραμμάτου ἢ παροῦσα ἐπιστολή, ἀναφέρει καὶ κά-
 ποτον Μάξιμον. Ὅτι αὐτοὶ ἔπαινον εἰς τὸ περιήμιον ἀσκητήριον τοῦ
 ἀειθροῦ καὶ τοῦ Κερσερίου (PG 67, σέδ. 868).

ρπει.

Ε Νί, σὲ παρακαλῶ μὴ διαπράξεις ἰσὴν μεγάλην ἀδικίαν κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου. Μὴ μάς γεμίσης τόσην δόξαν. Δὲν τὰ λέγω αὐτὰ τώρα ποὺ δὲν εἶσαι ἀκόμη εἰκοσὶν ἔτων, ἀλλὰ καὶ ἔδν εἶκες πολλὰ κατορθώματα καὶ εἶκες ζήσῃς ὄλην τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν, καὶ εἰς ἑκατὸν γῆρας ὕψιστος τὴν προσβολὴν αὐτὴν, οὔτε καὶ τότε θὰ ἦτο καλὸν νὰ ἀπελυσοῖς, ἀλλὰ νὰ φέρῃς εἰς τὸν νοῦν σου τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ δικαιοσθέντα ληστήν καὶ τοὺς ἐργάτας τῆς ἑνδεκάτης ὥρας ποὺ ἀπέλαθον τὸν μισθὸν ὅλης τῆς ἡμέρας. **40 Α** Ὅπως δὲ δὲν εἶναι καλὸν νὰ ἀπελιπῶνται ἐκεῖνοι ποὺ ἐφθασαν εἰς τὸ ἑκατὸν τέρας, ἔδν σικρονουῖν, ἔτσι δὲν εἶναι ἀσφαλὲς μὲ αὐτὴν τὴν ἐλπίδα νὰ τρέφονται καὶ νὰ λέγουν, τώρα μὲν θς ἀπολαύσωμεν τὰ γερνὰ τοῦ θίου, ἕστερον δὲ, ἀφοῦ κοπιᾶσωμεν ὀλίγον, θὰ λάβωμεν τὴν ἀμοιβὴν ὄλου τοῦ καιροῦ. Διότι δὲ ἐνθυμοῦμαι ποὺ ἔλεγες πολλάκις, ὅταν πολλοὶ σοῦ συνιοτοῦσαν νὰ φοιτήσῃς εἰς τὰς σχολὰς: Τί δὲ, ἔδν εἰς τὸν σύντομον τοῦτον χρόνον δὲν τελειώσω καλῶς τὸν θιον, πῶς θὰ μεταβῶ πρὸς αὐτὸν ποὺ εἶπε: «Μὴ ἀνάμενε ἐπιστρέψαι πρὸς Κύριον, μηδὲ ἀναβάλλου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας.» (Σοφ. Σειρ. 5, 7). Ἀποκόττει καὶ πάλιν τοῦτον τὸν λογισμόν καὶ φοιτήσῃ τὸν κλέπτην. **Β** Διότι ἔτσι ὀνομάζει ὁ Χριστὸς τὴν ὀπὸ τὸν παρόντα κόσμον ἔξοδόν μας, ἐπειδὴ ἀγνοοῦμεν πότε θὰ γίνῃ.

Σκέψου τὰς φροντίδας τοῦ θίου, τὰς προσωπικὰς, τὰς κοινὰς, τοὺς φόβους τῶν ἀρχόντων, τὸν φόβον τῶν πολιτῶν, τὸν κίνδυνον ποὺ μέχρις ἑσάτων πολλὰκις ἄνασθεν τῶν κεφαλῶν μας ἐπικρέμαται, τοὺς κόπους, τὰς ταλαιπωρίας, τὰς δουλοπρεπεῖς κολακείας, ποὺ δὲν ἀρμόζουν καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἀξιοπρεπεῖς δούλους καὶ τὸ ὅτι ὄλων αὐτῶν τῶν κόσμων ὁ καρπὸς ἐδῶ τελειώνει, τί ἄλγεινότερον τοῦτου θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ; Πολλοὶ μάλιστα συνέβη νὰ μὴ ἀπαλαύσωιν οὐδὲ ἑκεῖνα ποὺ μὲ πολλὴν κόπον ἀπέκτησαν. Καταναλώσαντες τὴν νεότητά των εἰς κόπους καὶ κινδύνους, ὅταν ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἐπελάβωσαν πλέον τοὺς κόπους των, μετέβησαν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν χωρὶς νὰ συναποκομίσωιν μαζὶ των τίποτε. **Γ** Διότι, ἔδν κανεῖς, μετὰ ἀπὸ πολλοῦς κινδύνους ποὺ θὰ ὕψιστος καὶ μάχος, μάλις καὶ μετὰ δυσκολίας ἔμπορεῖ μὲ παρησίαν νὰ ἴδῃ τὸν ἐπίγειον βασιλέα, πῶς θὰ ἴδῃ μὲ παρησίαν τὸν οὐράνιον, ἀφοῦ ἔχῃσε καὶ ὑπηρετήσῃ εἰς ὄλην τὴν ζωὴν ἄλλον βασιλέα;

5. Θέλεις νὰ σοῦ ἀπαριθμῶ τὰς κατ' οἶκον φροντίδας ὅσας ἔχει διὰ τὴν γυναῖκα του, τὰ τέκνα καὶ τοὺς ὑπηρετὰς; **Φοβερόν** νὰ λάβῃ κανεῖς γυναῖκα πτωχοτέραν σου, φοβερόν

ἐπίσης νὰ λάβῃ εὐπορωτέραν σου. Διότι τὸ μὲν ἕνα βλάπτει τὸν ἄνδρα εἰς τὴν περιουσίαν, τὸ δὲ ἄλλο εἰς τὴν ιδιότητά του ὡς αὐθέντου καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν του. Λυπηρόν νὰ ἀποκησῇ κανεῖς τέκνα, λυπηρότερον δὲ καὶ νὰ μὴ ἀποκησῇ. Τὸ μὲν πρῶτον δεικνύει ὅτι ἀδίκως ἐνυμφεῖσθαι, τὸ δὲ ἄλλον, ὅτι ὑπομένει πικρὰν δουλείαν. Ἀρραστήσῃ τὸ παιδίον, ὁ φόβος εἶναι μέγας. **Δ** Ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν νῆπιον, τὸ πένθος εἶναι ἀπαρηγόρητον. Καὶ διὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς ἡλικίας των διάφοροι εἶναι καὶ αἱ φροντίδες, οἱ φόβοι καὶ αἱ κόποι πολλοί. Τί νὰ εἴπῃ κανεῖς καὶ διὰ τὰς μοκθηρίας τῶν ὑπηρετῶν; Ζωὴ εἶναι λοιπὸν αὐτή, Θεόδωρε, εἰς τόσα μέρη νὰ χωρίζεται μία ψυχὴ, νὰ ὑπηρετῇ τόσους, νὰ ζῇ διὰ τόσους καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς ποτέ.

Εἰς τὴν ἰδικὴν μας ὁμικ ζωὴν, Θεόδωρε, τίποτε δὲν ὑπάρχει ἀπὸ αὐτὰ καὶ σὲ ἐπικαλοῦμαι ἐν προκειμένῳ μάρτυρα. Διότι, ὅταν διὰ τὸ ὀλίγον ἐκεῖνο διάστημα ποὺ ἔζησες εἰς τὸ ἀσκητήριον, ἠθέλησες νὰ ἀπαλλαγῇς ὀλίγον ἀπὸ τὰ κύματα τοῦ θίου, ἐγνώρισες πόσην εὐφροσύνην καὶ χαρὰν ἀπήλασες. Διότι, οὐδεὶς εἶναι ἐλεύθερος, εἰ μὴ μόνον ἐκεῖνος ποὺ ζῇ διὰ τὸν Χριστόν. Αὐτὸς ἔχει ἀνέλθει ὑπεράνω ὄλων τῶν κακῶν. **Ε** Ὅταν δὲν θέλῃ κανεῖς νὰ ἀλλάξῃ ὁ ἴσιος τὸν ἑαυτὸν του, ἄλλος ποτέ δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ πράξῃ τοῦτο, ἀλλ' εἶναι ἀπρόσβλητος, μὴ καταδραπανύμενος ὑπὸ λύπης διὰ ζημίαν χρημάτων. Διότι ἔρασθεν ὅτι τίποτε δὲν ἐφέραμεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον καὶ ἐλαυμένους, τίποτε δὲν θὰ ἐξαγάγωμεν ἀπὸ αὐτόν. Μὴ καταναλισκόμενος ἀκόμα ἀπὸ τὸν μίσθον τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης, δόκι ἐρασθεν ὅτι «ἤρῶν τὸ πάλαιον ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει». Οὐδεὶς τὸν λυπεῖ ἠβρίζοντάς τον, οὐδεὶς τὸν ἐρεθίζει κτυπῶντάς τον, διότι διὰ τὸν χριστιανὸν ἐν μόνον πρᾶγμα θεωρεῖται συμφορὰ, τὸ νὰ προσκρούσῃ εἰς τὸν Θεόν. **41 Α** Ὅλα τὰ ἄλλα, ὅπως ἡ ὑπόκλησις χρημάτων, ἡ στήριξις τῆς πατρίδος, ὁ ὑπὲρ τῶν ἐσδάτων κίνδυνος, οὐδὲ κἄν θεωροῦνται δεινὰ. Καὶ αὐτὸ ποὺ ὄλοι φοβοῦνται, τὴν μετάβασιν ἀπὸ τὸν παρόντα εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, τοῦτο εἰς ἐκεῖνον εἶναι πλέον εὐχάριστον καὶ ὀπὸ τὴν ζωὴν. Διότι ὅπως ὅταν ἀνεβῇ κάποιος εἰς ὑψηλὸν θράκον παρρητεῖ τὴν θάλασσαν καὶ τοὺς ταξιδεύοντάς αὐτήν, ἄλλους μὲν νὰ καταποντίζονται ἀπὸ τὰ κύματα, ἄλλους δὲ νὰ προσπαθῶσιν εἰς ἀσφάλους, ἄλλους πάλιν νὰ κατευθύνονται ἄλλοσ καὶ ἄλλοσ νὰ μεταφέρωνται ὡς δεσμητοὶ μὲ τὴν φορὰν τοῦ ἀνέρου καὶ πολλοὺς νὰ καταποντίζονται καὶ ἄλλους μὲν ἄντὶ πλοίου καὶ πηδαλίου μόνον τὰς χεῖρας των νὰ χρησιμοποιοῦν, **Β** πολλοὺς δὲ νὰ φέρωνται ἐπάνω εἰς μίαν σάνδα ἢ εἰς κάποιο ἄλλο ἀντικείμενον τοῦ πλοίου καὶ ἄλλοι νὰ

ἐπιπλέων νεκροί, βλέπει λοιπόν μίαν πολύμορφον και πο-
λυτιμώσεων συμφοράν, έτσι ἀκριβώς και ὁ ὑπηρετῶν ὄν
Χριστῶν³¹ κορῶντας τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ τὴν ταραχὴν και
τὰ κύματα τῆς ζωῆς, κόβεται πλέον εἰς ἀσφαλὴ και ὑψηλὸν
τόπον. Διότι, τί ἀσφαλέστερον και ἰσχυρότερον ἀπὸ τοῦ νὰ
ἔχη κανεὶς μίαν και μόνην φροντίδα, κτῆς ἄρασι δεῖ τῷ
Θεῷ» (Α΄ Θεσ. 4, 1).

Ἰδὲς Θεόδωρε, τὰ ναυῶν που ἀρπάζονται οἱ ταξιδεύον-
τες αὐτὴν τὴν θάλασσαν; Διὰ αὐτὰ καὶ μαρκελά, ἀπόφυγε τὸ
πέλαγος, ἀπόφυγε τὰ κύματα και ὕψος εἰς ὑψηλὸν τόπον, ἀπ’
οἷου τίποτε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σὲ σπῆρῃ εἰς τὴν συμφοράν.
Ὑπάρχει ἀνάστασις, Θεόδωρε, ὑπάρχει κρίσις, φοβερὴν κρι-
τήριον μᾶς ἀναμένει δταν ἐγκαταλείψωμεν τὰ παρόντα. «Πάν-
τας παραστήναι δεῖ τῷ ἅματι τοῦ Χριστιῶ» (Β΄ Κορ. 5, 10).
C Δὲν ἐξηγγέλησθ ἄσκόπως ἡ ἀπειλὴ τῆς γενένης, δὲν ἡσι-
μάσθησαν μοιαιῶς τόσα ἀγαθὰ. Σκαὶ και τῆς σκάς εὐτελε-
στερα εἶναι τὰ πράγματα τοῦ θίου, πλήρη ὄντα πολλῶν μὲν
φόβων, πολλῶν δὲ κινδύνων και τῆς χειρίστης δουλείας. Μὴ
ζημιωθῆς και ἐκείνων και ταῦτων τὸν κόσμον, ἐνῶ εἶναι δυ-
νατόν, ἐὰν ἤθελες, νὰ κερδίσης και τοὺς δύο. «Οἱ δὲ και
εἰς τὸν παρόντα κόσμον θὰ ἔχουν ὄφελος οἱ σοὶ ζῶν κατὰ
Χριστὸν διδάσκει και ὁ ἀπόστολος Παῦλος, λέγων· «Ἐγὼ δὲ
ὑμῶν φειδομαι και ἄλλιν, τοῦτο δὲ λέγω πρὸς τὸ ὑμῶν συμ-
φέρον» (Α΄ Κορ. 7, 28-35). Βλέπετε δι και ἐνταῦθα εἶναι
ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἔγγαμον ὁ τὰ τοῦ Κυρίου μεριμνῶν. Δὲν
εἶναι δυνατόν δταν μεταβῆ κανεὶς ἐκεῖ νὰ μετανοήσῃ. Οὐ-
δεὶς ἀθλητῆς δταν ἀποχωρήσουν οἱ συναθληταὶ του και δια-
λυθῶν οἱ θεαταὶ δύναται νὰ ἐπαναρχίωσῃ τὸν ἀγῶνα. D Αὐτὰ
νὰ σκέπτεσαι πάντοτε και σύντριψε τὴν ὀρεῖαν μάκαιραν
τοῦ ἐχθροῦ, μὲ τὴν ὁποίαν φανταίε παλλοῦς. Και αὐτὴ ἡ μά-
καιρά του εἶναι ἡ ἀπόγνωσις, ἡ ὁπία, ὅσους νικά, τοὺς κό-
πτει τὴν ἑλπίδα τῆς σωτηρίας. Τοῦτο τὸ ὄπλον τοῦ ἐχθροῦ
εἶναι ἰσχυρὸν και ὄσους συλλάβῃ δὲν τοὺς ἐξουσιάζει παρὰ
μόνον κρατώντας τοὺς δεσμίους μὲ αὐτὰ τὰ δεσμά, τὰ ὁποῖα,
ἐὰν θέλωμεν, μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ταχῶς δυνάμεθα νὰ
διορρηξώμεν.

Γνωρίζω δι παρεῖθην τὰ ὄρια τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλ’ ὄμως
σοὺ ζητῶ συγγνώμην. Δὲν τὸ ἔκαμα θεληματικῶς, ἀλλ’ ἄ-
ναγκασμένος ὑπὸ τῆς λύπης και τῆς ἀγάπης μου, ἔνεκα
τῆς ὁποίας ἀνάγκασα τὸν ἑαυτὸν μου νὰ σοὺ γράψῃ αὐτὴν

31. Οἱ μοναχοὶ θεωροῦνται στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ, ἡ δὲ μοναχικὴ ζωὴ
καλεῖται στρατεία. Ἦσαν ἐπὶ τῶν Παλλήνων, ὅσον και τοὺς ἀπὸ τῶν ἄ-
σκητικῶν συγγραφέων, ὡς π.χ. ἐπὶ τῶν Ἁ. Κρησόστομου, Μ. Βασίλειου, Κλα-
ύτου, Γενεθλιτικοῦ ἔν Νουρκίου κ.ά.

τὴν ἐπιστολὴν, ἐνῶ πολλοὶ μὲ ἠμιόειζαν και μὴ ἄλλοιαν ἢ
Παῦσε νὰ μεταπονηθῆς και νὰ σκεπτεθῆς ὁ ἄνω τῆς σωτηρίας. Ἐ-
γὼ ὄμως κανέναν δὲν ἤκουσα. Διότι, εἴπα σοὶ τὸν ἑαυτὸν μου,
ὑπάρχει ἑλπίς Θεοῦ θέλοντος νὰ ὑπερλήσῃ εἰς κάτι αὐτὸ τὸ
γράμμα. Ἐὰν ὄμως συμβῆ αὐτὸ που ἀπευχόμεθα, τοῦλάχισ-
τον θὰ ἔχω κερδίσει τοῦτο, ὅτι κανεὶς δὲν θὰ ἠμπορῇ νὰ μὲ
κατηγορήσῃ δι’ ἀδιαφορίαν και δὲν θὰ εἴηθεα χειρότεροι τῶν
ταξιδεύόντων εἰς τὴν θάλασσαν, οἱ ὁποῖοι δταν ἴδουν τοὺς
ὁμοίεχνους των, 42 A πὸ τὸ πλοῖόν των ἔχει διαλυθῆ ἀπὸ
τὴν θίαν τῶν κυμάτων ἢ τῶν ἀνέμων, νὰ φέρωνται ἐπάνω
εἰς σανίδας, κατεβάζουν τὰ ἴστια και ρίπτουν τὰς ἀγκύρας και
ἐρβαίνουν εἰς ὀκάτιον και ἐπιχειροῦν νὰ σώσουν ἀνθρώπους
ἀγνωστούς και μόνον ἀπὸ τὴν συμφοράν των ἀναγνωρίζομέ-
νους. Ἐὰν οἱ ναυαγοὶ δὲν θέλουν τὴν σωτηρίαν των, κανεὶς
δὲν θὰ ἠμπορῆσῃ νὰ κατηγορήσῃ ἐκείνους που ἐπιχειροῦσαν
νὰ τοὺς σώσουν. Αὐτὰ ἀπὸ ἡμῶς.

Πιστεύομεν δὲ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δι τὸ ἀνταπο-
κριθῆς και εὐθὺ πρὸς αὐτὰ και θὰ σὲ ἴδωμεν ἄλλιν νὰ δια-
κρίπης εἰς τὴν πνευματικὴν ἀγέλην τοῦ Χριστοῦ. Εἶθε, ἀγα-
πητέ μου, μὲ τὰς εὐχὰς τῶν ἁγίων νὰ σὲ δεχθῶμεν ἐκ νέου
ἄλλιν ἄλλιν συντόμως ὑγιαίνοντα τὴν ἀληθῆ ὑγείαν. Ἐὰν
ὑπάρχῃ ἐκ μέρους σου κάτι νὰ μᾶς εἴπης και δὲν μᾶς ἐλη-
φάνησας ἐντελῶς, ἔκομεν τὴν ἀξίωσιν νὰ μᾶς στείλῃς ἀπάν-
τηρον, διότι πολὺ θὰ μᾶς χαροποιήσῃ ἡ ἐπιστολὴ σου.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἰς τὸ μικρὸν ἀλλ' ἔσχατον δοκίμιον «Σύγκρισις βασιλικῆς δυναστείας καὶ πλοῦτου καὶ ὑπεροχῆς πρὸς μοναχὸν σκῆθονα τῆ ἀληθεστάτη καὶ κατὰ Χριστὸν φιλοσοφία», διαφαίνεται ἡ μεγάλη ἐκτίμησις τοῦ Χρυσοστόμου πρὸς τὸν μοναχισμόν. Θεωρεῖ τὸν μοναχισμόν ὡς τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν καὶ ἐπιχειρεῖ μίαν σύγκρισιν αὐτοῦ πρὸς τὴν βασιλικὴν ἔξουσίαν, ἡ ἧτοια θεωρεῖται ὡς ἡ κορυφὴ τῶν κοσμικῶν ἀγαθῶν. Ἡ σύγκρισις φιλοσόφου καὶ βασιλέως ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Στωικῶν. Παραλληλίζει καὶ ἀντιπαραθέτει συνεχῶς ὁ Χρυσοστόμος τὸν μοναχὸν καὶ τὸν βασιλέα εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς των καὶ καταδεικνύει τελικῶς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ μοναχικοῦ ἔναντι τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος.

Τὸ δοκίμιον ἀνήκει εἰς τὰ ἔργα τῆς νεότητος τοῦ Χρυσοστόμου, ἐγγράφη δὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσκήσεώς του, ἤτοι μεταξύ τῶν ἐτῶν 376 - 380.

ΣΟΦΟΚΛΗΣ ΤΟΚΑΤΑΙΔΗΣ

116 Α ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΝ

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ, ΤΟΥ ΗΛΙΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΠΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΝ Ο ΟΠΟΙΟΣ ΖΗ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΛΑΒ-
ΘΙΝΗΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

1. Επειδή βλέπω ότι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἀγα-
ποῦν καὶ θαυμάζουν περισσότερο αὐτὰ ποὺ φαίνονται καλὰ
παρὰ αὐτὰ, τὰ ὅποια εἶναι ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν Β καλὰ καὶ
ἀληθινὰ ἀγαθὰ, θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ ἐπιλήσω συντόμως περὶ
τῶν δύο καὶ νὰ ἀντιπαρβάλω καὶ αὐτὰ τὰ ὅποια ἔχουν παρα-
μεληθῆ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ αὐτὰ τὰ ὅποια τυγχάνουν ἰδι-
αιτέρας φροντίδος, ὥστε ἄφου ἔτσι μάθωμεν τὴν μεταξὺ τῶν
διαφορᾶν, τὰ μὲν νὰ ἐκτιμῶμεν ὡς ἀπὸ ζήλου καὶ σωτη-
ριάδι, τὰ δὲ νὰ διδοχθοῦμεν νὰ τὰ περιφρονοῦμεν ὡς μη-
δομινά.

Λοιπὸν ἐκτιμᾶται C μὲν ὁ πλοῦτος καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ
ἐξουσία καὶ ἡ δόξα, καὶ οἱ περισσότεροὶ καλοτιχίζουσι τοὺς
ἀρχοντας τῶν κρατῶν, ποὺ μετακινουμένοι με πολυτελεῖ ἀκρί-
ματα καὶ ἀπολαμβάνουσι τὸν θόρυβον τῶν ἀγγελιοφόρων καὶ
τὴν πολυάνθρωπον σωματοφυλακίην, ἔχει δὲ καταφρονηθῆ ἡ
ζωὴ τῶν φιλοσόφων καὶ αὐτῶν οἱ ὅποιοι ἐξέλεξαν τὸν μονα-
χικὸν βίον. Καὶ ὅταν μὲν ἐμφανισθοῦν ἐκεῖνοι, ἀποσποῦν
τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ, αὐτοὶ δὲ ὅταν ἐμφανισθοῦν δὲν ἐλ-
κίσουν τὴν προσοχὴν οὐδενός, ἢ ἐλαχίστων. Καὶ κανεὶς μὲν δὲν
θα ἐπιθυμοῦσε νὰ γίνῃ ὄψις με αὐτούς, ἐνῷ με ἐκείνοις
ὄλοι θν καὶ βεβαίως, τὸ νὰ ἀποκτήσῃ κανεὶς ἐξουσίαν καὶ νὰ
ἀναλάβῃ τὴν ἀρχιερίαν τοῦ Ἔθνους, καὶ δύσκολον εἶναι καὶ
εἰς πολλοὺς ἀδύνατον, D καὶ θὰ ἐκπαιδεύοντο πολλὰ χρήματα
οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἐξουσίαν ἢ δὲ προτίμους τῆς μοναχικῆς
ζωῆς καὶ ἡ συμβίωσις με τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἐξ-
ίσου εὐκόλος εἰς ὄλους. Καὶ ἡ μὲν ἀπόκτησις τῆς ἐξουσίας
φθείρεται εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν μᾶλλον δὲ καὶ ζῶντας ἐγκυ-
ταλεῖται τοὺς ἐραστάς της, ἡ δὲ ἔχει ἀδηγήσει καὶ μερι-
κοὺς εἰς μέγασον κίνδυνον ἢ ἐξευτελισμόν. 117 Α ἡ δὲ μο-
ναχικὴ ζωὴ καὶ τώρα κορηγεῖ εἰς τοὺς δικαίους ἀφθονὰ ἀγα-
θὰ καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς τοὺς ἀδελφεοὺς καὶ καί-
ροντας εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὅποτε οἱ πε-
ρισσότεροὶ ἐξ αὐτῶν ποὺ διετέλεσαν ἀρχοντες θὰ ὑποστοῦν
μεγάλην τιμωρίαν δι' ὅσα ἔχουν πράξει.

Ἐὰν λοιπὸν νὰ συγκρίνωμεν τὸ ἀγαθὸ τῆς φιλοσοφίας
πρὸς αὐτὰ ποὺ φαίνονται εἰς τὸν κόσμον ἀγαθὰ, δηλαδὴ τὴν
ἐξουσίαν καὶ τὴν δόξαν καὶ ὡς μάθωμεν καλὰ τὴν μεταξὺ τῶν

ἀγαθῶν αὐτῶν διαφορὰν, διότι ἔστι παραλληλίζουσα (καὶ φανερὰ καλύτερα ἢ διαφορὰ τους. "Ἡ καλύτερα, ἂν νομίζης, ἀφοῦ βάλωμεν τὴν βασιλείαν, ἢ ὅποια εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα τῶν ἀγαθῶν, διπλα εἰς τὴν φιλοσοφίαν αὐτὴν τοῦ μοναχικοῦ βίου, δεξιὰ ἐξετάσωμεν τοὺς καρποὺς τοῦ καθενὸς Β ἀπὸ τὰ ἀποκτῆματα αὐτά, διὰ τὸ μάρτυρον ἔχει ἐπακριβῶς εἰς ποίους ἀσκέει τὴν ἐξουσίαν ὁ βασιλεὺς καὶ εἰς ποίους ὁ φιλόσοφος μοναχός.

Ὁ βασιλεὺς λοιπὸν ἐπιστάτει εἰς πόλεις καὶ χώρας καὶ πολλὰ ἔθνη κυβερνῶν μὲ τὰ διατάγματά του καὶ στρατηγούς καὶ ὑπάρχους καὶ στρατεῦματα καὶ φυλάς καὶ συμβούλια, αὐτὸς δὲ ποῦ ἀφιέρωκε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἠκολούθησε τὴν μοναχικὴν ζωὴν κυριαρχεῖ ἐπὶ τοῦ θυμοῦ καὶ τοῦ φρόνου καὶ τῆς φιλαργυρίας καὶ τῶν ἄλλων παθῶν, σκεπτόμενος πάντοτε καὶ φροντίζων νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ νὰ κυριευθῇ ἢ ψυχὴ του ἀπὸ τὰ αἰσχροῦ πάθη, αὐτὸς νὰ υποδοιλωθῇ ὁ νοῦς εἰς σκληρὰν τυραννίαν, ἀλλὰ νὰ κρατῇ πάντοτε C τὴν σκέψιν του ἐπάνω ἀπὸ ὅλα, ἀφοῦ θέσῃ ἐπιστάτην εἰς τὸ πάθος του τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ.

Τοιαύτην λοιπὸν ἐξουσίαν καὶ κυριαρχίαν ἔχει ὁ βασιλεὺς, τοιαύτην δὲ ὁ μοναχός, ὥστε ὀρθότερον θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸν βασιλεῖα, παρὰ τὸν λαμπρυνόμενον μὲ βασιλικὸν ἔνδυμα καὶ στέφανον καὶ καθημέρον ἐπὶ χρυσοῦ θρόνου.

2. Διότι εἰς τὴν πραγματικότητά βασιλεὺς εἶναι ὁ καλιναγωγῶν τὸν θυμὸν καὶ τὸν φρόνον καὶ τὰς ἡδονὰς καὶ κυβερνῶν τὰ πάντα συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ καὶ διατηρῶν ἐλεύθερον τὸν νοῦν καὶ μὴ ἐπιτρέπων νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν του ἡ τυραννία τῶν ἡδονῶν. D Αὐτὸν εὐκαρίστως θὰ τὸν ἐθέλωσι ἄρχοντα καὶ τῶν φυλῶν καὶ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν λαῶν καὶ τῶν στρατευμάτων. Διότι αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐπιστάτει μὲ τὴν λογικὴν του τὰ πάθος τῆς ψυχῆς, εὐκόλως θὰ ἐπιστατήσῃ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων μὲ τοὺς θεῖους νόμους, ὥστε νὰ ἔχη θέσιν πατρὸς εἰς τοὺς ὑπηκόους, συμπεριφερόμενος πρὸς τὰς πόλεις μὲ ὅλην τὴν ἡμερότητα. Αὐτὸς δὲ ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι ἐξουσιάζει τοὺς ἀνθρώπους, ἐνῶ εἶναι δοῦλος τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς φιλαρχίας καὶ τῶν ἡδονῶν, πρῶτον μὲν θὰ ἐραίνεται εἰς τοὺς ὑπηκόους του ἄξιος γέλωτος, διότι φορεῖ μὲν στέφανον χρυσοῦ μὲ πολυμήτους ἄβυσσος στολισμένον, στερεῖται δὲ τῆς σωφροσύνης, καὶ λαμπρύνεται μὲν ἀλόκληρον τὸ σῶμά του μὲ τὸ βασιλικὸν ἔνδυμα, ἔχει θυμασ ἀστόλιστον τὴν ψυχὴν. E Ἐπὶ πλεόν ὅμως δὲν θὰ γνωρίζῃ νὰ χειρίζεται τὴν ἐξουσίαν, ὅπου ὁ μὴ δυναθεὶς νὰ διοικήσῃ τὸν ἑαυτὸν του, πῶς θὰ ἠδύνατο νὰ διοικῇ τοὺς ἄλλους σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους.

Ἐάν δὲ θέλῃς νὰ ἐξετάσῃς καὶ τὸν πόλεμον, καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρῶν, θὰ εὕρῃς ὅτι ὁ μὲν μάχεται πρὸς δαίμονας καὶ ὑπερσικεῖ καὶ νικᾷ καὶ στέφανοῦται ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, διότι βασίλει πρὸς τὸν πόλεμον μὲ θεῖαν ἐπενέργειαν, ὠπλισμένος μὲ οὐράνια ὄπλα ὥστε εὐλογον εἶναι νὰ νικήσῃ αὐτός, 115 A ἐνῶ ὁ βασιλεὺς μάχεται πρὸς θαρβάρους. Ὅσον δὲ φοβερώτεροι εἶναι οἱ δαίμονες ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, τόσον ἐνδοξότεροι εἶναι αὐτὸς ποῦ νικᾷ αὐτούς, ἀπὸ τὸν νικῶντα τοὺς θαρβάρους. Ἐάν δὲ ἐπιθυμῇς νὰ μάθῃς καλὰ τὴν αἰτίαν ἐνὸς ἐκάστου πολέμου, θὰ εὕρῃς μεγάλην διαφορὰν. Διότι ὁ ἓνας μὲν πολεμεῖ τοὺς δαίμονας χάριν τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ, ποθῶν νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν πλάνην πόλεις καὶ χώρας, ὁ δὲ ἄλλος μάχεται πρὸς τοὺς θαρβάρους ὑπὲρ ἐδαφῶν ἢ συνόρων ἢ χρημάτων ἀρπαγέντων ἢ ἕνεκα τῆς πλεονεξίας καὶ πόθου δόξου ἐξουσίας, ἢ ὅποια ἴσθαι εἰς πόλεμον, ὅπου λοιπὸν πολλάκις πολλοὶ βασιλεῖς, ποῦ ἐπιθυμοῦσαν τὰ περισσότερα, ἔλασαν ἐπὶ πλεόν καὶ αὐτὰ ποῦ κατεῖχον. B Ἡ ἐξουσία λοιπὸν καὶ οἱ πόλεμοι ἐδείξαν ὅτι τόσον πολὺ διαφέρουν ὁ βασιλεὺς καὶ αὐτὸς ποῦ φροντίζει νὰ σκεπῇ μὲ τὴν λατρίαν τοῦ Θεοῦ. Θὰ τοὺς γνωρίσῃ δὲ κανεὶς αὐτοὺς ἐπακριβῶς, παρατηρῶν τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις ἐνὸς ἐκάστου καθημερινῶς. Θὰ εὕρῃ δὲ ὄντως τὸν μὲν νὰ ὀμιλῇ μὲ τοὺς προφήτας καὶ νὰ καλλωπίζῃ τὴν ψυχὴν του μὲ τὴν σοφίαν τοῦ Παύλου, καὶ νὰ μεταπηδᾷ συνεχῶς ἀπὸ τὸν Μωϋσέα εἰς τὸν Ἡσαΐαν, ἀπὸ αὐτὸν δὲ πρὸς τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀπὸ αὐτὸν πρὸς ἄλλον, τὸν δὲ βασιλεῖα νὰ ὀμιλῇ μὲ ταξίαρχους καὶ ὑπάρχους καὶ C σωματοφύλακας. Μὲ αὐτοὺς ποῦ συναναστρέφεται κανεὶς διαρκῶς, μὲ τὸ ἦθος αὐτῶν ἀφομοιοῦται τὸ ἦθος του. Λοιπὸν, ὁ μὲν μοναχὸς διαπλάσσει τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς του πρὸς τὰ ἴθη τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν προφητῶν, ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς τὰ τῶν στρατηγῶν καὶ σωματοφύλακων καὶ ὑπασπιστῶν, ἀνθρώπων δοῦλων τοῦ ὄνου καὶ ἀφωτισμένων εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ ἀσκολουμένων κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἡμέρας μὲ τὸ πτόν, μὴ γνωρίζοντων τίποτε σπουδαῖον ἢ καλὸν λόγῳ τοῦ ὄνου. "Ἐτεῖ λοιπὸν, καὶ δι' αὐτὸ ἀρμάζει νὰ μακαρίζῃ κανεὶς τὸν μοναχικὸν βίον μᾶλλον, παρὰ τὸν βίον τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς βασιλείας καὶ τῶν σκεπτικῶν.

3. Ἐάν δὲ ἠθέλωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὸν χρόνον τῆς νυκτός, θὰ ἴδωμεν τὸν μὲν μοναχὸν νὰ σκαλίζεται μὲ τὴν λατρίαν τοῦ Θεοῦ D καὶ μὲ τὰς προσευχάς, νὰ ψάλλῃ πολὺ ἐναρτίτερον τῶν ὀρνίθων, νὰ σκεπῇ μὲ τοὺς ἀγγέλους, νὰ συνομιλῇ μὲ τὸν Θεόν, νὰ ἀπαλαμβάνῃ τὰ οὐράνια ἀγαθὰ, τὸν βασιλεῖα δὲ ποῦ διοικεῖ πολλὰ ἔθνη καὶ φυλάς καὶ στρατιάς

καὶ ἐξουσιάζει πολλὴν ἔρῃαν καὶ πολλὴν θάλασσαν, νὰ εἶ ναι καλοξαιπλωμένος εἰς τὸ κρεβάτι καὶ νὰ ροκαλιῆ. Καὶ ὁ μὲν μοναχὸς τρέφεται μὲ τῶσα τροφὰς, ποῦ δὲν ἴσχυραὶ νὰ τοῦ προσενηθῶσιν θάθῃν ὕπνον· τὸν βασιλεῦτα ὅμως κοιμίζει ἡ παλυφραγία καὶ τὸ ποτόν, τὰ ὅποια τὸν κρατοῦν ὑπνώοντα ἀκόμη καὶ τὴν ἡμέραν εἰς τὴν κλίνην. Ὑπάρκει λοιπὸν εἰς τὸν μοναχὸν καὶ ἐνδύμωσις καὶ τροφή λιτὴ καὶ ἀθληταὶ συμμετάχοι τῆς ἰδίας ἀρετῆς· ὁ δὲ βασιλεὺς εἶναι ὑποκρεωμένος **Ε** νὰ καλλωπίζεται μὲ πολυτίμους λίθους καὶ χρυσὸν καὶ νὰ παραθέτῃ πλουσώτατον γέημα καὶ νὰ ἔχη συνδαυμόνας, ἐὰν μὲν εἶναι ἄφρων, ἰσαξίους τῆς ἰδικῆς του κακίας, ἐὰν δὲ ἔχη νοῦν καὶ σωφρονῆ, ἴσως καλοὺς καὶ δικαίους, πολλὰ ὅμως ὑποδεστέρους τῆς ἀρετῆς ἐκείνων. Τοιοῦτοτρόπως, καὶ ἂν ἀκόμη φιλοσοφῇ ὁ βασιλεὺς, δὲν θὰ ἠμπορήσῃ οὔτε ὀλίγον νὰ πλησιάσῃ τὴν καλοκαγαθίαν τοῦ μοναχοῦ. Διότι εἶναι φορτικὸς εἰς τοὺς ὑπηκόους του καὶ ὅταν κἀμνη περιουσίας, καὶ ὅταν κατοικῇ εἰς τὴν πόλιν καὶ ὅταν ἀπολαμβάνῃ εἰρήνην **119 Α** καὶ ὅταν κηρύσῃ πολέμους καὶ ὅταν εἰσπράττῃ φόρους καὶ ὅταν συγκεντρώῃ στρατεύματα καὶ φέρῃ αἰχμαλώτους καὶ ὅταν νικῇ καὶ ὅταν ἡττῶται. Καὶ ὅταν μὲν ἡττῶται γερμίζει μὲ τὰς συμφορὰς του καὶ τοὺς ὑπηκόους του, ὅταν δὲ νικῇ γίνεται ἀνυπόφορος, ὑπερηφανεύμενος διὰ τὰς νίκας καὶ ἀλαζονευόμενος, καὶ ἐπιτρέπων εἰς τοὺς στρατιώτας του νὰ λεηλατοῦν, νὰ ληστεύουσιν, νὰ βλάπτουσιν τοὺς ὁδοιπόρους, νὰ πολιορκοῦν τὰς πόλεις τῆς περιοχῆς, νὰ λεηλατοῦν τὰ σπήτια τῶν πτωχῶν, ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ τοὺς ὑποδέχονται νὰ εἰσπράττουν κάθε ἡμέραν αὐτὰ ποῦ κανεὶς νόμος δὲν ἐπιτρέπει, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι εἶσι ἐπιτάσσει κάποια ἀρχαία συνθήκη, παρόνομος καὶ ἄδικος. Καὶ τὸν μὲν πλοῦσιον οὐδὲν ἄλλο βλάπτει ὁ βασιλεὺς μὲ τὰς ἀδικίας αὐτάς, ἀλλὰ πλήττει τοὺς πτωχοὺς, ὡς ἂν πράγματι νὰ ἐντρέπεται τοὺς πλοῦσιους. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ μὲ τὸν μοναχόν, **Β** ἀλλ' εὐθὺς ὡς ἐμφανισθῇ ἔρχεται διὰ νὰ ἐυεργετήσῃ καὶ τοὺς πλοῦσιους καὶ τοὺς πτωχοὺς καθ' ὅμοιον τρόπον. Φορεὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος τὸ ἴδιον ἔνδυμα καὶ πίνει τὸ νερὸν πολὺν πρὸ εὐχάριστα ἀπὸ ὅσων πίνουν ἄλλοι ἐξαιρετικὸν κρασί. Διὰ τὸν δαυτὸν του οὐδενίαν χάριν ζητεῖ οὔτε μικράν οὔτε μεγάλην ἀπὸ τοὺς πλοῦσιους, διὰ τοὺς εὐρισκομένους ὅμως εἰς ἀνάγκην ζητεῖ πολλὰς καὶ συνεχεῖς, ποῦ ὠφελοῦν καὶ τοὺς δύο, δηλαδὴ καὶ τοὺς ἐυεργετοῦντας καὶ αὐτοὺς ποῦ θὰ δεχθοῦν τὰς ἐυεργεσίας. Τοιοῦτοτρόπως, εἶναι κοινὸς ἰατρὸς πλοῦσιων καὶ πτωχῶν ὅμοιος, διότι τοὺς μὲν πλοῦσιους ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα διὰ τῆς καλλῆς νοουθεσίας, **С** τῶν πτωχῶν δὲ ἐξαφανίζει τὴν πτωχείαν. Ὁ βασιλεὺς, ἀκό-

μη καὶ ὅταν ἐλαφρόνῃ τὴν φορολογίαν ὠφελεῖ τοὺς πλοῦσιους μᾶλλον παρὰ τοὺς πτωχοὺς· ὅταν δὲ πράττῃ τὸ ἀντίθετον βλάπτει τοὺς ἔκοντας ὀλίγα. Διότι τὸν μὲν πλοῦσιον πολλὸ ὀλίγον ἠμπορεῖ νὰ τὸν βλάψῃ ἡ βαρεῖα φορολογία, τὰ σπήτια ὅμως τῶν πτωχῶν τὰ παρασύρει ὅπως οἱ χειμαρροὶ, καὶ γερμίζει τὰ χωρία ἀπὸ στεναγμοῦς. Καὶ οὔτε τὸ γῆρας λυποῦνται οἱ φοροεισπράκτορες, οὔτε τὴν χρεῖαν τῶν γυναικῶν, οὔτε τὴν ὀρφανίαν τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ εὐρίσκονται πάντοτε εἰς εὐθυμίαν, ὡς ἂν κοινοὶ ἔχθροι τῆς χώρας εἰσπράττοντες φόρους ἀπὸ τοὺς γεωργούς, δι' αὐτὰ ποῦ δὲν ἔκαρποφόρησεν **Д** ἡ γῆ.

4. Ἐλα λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν καὶ ἐκεῖνο, δηλαδὴ τί διαφέρει ὁ μοναχὸς καὶ τί ὁ βασιλεὺς εἰς τοὺς ὑπηκόους του. Λοιπὸν ὁ μὲν βασιλεὺς χρυσάφι, ὁ δὲ μοναχὸς πνευματικὴν χάριν· καὶ ὁ μὲν ἕνας ἐξαφανίζει τὴν ἐνδειαν ὅταν εἶναι καλός, ὁ δὲ ἄλλος ἐλευθερῶναι μὲ προσευχὰς τὰς ὑπὸ τῶν δαιμόνων τυραννοῦμενας ψυχὰς. Καὶ ἂν συμβῇ νὰ πληγῆται κάποιος ἀπὸ τισούτας συμφορὰς προσπερὶνὰ τὸν βασιλεῦτα ὅπως τὰ ἄψυχα, καταφεύγει δὲ εἰς τὴν σκίαν τῶν μοναχῶν, ὅπως αὐτὸς ποῦ θέλει νὰ ἀποφύγῃ τὸν λύκον καὶ καταφεύγει εἰς κυνηγόν, ποῦ κρατεῖ ἕκρος εἰς τὸ χέρι. Διότι ὅτι εἶναι τὸ ἕκρος διὰ τὸν κυνηγόν, εἶναι **Ε** διὰ τὸν μοναχόν ἡ προσευχὴ. Διότι δὲν εἶναι ἴσων φοβερόν τὸ ἕκρος εἰς τοὺς λύκους, ὅσον φοβερὰ εἰς τοὺς δαίμονας εἶναι αἱ προσευχαὶ τῶν δικαίων. Καὶ ὅχι μόνον ἡμεῖς καταφεύγομεν εἰς περιπτώσιον ἀνάγκης εἰς τοὺς ἁγίους μοναχοὺς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ βασιλεῖς εἰς φοβεροῦς καιροὺς πρὸς αὐτοὺς καταφεύγουν, ὅπως οἱ πτωχοὶ εἰς καρπὸν πείνης καταφεύγουν εἰς τὰς οἰκίας τῶν πλοῦσιων. Μήπως ὁ Ἀχοάβ, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων εἰς περίοδον λιμοῦ καὶ ἐλλείψεως αἵτου, δὲν ἐπήρριζε τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας **120 Α** εἰς τὰς προσευχὰς τοῦ Ἰησοῦ; Μήπως ὁ Ἐζεκίας, ἐπίσης βασιλεὺς, ὅταν ἠσθένη καὶ ἤμελλε νὰ ἀποθῆναι καὶ ἔβλεπε τὸν θάνατον νὰ πλησιάσῃ δὲν κατέφυγεν εἰς τὸν προφήτην ὡς ἰσχυρότερον τοῦ θανάτου καὶ κορηγόν τῆς ζωῆς; Καὶ μάστιγα ὅταν ἐκηρύχθη πόλεμος καὶ ἐκινδύνευεν ἡ Παλαιστίνη νὰ καταστραφῇ ἐκ θεμελίων, οἱ βασιλεῖς τῶν Ἰουδαίων, ἐγκαταλείψαντες τὸ σπράκτυμα καὶ τοὺς μετώπους καὶ τοὺς τοξότας καὶ τοὺς στρατηγούς καὶ τοὺς ταξιάρχας, κατέφυγον εἰς τὰς προσευχὰς τοῦ Ἐλισαίου, διότι ἐπιστάσαν ὅτι ὁ ὑψηλότερος τοῦ Θεοῦ Ἰσραηλινός ἐστι μὲν πολλὰν· κλιθάδας στρατιωτῶν. Τὸ ἴδιον καὶ ὁ Ἐζεκίας ὅταν συνέβη ὁ Περσικὸς πόλεμος, καὶ ἡ πόλις ἐυρίσκειται εἰς ἀγένητον κίνδυνον **В** εἰς τὸ ἴδιον μὲ τὴν ἡμετέραν, καὶ ἐνῶ οἱ ἐπὶ αὐτῆς οἱ εὐρισκόμενοι ἔτημον καὶ ἐβροβόθησαν καὶ συνε-

ταράσσοντο, ὅπως ἀκριβῶς ἐν ἀναμονῇ βροντῆς ἢ σεισμῶν τοῦ σεισμοῦ, ἀντιπαρέταξε τὰς προσευχὰς τοῦ Ἰησοῦ ἐναντι τῶν μυριάδων Περσῶν καὶ δὲν διεμεύθη ἡ ἐλπίς του. Διότι μόλις ὁ προσφίτης ὕψωσε τὰ χέρια πρὸς τὸν οὐρανόν, ὁ Θεὸς μὲ τὰ ἐξ οὐρανοῦ θέλη του κατέπαυσε τὸν Περσικὸν πόλεμον διδάσκων εἰς τοὺς βασιλεῖς νὰ θεωροῦν τοὺς ὑπέρβιας του κοινούς σωτήρας τῆς γῆς, διὰ τὰ διδασκῶν ὅταν προτρέπονται ὑπὸ τῶν δικαίων διὰ κάθε ἀγαθὴν καὶ φιλόανθρωπον πράξιν, νὰ σέβονται τὰς συμβουλὰς καὶ νὰ ὑπακούουν εἰς τὰς **C** ἀγαθὰς νοουθεσίας. Ὅμως ὅχι μόνον ἀπὸ αὐτὰ δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὴν διαφορὰν τῶν δύο, ἀλλὰ καὶ ἂν συμῆ νὰ ἐκπέση καὶ αὐτὸς καὶ ἐκεῖνος, ὁ μὲν μοναχὸς ἀπὸ τὴν ἀρετὴν, ὁ δὲ βασιλεὺς νὰ στερηθῆ τὴν βασιλείαν, ὁ μοναχὸς θὰ συνήσκητο εὐκόλως, καὶ ἀφοῦ ἀπέπλυσε ταχέως τὰς ἀμαρτίας διὰ προσευχῆς καὶ δακρύων καὶ πένθους καὶ συμπαραστάσεως πτωχῶν, πάλιν εὐκόλα ἐπανέρχεται εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν. Ὁ βασιλεὺς ὅμως ποῦ ἀνετράπη θὰ ἐκρείζετο πολλοὺς συμμάχους καὶ πολλοὺς ὀπίλους καὶ ἵππους καὶ ἵππους, καὶ κρήματα, καὶ πολλοὺς κινδύνους θὰ διέτρεχε. Καὶ ὁ ἕνας μὲν στηρίζει τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς ἄλλους, ὁ δὲ ἄλλος θὲ σωθῆ ἁμέσως μὲ τὴν θέλησιν **D** καὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν μεταστροφὴν τῆς γνώμης. «Ἡ βασιλεία γάρ, λέγει, τῶν οὐρανῶν ἐντός ὑμῶν ἐστίν» (Λουκ. 17, 21).

Ἐπὶ πλέον ὁ θάνατος εἶναι μὲν φοβερός διὰ τὸν βασιλέα, ἀνώδυνος δὲ διὰ τὸν μοναχόν διότι ὁ περιμρονῶν τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν καλοπέρασιν, ἐξ αἰτίας τῶν ὀπίλων ἐπιθυμοῦν νὰ ζοῦν οἱ περισσότεροι, εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπομένῃ καὶ τὸν θάνατον εὐκόλως. Ἐάν δὲ συνέβαινε νὰ σφαγοῦν καὶ αὐτὸς καὶ ἐκεῖνος, ὁ μὲν θὰ ὑψίστατο τοὺς κινδύνους ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, ἐπαυγάνων διὰ τοῦ θανάτου ζωὴν ἀθάνατον καὶ οὐράνιον ὁ δὲ βασιλεὺς ὅμως θὰ σφαγῆ ἀπὸ τύραννον καὶ σφετεριστὴν τῆς ἐξουσίας, **E** γινόμενος μετὰ τὴν σφαγὴν ἐλεεινὸν καὶ αἰκτρὸν θέαμα, νὰ νὰ ἰδῆ ὅμως κανεὶς μοναχὸν σφαγέντα ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας εἶναι εὐάρεστον καὶ σωτήριον θέαμα. Καὶ ὁ μὲν μοναχὸς θὰ προσελθῶσιν πολλοὺς ἑραστὰς καὶ μιμητὰς τῶν ἀρετῶν του καὶ μαθητὰς πολλοὺς, εὐχομένους νὰ τὸν ὀραίσωσιν ὁ δὲ βασιλεὺς θὰ κατηγάγωνε πολλὰ λόγια εἰς προσευχὰς, παρακαλῶν τὸν Θεόν, νὰ μὴ ἐμφανισθῆ κανεὶς ἀνταγωνιστὴς τῆς βασιλείας, **121 A** Καὶ τὸν μοναχὸν αὖτε θὰ ἐτόλμα νὰ φονεῶσιν, ἐπειδὴ θὰ θεωρεῖται ὡς ἀσέβειαν ἔναντι τοῦ Θεοῦ ἰὸ νὰ τὸν φονεῶσιν τὸν βασιλέα ὅμως περικυκλῶνουν πολλοὶ σφηγεῖς, ἀνταγωνισταὶ τῆς ἐξουσίας, δι' αὐτὸ ὁ μὲν βασιλεὺς φρουρεῖται ὑπὸ

στρατιωτῶν, ὁ δὲ μοναχὸς μὲ τὰς προσευχὰς ἀπορῶναι τὰς πόλεις χωρὶς νὰ φοβῆται κανένα, ἐνῶ ὁ βασιλεὺς (ἢ πάντοτε μὲ τὸν φόβον καὶ τὴν ἀναμονὴν τοῦ θανάτου, διότι αὐτὸς μὲν διακατέχεται ἀπὸ ἐπικίνδυνον πλεονεξίαν, ὁ δὲ μοναχὸς ἔχει βεβαίαν σωτηρίαν.

Περὶ μὲν τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, νομίζω ὅτι ἔχω εἰπῆ ἄρκετὰ. Ἐάν δὲ ἠθέλωμεν νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὸν μελλοντικὸν ἀγῶνα, θὰ ἴδωμεν τὸν μὲν, λαμπρὸν καὶ θαυμαστὸν, ἀρπαζόμενον **B** εἰς τὰς νεφέλας πρὸς συνάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς αἰθέρας συμφώνως πρὸς τοὺς λόγους τοῦ ἡγέτου καὶ διδασκάλου τοῦ σωτηρίου τούτου θίου καὶ κάθε ἀρετῆς. Ὁ βασιλεὺς ὅμως, ἐάν μὲν χρησιμοποίησιν τὴν ἐξουσίαν του μὲ δικαιοσύνην καὶ φιλοανθρωπίαν (πράγμα ποῦ συμβαίνει πολὺ σπανίως), θὰ εἶναι ὑποδεέστερος ὡς πρὸς τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν τιμὴν, διότι δὲν δύναται νὰ ἐξουσηθῆ ὁ καλὸς βασιλεὺς πρὸς τὸν μοναχόν ποῦ (ἢ διαρκῶς καὶ καθ' ὅλοκληρίαν μὲ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Ἐάν δὲ ἀποδειχθῆ πονηρὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ προζενῆ εἰς τὸν κόσμον πολλὰς συμφοράς, ποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ τὰς συμφοράς εἰς τὰς ὁποίας θὰ θεασθῆ νὰ θλιβῆται, δηλαδή νὰ καίεται εἰς τὸ πῦρ, **C** νὰ μαστιγώνεται, νὰ βασανῆται, νὰ ὑποφέρῃ, νὰ στραγγαλιζέται καὶ νὰ ὑψίσταται τέτοια θέαμα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ περιγράψῃ, οὔτε μὲ λόγον, οὔτε νὰ ὑποφέρῃ εἰς τὴν πραγματικότητά.

Ἐάν δὲ ἀποδειχθῆ πονηρὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ προζενῆ εἰς τὸν κόσμον πολλὰς συμφοράς, ποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ τὰς συμφοράς εἰς τὰς ὁποίας θὰ θεασθῆ νὰ θλιβῆται, δηλαδή νὰ καίεται εἰς τὸ πῦρ, **C** νὰ μαστιγώνεται, νὰ βασανῆται, νὰ ὑποφέρῃ, νὰ στραγγαλιζέται καὶ νὰ ὑψίσταται τέτοια θέαμα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ περιγράψῃ, οὔτε μὲ λόγον, οὔτε νὰ ὑποφέρῃ εἰς τὴν πραγματικότητά.

Ἐάν δὲ ἀποδειχθῆ πονηρὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ προζενῆ εἰς τὸν κόσμον πολλὰς συμφοράς, ποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ τὰς συμφοράς εἰς τὰς ὁποίας θὰ θεασθῆ νὰ θλιβῆται, δηλαδή νὰ καίεται εἰς τὸ πῦρ, **C** νὰ μαστιγώνεται, νὰ βασανῆται, νὰ ὑποφέρῃ, νὰ στραγγαλιζέται καὶ νὰ ὑψίσταται τέτοια θέαμα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ περιγράψῃ, οὔτε μὲ λόγον, οὔτε νὰ ὑποφέρῃ εἰς τὴν πραγματικότητά.

Ἐάν δὲ ἀποδειχθῆ πονηρὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ προζενῆ εἰς τὸν κόσμον πολλὰς συμφοράς, ποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ τὰς συμφοράς εἰς τὰς ὁποίας θὰ θεασθῆ νὰ θλιβῆται, δηλαδή νὰ καίεται εἰς τὸ πῦρ, **C** νὰ μαστιγώνεται, νὰ βασανῆται, νὰ ὑποφέρῃ, νὰ στραγγαλιζέται καὶ νὰ ὑψίσταται τέτοια θέαμα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ περιγράψῃ, οὔτε μὲ λόγον, οὔτε νὰ ὑποφέρῃ εἰς τὴν πραγματικότητά.

Ἐάν δὲ ἀποδειχθῆ πονηρὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ προζενῆ εἰς τὸν κόσμον πολλὰς συμφοράς, ποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ τὰς συμφοράς εἰς τὰς ὁποίας θὰ θεασθῆ νὰ θλιβῆται, δηλαδή νὰ καίεται εἰς τὸ πῦρ, **C** νὰ μαστιγώνεται, νὰ βασανῆται, νὰ ὑποφέρῃ, νὰ στραγγαλιζέται καὶ νὰ ὑψίσταται τέτοια θέαμα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ περιγράψῃ, οὔτε μὲ λόγον, οὔτε νὰ ὑποφέρῃ εἰς τὴν πραγματικότητά.

Ἐάν δὲ ἀποδειχθῆ πονηρὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ προζενῆ εἰς τὸν κόσμον πολλὰς συμφοράς, ποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ τὰς συμφοράς εἰς τὰς ὁποίας θὰ θεασθῆ νὰ θλιβῆται, δηλαδή νὰ καίεται εἰς τὸ πῦρ, **C** νὰ μαστιγώνεται, νὰ βασανῆται, νὰ ὑποφέρῃ, νὰ στραγγαλιζέται καὶ νὰ ὑψίσταται τέτοια θέαμα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ περιγράψῃ, οὔτε μὲ λόγον, οὔτε νὰ ὑποφέρῃ εἰς τὴν πραγματικότητά.

Ἐάν δὲ ἀποδειχθῆ πονηρὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ προζενῆ εἰς τὸν κόσμον πολλὰς συμφοράς, ποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ τὰς συμφοράς εἰς τὰς ὁποίας θὰ θεασθῆ νὰ θλιβῆται, δηλαδή νὰ καίεται εἰς τὸ πῦρ, **C** νὰ μαστιγώνεται, νὰ βασανῆται, νὰ ὑποφέρῃ, νὰ στραγγαλιζέται καὶ νὰ ὑψίσταται τέτοια θέαμα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ περιγράψῃ, οὔτε μὲ λόγον, οὔτε νὰ ὑποφέρῃ εἰς τὴν πραγματικότητά.